

Прича,

први и једини часопис за причу и приче о причама
Београд, септембар 2008. година II број 4

Издавач:

Књижевно друштво „Свети Сава”
Београд, улица Гандијева 167-177

Оснивач

Слободан Стојадиновић

За Издавача

Небојша Ђосић

Главни уредник

Слободан Стојадиновић

Одговорни уредник

Славољуб Марковић

Часопис **Прича** излази четири пута годишње

Рукописе слати на адресу sirrecyu@yahoo.com

Тираж: 300

Штампа „Свен” – Ниш

На насловној страни

Слободан Стојадиновић:

Прва слика, уље на платну, 36x48cm, 1979 г.

На задњој страни корица

Цртеж Добрија Стојановића

П П П П П П П Р Р Р Р Р Р Р И И Ч Ч
П П Р Р И И И Ч Ч А А
П П Р Р Р Р Р Р Р И И И Ч Ч Ч Ч Ч Ч А А
П П Р И И И Ч А А А
П П Р И И И Ч А А А А А А А А
П П Р И И Ч А А А

ПРИЧА

Часопис за причу и приче о причама
Београд, септембар 2008. година II број 4

Садржај

Љубиша Јеремић, Самозванци	7
Видосав Стевановић, Улица која ће носити моје име	25
Славко Лебедински, Куче из Blindengasse	39
Александра Грубор, Rock 'n' roll nigger	48
Соња Атанасијевић, Моје савршено јутро	51
Љубица Мркаљ, Како је нестала свиња на киши	55
Милош Латиновић, Стид	57
Милијана Милановић, Тешко је данас бити жив	61
Тања Стевановић, Три породичне слике	84
Из Сомадевине збирке	87
Марио Бенедети, Једнакократи троугао	95
Габриеле Ромањоли, Зелено и плаво	99
Софија Андрухович, Госпођа Дорота	103
Станислав Беран, Даждевњак	110
Ванг Менг, Треперава лампица телефонског звона	115
Зекерија Тамир, Последњи иблисов дан	123
Волфганг Борхерт, Хлеб	128
Николај Агафонов, Шаљапинов унук	131
Снежана Божић, Приче Мирјане Павловић	138
Марија Голубовић, Приче Љиљане Ђурђић	147
Слободан Стојадиновић, Када почиње прича да лебди	154

Љубиша Јеремић

САМОЗВАНЦИ

(Једна ненормална предмодернистичка прича)

Читава историја са Пилетићем, његовом Јеланијом-Јељом, и мојим ненормалним настојањима (историја тако ћудљиво започета у оној стрмој и искошеној улици, такорећи сокаку који је тих веселих седамдесетих прошлога века брзо улазио у моду у нашем престоном граду, и ништа мање уврнуто окончана у овој смрдљивој соби за самце, или овде уз Дунав, где глиб уздише и угиба се под нашим телесима) читава ова живахна историја остаће помало недоречена пошто никако не умем да расветлим многе важне ствари из тога дана када сам, изненада, понесен љубављу и самолошћу, пао у неку замишљеност али и невероватну предузимљивост.

Седео сам чврсто стегнут у мој чувени капут од камиље длаке на једној од клупа око шареног бетонског цвећњака којим су били затворени колски прилази улици. Разнобојне електричне светиљке нису се тих веселих дана никако гасиле, људске прилике промицале су клатећи се кроз укрштену немирну светлост реклама, или су се ужурбано продевале нагоре и надоле, са разних страна пробијали су звуци песме и ваљда неке музике. Небо се једнако крило у немирној измаглици поврх опустошених дрвореда и овде доле у жућкастој и модрој светлости могла је бити и зора и сутон, и позна јесен и рано пролеће.

Седео сам дуго, напоследку сам осетио глад, пажљиво разгрнуо мој чувени капут и дохватио се пакетића из унутрашњег џепа.

На оближњој клупи седели су девојка и младић, тесно и немирно загрљени; од њих нисам зазирао. Уосталом, нека се и то зна, патио сам тих дана од проваљених зуба, али ми то није сметало да уживам у храни, мада сам морао пажљиво да жваћем своје чварке и ситне комаде миришљаве лепиње.

Ипак, а биће и због тих зуба, у један мах осетих да ми младић и девојка са клупе некако сметају, грлили су се уз слабе мишје крике, али ипак речите, па би се онда пуштали и као очарани зурили низ искошени сокак, према расветљеним ниским кућерцима и киосцима од шарених плоча и према окићеним настресицама старинских бирцуза, па би се поново и жешће хватали у загрљај. Весели приказ изгледа да је подстицао њихову љубав.

И тада, одједном, био сам потресен, све ми се јасно приказало и разјаснило, остао сам отворених уста усред напорног пажљивог жвакања. Сакупио сам остатке чварака и измрвљене лепиње, потрпао их у унутрашњи џеп, устао, стегао се у свој капут од камиље длаке, и кренуо искошеном калдрмом низ улицу.

У тренутку када сам опазио свог човека рекао бих да је цео сокак некако запустео, као када се на позоришној сцени мења декор. А све је било исто, чак се испред једне ниске кафанице затече нека висока жена у испраном модром мантилу ослоњена о дршку велике рашчупане метле.

Мој човек, у краћој али упадљивој бундици, стајао је посред улице, обгрливши нешто што се држало на издуженом никлованом треношцу. Његова бундица и тај сијуцкајући треножац некако су међусобно пристајали. Зауставио сам се. Ту је нешто отпочињало. Да видимо.

Иза отворених вратница старинског бирцуза пружала се ниска тамна просторија с мноштвом столица изврнутих по столовима; жена у испраном модром мантилу покрете се и стаде некако чвршће на размакнуте ноге, онда одбаци метлу вратима у дно и гледајући не-

куд преко огољеног дрвећа искашља се и отпљуну снажно преко улице. Двапут.

Нисам више имао стрпљења за премишљање, и док ми је сва снага подрхтавала од радосних предосећања, пођох право човеку.

На калдрми је био намештен мајушан зеленкаст инструмент на тим дугачким крхким крацима, и мој човек је наизменично зурио кроз њега као кроз дурбин, и нешто журно и занесено бележио по разнобојним блоковима које је вадио из куполасте кутије положене уз те ногаре. Пришао сам му с леђа и тада опазих да је његов инструмент управљен према једној женској прилици која је десетину метара ниже стајала уз висок ороноу зид држећи обема рукама неку црвенобелу мотку.

Човек је покашто руком давао знаке некуд у страну, и црвенобела мотка се хитро померала. Женино понашање са мотком одавало је пуну преданост послу. Тако је изгледало. Е, баш да видимо!

Рекох – Ја сам из градске инспекције за јавне радове.

Глас ми самом испаде некако неочекивано звонак у овом искошеном сокаку, као у празној кутији.

Човек ми, не окренувши се, одговори – Едуард Пилетић из Завода за реконструкцију, радимо на обнављању старина, ваљда и сами видите.

Поћутах, па му одсекох – Тако неће моћи. Мораћеш да ме послушаш. Значи, изволите покупити своје ствари и држите се даљих упутстава.

Човек се полако и мрзовољно исправи у својој присталој бундици, опрезно затеже неколико навртаја на свом инструменту, па се окрете према мени.

Гледало ме је једно отворено, помало бледо лице са ситном брадицом испод уста, које је међутим мрзовољно говорило да ће ово бити само неки досадан и обострано штетан неспоразум. Учинило ми се да сву штету без колебања приписује мојој неупућености. Као да је у мени видео неког пацера и штребера с којим ће ипак моћи да изађе на крај.

Али био сам за главу виши од њега и енергично, с неком радошћу прионух да га убедим. „Пилетићу, ваша је дужност – заустих, и хитро из унутрашњег џепа извукох некакву црвену картицу с готово избрисаним златним словима коју му накратко задржах пред очима; окретох му и полеђину где је између смазаних речи могао опазити крупнија слова ПУНУОМОЋЈЕ ГРАДСКОГ... и велики округли руб неког старог печата. Ово је обавезно палило тих давних седамдесетих.

Досетка је успела! Схватао ме је сада озбиљније, мада се његова мрзовоља само појачавала. Са изразом човека који је решен да се, ако и мало наде има, супротставља глумом а неминовном пропису, Пилетић сад промумла нешто као „Јељо, ајде сад” и махну према жени низ улицу.

Црвенобела мотка се кратко заљуља, затим клону, и ја видех како жена тромо закорача ка нама, држећи ту мотку обема рукама уз десни бок.

Јеланија, – представи ми Едуард жену, затим њој рече „Овај је из градске инспекције”. Гледао је устрану, док сам ја уживао у неочекивано меком женином погледу и љупким покретима којима је намештала двобојну мотку према настрешици бирцуза. За тренутак као да сам заборавио на зубе који су ме још од оних чварака једнако тиштали.

Јеланија је мирно примала знаке моје улизичке наклоности, а ја чак глумо пожелех да јој понудим своје чварке и остатке лепиње. Баш су ме дирнуле Јељине модре очи на измршлом, али чистом лицу!

Пилетић у две речи пренесе жени моје захтеве, она ме некако испод ока погледа, а он се обрати мени све исто огорчен мојим неразумевањем. Обраћао ми се у некој чудној множини – он нас не може да разуме – и ја се лецнух када опазих да он моје сасвим изузетне науме ставља у исти ред са настојањима неког „вишег градског форума за реконструкцију” са којим се он одавно спори. Говорио ми је да ми морамо већ једном схватити

значај његова посла, значај реконструкција у духу европских закона, поготово у наше хаотично време; евоцирао је некадашњи сјај овога краја по којем су, мешајући се са народом, у надахнућу посртали великани, сада већ славни ствараоци, народне вође, државници. Свашта је Едуард ту надробио, и ништа није схватао.

Али, однекуд, обраћао ми се као заосталом и глупљем рођаку из провинције, који би можда могао да му се придружи ако би се одрекао своје задртости. Ћутао сам не скидајући очију с његове брадице која се све упадљивије тресла, док најпосле он не отпоче повишеним гласом и помињући успут с презиром моју бесловесну послушничку оданост, да ме опомиње пред савешћу ове старе престонице над двома рекама, пред једном слободарском историјом.

Поред нас почеше да промичу веселе прилике, певушећи и осврћући се за безбројним украсним светиљкама изнад ове калдрме. Чини ми се да опазих и оно двоје са клупе – сада су са заносом јели нека нафиллована теста.

Јеланија, пак, као да се према мени нешто одлучила, приступи сасвим уз Пилетића и обема рукама се дохвати за његову мишицу.

Е, ово сам већ морао да прекинем. Рекох им да слабо марим за његову причу и да су му разлози скроз промашени. Овде просто није реч о његовој реконструкцији него је нужно да се радови наставе на другом месту и у другом смислу. Дакле, нека се оставе приче и нека склапају инструменте.

Пилетић је још нешто дробио и разлагао, али сам ја, равнодушан према томе, усхићено удисао хранљиви ваздух ове улицице у којој дани и годишња доба нити почињу нити се смењују, из које се, такође, сасвим доле, опажају торњеви и висока дрвета и нешто светлији ваздух изнад Дунава.

Као да му се све одједном избистрило – а није, стојим добар за то – он трже руку из Јељиног заграљаја па се ухвати за зеленкасти инструмент, стаде нешто одвртати и помицати и напоследку га обема рукама подиже с постоља, и пазећи на своју скупоцену бундицу даде знак Јеланији која се хитро саже и припреми куполасту кутију у којој се убрзо уз ритмично шкљоцање тај дурбин изгуби. Издужене и жућкасте ножице крхког постоља склапао је још марљивије. Па пошто су се гвоздени крајеви ножица такође шкљоцнувши фино приљубили, Пилетић их по средини опаса ганц новим жутим каишем који затим пажљиво протури и кроз три гајке. Као за себе заусти нешто о изгубљеном времену, и још рече „ја ћу се жалити, озбиљно”. Ма немој! Ипак он упрти постоље на раме и подиже кутију. Тај вам је и поред свега тврдо веровао у неки поредак.

Јеланију позвах да понесе мотку за мном у двориште ниске кафане, где сам је наумио оставити за неко време, како и учинисмо, праћени одсутним погледом жене у испраној модрој одећи, која је сад, тресући метлом под млазом воде из дворишне чесме, одбијала димове из дугачке коштане муштикле.

Тако се ова ствар стала непредвидиво заплитати.

Могао сам их, можда, одмах повести надоле, низ улицу ка Дунаву, ка оним местима где се између гломазних лучких објеката у изградњи, или већ довршених, још увек проналазе широки појасеви шипражја и вечито живог речног муља у којем човек може увек изнова да оставља свој траг и одмах јасно да опажа како се брзо његов траг губи.

Повео сам их горе, преко шареног бетонског цвећњака, пут оних градских четврти у којима су куће високе, потамнеле и као стегнуте гвозденим рубовима у сивом и жућкастом ваздуху.

Пошли смо испод голих дрвореда Шилпертове улице; пролазнике смо овде ретко сусретали, кућне

капије су најчешће биле гломазне, тешке и прљаве, и јамачно добро забрављене, и тек ако је понеко приземно окно светлело. У неколико наврата подсећао сам Пилетића на моја пуномоћја, иначе смо ћутали, а Јеланија, држећи се по страни, кад што је погледала у мене с извесним занимањем.

Нисам им спремао никакво зло, нити сам желео да им што год напакостим, само сам стрепео да све ово уопште не схватају, а до мене је да их упутим. Шта ћу куд ћу, позвах их да уђемо у неки бифе и да у миру презалогацимо неко кувано јаје, неку сардину, можда пршуте, саламу, шта им год драго, и наравно, нешто да попијемо. О чварцима сам прећутао, као да још није било време за то, као да сам и сам бо ухваћен у некој мисли о будућности!

Њихов је одговор био одлучан, чак пун неке индигнације – таман посла, имају они своје обавезе, а и на храну пазе много више него што ја то могу да замислим. Тако рекоше. Добро. Биће да је дошло време да их мало продрмам.

У један мах, кад опазих како Пилетић мрштећи се угађа боље место оном постољу на свом рамену, сагох му се на уво и рекох да само он чује – дај, можеш те ствари и оставити, негде ћемо их већ у овим капијетинама сакрити.

Као да брза сенка страха прелете преко његовог лица кад заusti једно „шта!”, али се одмах прибра и само што замоли Јеланију да му помогне док премести те инструменте с руке на руку.

Зауставио сам их кад смо већ прошли градски трг на врху и кад је иза нас остала бучна гомила света који се тих веселих дана необично јагмио око великих бљештавих продавница, супермаркета и робних кућа. Пред нама се отворио простор, ни улица ни трг, Булевара Ослобођења, омеђен кривудаваим низовима сурих прашњавих зграда и огромним травњаком без иједног стабла или грма, изнад којег је овај сиви ваздух постајао још тамнији и тежи. Раштркана светлећа слова

по тамним зидовима зграда појачавала су претећи утисак празнине овог места.

Своје проваљене зубе нисам више осећао.

Опазих помало разочаран како Едуард и његова Јеља привијена уз његову присталу бундицу с олакшањем и чак с неком надом погледају према удаљеној прилици наоружаног полицајца испред сасвим црних стакала једне државне зграде. Одмах затим радосно су се сашаптавали показујући према омањој скупини људи који су уз слабу светлост с некаквих фењера нешто копали код саме ивице травњака.

Не осврћући се на мене Пилетић пређе на травњак, спусти постоље и стаде пажљиво растварати жуте крхке ножице које шкљоцнуше сасвим гласно. Јеланија је из куполасте кутије већ дохватила инструмент. Прићох им, заинтересован. Радиле су спретно и обучено, у тишини коју је тек изретка нарушавало зујање великих теретних камиона који су напуштали град. Људи код ивице травњака узмахивали су и спуштали ударце у меку земљу, кад што се чуло нешто као пљескње воде. Пилетић је био спреман за посао.

Окренуо се, у својој краткој бундици, смешио се, и тај осмех изнад његове брадице био је готово другарски, кад је рекао да сад већ све види и сам, ово је место планирано за магистралу, чуо је он већ о томе, требаће целе блокове кућа рушити и померати, извесно је да ће овде ускоро бити читава војска људи из градског комуналног, па овај град, ипак, лежи на старинама...

Његова Јеља осмехивала се према мени саучеснички. И она!

Пресекао сам то – Нема никаквог плана, ништа ви не знате. Прибирајте те стварчице, ако вам толико значе, с места за мном!

Ов је било прецизно: као ошамућени, њих двоје се растресено насмејаше и стадоше се освртати око себе. Едуард чак нешто показа према полицајцу и људима под фењером.

Брзо – рекох оштрије – немојте да вас ја...

„Ма шта он...”, заусти Пилетић, али ја му се унех у лице, а затим из све снаге одгурнух крхке жуте ногаре, тако да инструмент одлете и шљапну на травњак подалеко од њих. Рекох му, док су му образи постајали све издуженији и блеђи, – видиш, ниси умро! Ипак кад чух како Јеланија испушта чудне и готово болне крике, би ми их некако и жао.

С брадицом која је сад готово штрчала изнад те скупоцене бундице, Пилетић без речи и енергично откорача до пониженог инструмента, пажљиво га подиже и ја видех како саблажњен и са стрепњом тражи по њему неку штету. Вратио се полако, скидајући прстима земљу са зеленкастог телашца.

Доста је било. Повео сам их преко улице, дуж сивих једноликих кућа. Ишли су ћутке за мном, уз мене, погледа забодена у прљави плочник. Загледао сам окна и капије, најзад их зауставих код улаза који бејаше сасвим без вратница. У дну неосветљеног ходника видео сам светлост по рубовима врата моје собе. Тако је и требало да буде.

Пошли су испред мене, вероватно захваљујући ауторитету онога што су још увек о мени претпостављали. Чак и у овој соби без прозора, с тек малим прорезима за ваздух испод високих таваница, без иједног удобног комада намештаја, без ичега осим голе столице и сасвим улубљеног кревета са старим ћебетом, и зарђале водоводне шкољке на једном зиду, Пилетић је, рекао бих, и даље веровао да се све, ипак, мора одвијати по неком плану.

У ствари, у собу сам их гурнуо готово грубо, треснуо сам вратима за собом и бучно окренуо кључ. Њих двоје погледаше око себе, затим у мене, као људи који су близу да схвате беспредметност неког дешавања али се још увек, мада без воље, препуштају извршитељима. У том тренутку обоје су ми се допадали.

– Одавде вам нема излаза, рекох им озбиљно. Они се томе насмејаше као шали, можда неумесној, али ја остадох озбиљан и продужих – нека се ничему не надају, ни од какве користи им није да дозивају било кога, било како да покушају мене да преваре.

Едуард се као мало стресе, заузео неку позу и стаде ме призивати памети и подсећати на дужности, чак помену „општи поредак ствари”.

Није ми било воља да му објашњавам, само нагласих обраћајући се обома – ова соба им је сав простор, ти сиви и жућкасти зидови, та буђава шкољка на зиду, та столица, отрцано ћебе, и најзад, ја сам. И они сами, дабогме!

– Столицу ћу, при томе, ја узети, додадох.

Седео сам неко време мирно и посматрао их. Били су најпре благо унезверени, па утучени, једва ако су направили неки покрет по соби. Па да, прибирани су се. Кришом су бацали погледе једно према другом, као да траже помоћ од које унапред одустају. Онда Пилетић приђе Јеланији и њих двоје, глава уз главу, одмакоше у најудаљенији кут ове собе. Нешто су доконавали.

Јеланија се окрете према мени сасвим промењена у лицу и гласом одлучним и чак понешто нестрпљивим упита ме да ли може добити сапун за умивање и пешкир.

Не! – рекох.

Могли су о мени мислити шта им драго, од тога да сам опасан и поданички слеп извршилац нечије мучне намере чију сврху и оправданост никако не разумеју, до тога да сам дефинитивно и опасно померио памету. Нека бирају, не би ми ни иначе веровали.

Али одиста ме обузе неко пакосно весеље када се Пилетић, не свлачећи своју скупу бундицу, маши за инструмент: најпре је пажљиво раставио и очистио крхке жуте ножице постоља крпом коју дохвати из куполасте кутије, потом промени крпу и поче сасвим полако и нежно да трља зеленкасто телашце свог дур-

бина. Када је инструмент опет безбедно шкљоцнуо у кутији и кутија била постављена уза зид наспрам водоводне школке, он притисну ножице док и оне не шкљоцнуше, па покуша да их усправљене такође стави уза зид; под је, међутим, био од плочица равних и глатких, гвоздени шиљци треношца нису се хтели држати на једном месту, Пилетић се освртао свуда по соби док не ухвати те жућкасте летве и не положи их по поду, наред себе.

Јеланија се нагињала над улубљени кревет и врховима прстију додиривала олињало лице ђебета. Седе на сам руб кревета, па позва Пилетића да јој се придружи. Он уз дискретно шкљоцање раствори никловане бравнице које су као дугмад држале његову бунду, затим ту бунду свуче, пресави је двапут и положи преко куполасте кутије, најпосле се спусти до Јеланије. Сада су гледали право у мене с јасним питањем на лицима – и шта сад?

Полегајте – рекох им – полегајте и живите, морате знати да вам је то све. Време одмиче без шкљоцања. На мене се не обазирете. Можемо бити пријатељи. И помислите да се *ипак човек једном сруши и не буде више ни свој ни ничији.*

Овога пута протестовала је Јеланија.

Добро, – рече – може она и преспавати у овом одвратном ћумезу, али шта значе те идиотске натукнице, ти наговештаји? Време одмиче! Какве глупости! И „то вам је све”! Или можда претим са тим рушењем? Па да ли ја уопште знам како се живи у ово доба, како се једино може пристојно живети у овом кибернетичком веку, и како она жели да живи?

Едуард је ћутке гледао у под.

Не – рекох – али ће ме забављати да чујем, а она може замислити да су је поплава, земљотрес, пожар, епидемија, рат, лишили свега тога.

Жена сад као да се баш наљутила, модре очи на њеном измршлом лицу готово побелеше, и она ми оштро

одврати да ја „себи ништа не умишљам”. И као да је решила да ме више не примећује, она свуче горњу одећу, па истуривши једну за другом лепу пуну ногу, откопча чарапе са појаса, смота их и сложи у ципеле поред кревета. Пилетићу, који је погрбљен седео и зурio у водоводну шкољку, само рече „хајде сад, скидај се”.

Легли су преко ћебета, Јеланија са џемпером преко окраће свилене блузице, Едуард у џемперу и сомотским панталонама. Лежали су ћутке, све док их нисам опоменуо да ће им ускоро бити хладно, да се соба слабо греје и да морају наћи свој начин да са тим изађу на крај.

Окрнули су се једно према другом, а на том улубљеном старом лежају њихова телеса и без њихове воље налегала су једно на друго. Женине лепе пуне ноге као да су покушавале да обгрле Пилетића, али је он лежао непокретан и млитав. Она му је нешто шапутала.

Спочетка нисам могао чути о чему причају, онда као да се заборављају проговорише гласније, Јеланија је причала о некој посети која се не да заобићи, Пилетић је говорио о својој мајци, изузетно образованој и финој жени (његове неумесне речи!), која изгледа није одобравала ни његову везу са Јеланијом, ни њихове заједничке пријатеље. Пилетић је тражио разумевања за ту стару и исцрпљену жену која је, *in ultima linea*, увек знала на којој је страни добро, а на којој зло. Помињали су и неко сутра, или „ових дана”, када ће ићи да набављају извесне ствари без којих као да нису умели да замисле свој будући живот.

Седео сам непомично, потиштен, само што сам раскопчао мој камилхар. Пилетић се тромо диже. Дохвати своју бундицу са оне кутије, опет се ували у удубљен кревет и бундом прекри Јељу и себе преко ногу.

Ћутали су грејући се, онда Пилетић поче да мудрује, најпре гласно па све тише, о перспективама у свом послу (о чему се жена веома прецизно распитивала). Овај град он зацело није уопште познавао, али је знао

много о његовој прошлости и умишљао да зна све о његовој будућности; жудео је за тим да нешто реконструише, да мења, сруши, увезе из иностранства. Одједном је почео да брине за непосредну будућност, сада опасно угрожену. Глас му се поравна и изађе некако беживотан. „Не, нема излаза” – прогрца.

С оном бундицом која их је хватала само до појаса Јеланија се одједном придиже и нежно држећи Едуардову главу са ситном брадицом међу својим шакама прекрете се на њега целом дужином. Он је плакао, изгубљен испод лаганих покрета њеног гипког тела.

Гледао сам њихово миловање и већ ме је опет обузимало благо осећање радости и пријатељства према њима, кад Пилетић у један мах снажно поскочи у том трулом кревету и жени која сваливши се на груди сакри лице у моје ћебе просикта „како можеш, у овим условима”.

Устао је, без панталона, и својим жућкастим издуженим ножицама откорачао до шкољке на зиду, пустио млаз воде, умио се и протрљао влажним длановима по трбуху и бутинама. Вратио се до кревета и навукао панталоне жустрим покретима који су очито хтели нешто да значе. Спустио се на кревет не дирајући у ону бунду.

Лежали су тако, дуго, њихово очајање као да се ширило по читавој смрдљивој соби, и незадрживо је наваљивало на мене самог.

Био сам потресен, и одједном све, све сам знао; дрекнух – Дижите се сад, на ноге, да се једе!

Нису се мицали. Ја дохватих из џепа мог фамозног капута пакетић са чварцима и лепињом, устадох а столицу померих ближе кревету, па се спустих уз њу на под. Развио сам хартију и мрки, слепљени, тек мало ужегли чварци топло замирисаше по овој прохладној соби. Жвакао сам, и мада су ме опет узмучили проваљени зуби, нисам престајао преко залогаја да позивам моје људе на част.

Једите бре! – узвикивао сам, – живите!

„Ма, шта да живимо”, урликну Пилетић и замахну руком према столици с јасном намером да с ње збрише моју храну; рука је само оштро, тужно звекнула о масивну ивицу столице, и он застења.

Тако је ствар, за једно време, окренула наопако. Нисам успевао ни у шта да их уверим. Лежали су не додирујући се, зурећи у таваницу или увлачећи лице у шаке. Устајали су до водоводне шкољке, с различитим потребама, а Пилетић се једном диже и да помери жућкасти склопљен треножац са средине собе до у крај кревета. Јеланија је започињала разговор о томе како она већ види њих двоје окружене удобним стварима које ће набавити, сликама далматинских градова и алпских гора, у топлом **свом** стану, у спокојству свог и познатог поретка збивања, према јасном сутра које сами спремају. Али Едуард је само одмахивао према пустим зидовима **ове** собе, а његова ситна брадица померала се, као да каже – види и он то, али види и да је све пошло натрашке.

Узалуд сам га призивао памети, указивао му на то да мора реално да види своје стање, јер он је сматрао да је то с моје стране чист цинизам и томе се жестоко опирао: не може човек да живи тако, мора да се бори и тежи, да предвиђа. Није могао да замисли да се бори овде, није могао да се ослободи поређења. Шта да се ради, унесрећава нас парадиз, не пакао.

Тако сам био принуђен на најтежи корак. Одлучио сам да их задржим у тој соби тако дуго док....

...чини ми се да су пролазили часови, дани, све у истој непомичности и очекивању, у истој сивој и жутој светлости собице. Нису готово ништа јели, а моја залиха чварака се смањивала. Нису ни воду како ваља пили, пошто им је вода у чесми на зиду била једнако млака и устајала, а топлота јој се није могла мењати. Пилетић се бријао по образима жилетима који су се нашли у куполастој кутији, али је све то чинио непажљиво и најпосле

су му образи постали модри и избраздани посекотинама. Рекао бих да је и Јеланија, љупко то кријући, прогурала једну своју месечну неприлику.

Само је инструмент у редовним размацама расклапан, чишћен, провераван. Бодро шкљоцање приликом сваког успешног спајања и завртања његових делова као да је уносило чилост у ову тужну собицу.

Ходали смо по соби без речи, сударајући се покашто као бесловесна тела у простору. Били су најзад спремни да ме безусловно прате.

И тако, кад је већ запретила опасност да и сам паднем у јадно стање ојађености и безвољности, прекретох кључ у брави и отворих им врата собице. Гледали су ме, дабогме, пренеражено, али су пошли за мном тамним ходником на чијем се крају назирао нешто светлији ваздух улице.

Било је као да смо само који час пре напустили овај широки простор Булевара Ослобођења. Иста сива и жућкаста светлост, тамнија и тежа поврх пустог огромног травњака, иста изгубљена светлећа слова на једноликим потамнелим зградама.

Полицајац се кретао испред црних окана, на ивици травњака људи су копали расквашену податну земљу, само што их је сада осветљавао сноп јаке светлости с некаквог рефлектора. Ваздух се осећао мекши и топлији, као да је пролеће на прагу, или се јесен преварно притајила.

Опет смо корачали прљавим плочником, ја и моји људи, он у краткој присталој бундици и с инструменти-ма у рукама, она, мало као побелелих очију. Повео сам их опет преко градског трга на врху где гужве око великих излога нису јењавале. Спустили смо се затим Шилпертовом. Није ме се тицало шта мисле и осећају, сматрао сам да сада знам шта им је потребно. Спустили смо се до једне споредне железничке станице, ту сам их увео у бифе за који сам знао да је увек отворен и увек пун полусвета.

Пили смо ракију, најпре само ја и Едуард, после и Јеља; онда се дохватисмо куваних јаја, пршуте и сира који се однекуд нашао млад, сочан и као мелем за наша сува уста. Око нас галамио је свет у одећи железничара, у старим и прљавим капутима, подбуо од пића и с оним нарочитим погледом у очима, који не тражи и не обећава никакво поштовање унапред; свет оран да тоне у кафанској измаглици; псовке и погрдне пошалице пљуштале су на све стране, неко је чак покушао Јеланију да задиркује, али му се она подсмехну и рече нешто тако оштро да онај само букну у образима.

Пилетић је сасвим разгрнуо своју скупочену бундицу а инструмент, који је испрва држао у крилу, спустио је иза столице. Сад је седео заваљен, очи су му светлцуале и лепо се видело како с часа на час расте његово расположење. Ипак је помињао како би морао са неким око нечега да се договара, али би се сигурно овде вратио!

Онда је почео да прича о згодама из детињства. Како је, послат на летовање негде на село, са тамошњом дечурлијом ишао у крађу бостана! Како је ту први пут и цуру преврнуо (да, баш тако рече, преврнуо); сетио се и неког наречја (уместо *sag* кажу *сј*, уместо *товоре* – *вреве*) за које рече да је с југоистока Србије, одакле му је један родитељ, док је други... О самој госпођи мајци сад је говорио с неком јеткошћу; поче да грди и свој посао, а нарочито бестидно испсова све реконструкције.

У једну реч, почео је да ми досађује. Сад – сг, говоре – вреве, молим вас!

Зајапурен, с брадицом која се већ од пића била улепила, справљао се около с људима који су га већ почели узимати подсмешљиво, али богами и љутито, понеко чак оран да се с њим одлучније расправи, нарочито кад је напао једнога који је тврдио да је у Србији најлепша планина Јелица. „Ти да ми дираш Јелицу” викао је тај, а мој Едуард му одвраћао „...ти Јелицу”.

Нисам то трпео, још мање оно што је уследило. Пилетић је одједном почео да захтева од мене – као да

сам му икад нешто такво обећавао – да му одмах нађем место где ће моћи да води љубав са Јеланијом. Зар се на то све сводило!

Морали смо што пре да напустимо овај бифе, и поред тога што сам се сасвим лепо осећао поред дугачког шанка и прсате шанкерке с немогућом фризуром, и веома сликовите рекламе знаменитог пића тога доба *istra bitera*.

Изашли смо у исту сивкасту светлост, инструменти су остали у бифеу, Пилетић о њима није желео ништа да чује. Јеланија је трчала за нама, толико смо журили.

Дунав је био близу, осећало се то по ваздуху све хладнијем, све светлијем. Водио сам их мимо огромних јавних зграда и стоваришта, поред рибљих ресторана и ниских бифеа. Пилетић као да се повремено жестоко борио у себи. Нешто га, рече, вуче да у сваки кутак завири, ето у то бетонско складиште, а имао је и да пронађе неке старе а занемарене пријатеље; заустављао је пролазнике, срећом ретке у тим улицама, и узвикивао „дивне пропалице”! Јеланија га је сустизала и хватала обема рукама за мишицу, стишавајући га и нешто му нежно шапућући. Онда би застајали и гледали ме с неком гладном псећом жудњом. Хтели су, извесно, по сваку цену и што пре да буду сами, да се дохвате, и морао сам им то учинити.

Е па, нека им, дунавски песак био им је ложница: не муљ, не сеновити заклони шипражја, него отпаци и излучевине стотине километара напучене дунавске обале, стотине гадних градова, милиона људских тела. Одвео сам их на место које је у то време, може се знати, остало пусто, сасвим песковито, опкољено каљавим замршеним шипражјем и живим глибом. У ваздуху, горе, разбијали су се димови из рапштрканих градских торњева. Оставио сам их пијане, сумануте, кидали су одећу једно с другог познатим патетичним покретима, док је Пилетић грцајући тражио од Јеланије

да му се сва преда, сва раствори. Иза њих нарастало је моћно светлуцаво тело реке.

Отишао сам поново до оног станичног бифеа, узео Пилетићев инструмент, склопљене ногаре упртио на раме и вратио се на обалу. Кришом, без жеље да посма-трам баналан приказ, оставих крхке стварчице до неког жбуна Пилетићу на видику. Глиб се растварао под мојим стопама и опет брзо склапао, и нико никада не би познао...

А онда сам се опет нашао ту. Изгледа да сам се опет успео до искошеног старинског сокака који је тих вес-лих дана био јако у моди. Чак сам, мора бити, успут опет купио чварака и дивно печену мирисну лепињу. Клатио сам се на калдрми испод украсних светиљки, изнова понесен љубављу и милошћу. Изгледа да сам ненормално дуго стајао замишљен и стегнута капута у дворишту ниске кафанице, где се опет затече висока жена у испраном модром мантилу како цеди велику прљаву крпу у олупано ведро. Гледала је некуд преко мене, као да зазире од нечега, а опет као и да пита – и, где су ти твоји људи сад, а? И шта ћемо са оном шареном мотком?

Видосав Стевановић

УЛИЦА КОЈА ЋЕ НОСИТИ МОЈЕ ИМЕ

Сунце се појављивало кад сам је угледао. Била је то најдужа улица коју сам видео. Почињала је на изласку из железничке станице где нас је гурала гомила радника који су сишли с јутарњег воза. Прекорачивши два степеника нашао сам се на улици, пред њом: простирала се унедоглед, губила се у даљини, праћена јаблановима који су се, одмичући према ивици видика, смањивали као на школском цртежу.

Да ли на тим јаблановима има птица? И одговорио сам неуморном саговорнику у себи: ни врапци неће на јабланове. Овде саде јабланове зато што нема птица. Овде нема птица зато што има превише људи. Стиснуо сам руку онога који ме је довео и закорачио. На крају улице почиње велики град, светлост ноћу, оно што сам сањао у врућици болести, све лепо, страшно и неодољиво, оно што сам замишљао и оно што нисам могао изрећи.

Али требало је корачати, трчати ако се може, ходати четвороношке, пузати ако се мора, стићи до краја ове улице, најдуже на свету, дуже од мог живота коме се одавде не може сагледати конач. Био сам бесмртан, неко ми је то дошапнуо између јаве и сна, зато чаролију нисам смео никоме открити.

Ко је најстарији човек на свету?

Нема више старих људи. Први човек је живео хиљаду година, његови потомци безмало толико. То је било давно.

шта се после десило?

Били смо протерани из раја. И од тада свако колена живи краће него претходно. Снага се смањује, потома-

ка је све мање. Једном ће људски век бити као у вилиног коњица: ујутро почне, увече се завршава.

Ти нећеш никада умрети?

Хоћу, али ти то нећеш приметити. Бићеш велики, већи од мене и нећеш видети никога осим себе.

Увек ћу мислити на тебе.

Немој никада престати да мислиш на себе.

Ја нећу умрети, обећавам ти.

Добро. Кад мене више не буде, сети се шта си ми обећао.

Искочили су из рупа у огради, тројица дечака у исцепаним оделима, блештаво белих беоњача на гаравим лицима. Као да су чекали мене који до синоћ нисам знао да ћу доћи у град, то ми је саопштено пред спавање, нисам био сигуран да ли сањам или сам будан, неко је пре зоре дошао да ме пробуди и ставио ми руку на чело. Нисам се изненадио што ме њих тројица посматрају претећи, у сну се свашта збива, казна следи награду.

Њих тројица ми ништа не могу, моћна прилика онога који ме је довео је поред мене. И, нагињући се на ту страну као да ћу пасти, схватио сам да нема тога који ме је довео, био је и није га било. Вртоглавица ме је држала на месту, нисам могао напред ни назад. Излазеће сунце је обасјавало блато улице, прљавштину помешану са гарежом димњака, прозори кућа одбијали су одсјаје светлости попут наочара на лицима слепаца.

Мангупи су прилазили, њихове очи су расле, усне се презриво скупљале, између њих је избијало пакосно шиштање као да прете мршавај мачки, сатераној у ћошак. Пре него што ме нападну, помислио сам, морам ја напасти, насрнути на једнога од њих, остали ће се уплашити и побећи. Знао сам шта треба урадити али то нисам урадио.

шта је град?

То је место где превише људи живи на премало простора.

Колико хиљада људи има у овом граду?

Много их је, биће их још више. Тесно је свима, биће им још тешње. Тек што они што су јуче дошли нађу нешто мало места, појављују се нови, гурају се, гурају их. Сви теже према центру.

шта их држи заједно?

Новац, глупост, страх да не буду сами, незнање.

Све велике школе су у градовима, зар не?

Али у њима се не учи мудрост. Изучавају се друге ствари, колики је обим земље, каква је брзина светлости, једино не како живети паметно и људски.

Одлучио сам, живећу у овом граду.

Ружан је, опасан, перверзан, самоубилачки, нестваралачки. У њему се више умире него што се рађа. Кад све сабереш, то је само огромна машина за убијање у коју се сам бацаш.

И средство за стварање лепота света, такође. Ко освоји град, може победити било кога и било шта.

Са друге стране улице стајала је девојчица, глава јој је допирала до гвоздене кваке на дрвеној капији. Била је црнокоса, црноока, белокожа, имала је плаву хаљину, црвене чарапе и беле ципеле, две густе кике су јој падале на рамена, била је свежа, румена и окупана, учинило ми се да преко улице допире опојан мирис. Нисам га никада осетио. Када ћу га поново осетити?

Девојчице које сам познавао нису имале хаљине већ породичне дроњке, биле су прљаве као дечаци, огуљених колена, оштрих ноктију и косе су им заударале на петролеј. Био сам сигуран да није једина, да се негде низ улицу налази мноштво таквих девојчица које миришу и маме, то је оно чега сам се бојао и што морам открити и освојити, ако хоћу да живим. Јер ако се уплашим и вратим се и покушам наћи воз, нећу знати који да узмем, из ког правца сам дошао, којим да пођем, према истоку или према западу, остаћу сам, гладоваћу, ожеднећу и умрећу, нико неће сазнати шта ми се десило, онога који ме је довео нема да ме врати на место почетка.

Девојчица је крупњала, заобљавала се, дојке су јој поигравале под хаљином, бедра су се ширила, усна пупила, поглед је постао лукав, заводљив и развратан, од ње се ширио мирис који ме је запањивао, парфем чуда. Тада сам схватио да више нећу моћи без ње: ја ћу остати исти, она ће се мењати, непрекидно ће се мењати. И мења се, ево, док ово записујем, последњи пут.

У тој књизи је писало: љубав је јака као смрт.

За мене је јача од смрти. Не дозвољава ми да умрем, немам времена, превише је жена око мене. Да није њих, остала би ми само смрт.

И оне умиру, зар не?

Ја у том тренутку гледам у оне које стасају, а оне, кроз мене или преко мене, гледају младиће.

То је обмана и мука духу, пролазна лепота и трајно гађење.

Полунесвест љубави прија ми више него полусвест вере, довољно сам прибран да схватим колико могу и где су моје границе, довољно одсутан да се не осетим пораженим.

Ти не видиш стварне жене, измишљаш их, себе ради, после тога их мрзиш, њих ради.

Волим их зато што ме воле, зато што су пуне мана као и ја, што су различите и неразумљиве. Како каже песник: непоуздане су, стрпљиве и верне

Никад нећеш наћи ону коју тражиш.

Знам. Зато тражим. шта бих радио кад не бих трагао?

Јутарња се улица претворила у мравињак, испуњен људима и буком. Нагло је постала тесна. Жене с кратким косама, мушкарци с брковима, девојке у звонастим сукњама, младићи са косама залезаним бриљантиним, дечаци ошишани до глава, девојчице са траговима ружа на уснама, све се то мешало без реда, тврде су ципеле трупкале по калдрми.

Све очи беху окренуте према балкону на ружној згради која се дизала тамо где се улица претварала у

полукруг трга, према групи мушкараца која је стајала на њему, стискајући између себе и једну жену са наочарима на носу. С времена на време издвојио би се неки мушкарац у сивом оделу и са црвеном краватом, пришао би ивици балкона, завитлао песницама и повикао „...еелла...кееелла...кееллааа...елаа». Гомила је одговарала виком, претњама, урлицима, говорник би уступио место следећем који би поновио оне одломке речи, нови талас галаме и претњи прешао би преко масе као ветар који узбурка површину воде.

Био сам срећан што нико не обраћа пажњу на мене. Шта ако неко примети да не вичем, да не понављам оно што сви завијају према небу и према говорницима на балкону? Зато сам отварао уста, пуштао глас без смисла, неартикулисани крик мржње мада нисам осећао ништа осим страха, не оног од натприродног и заумног на који сам готово навикао, већ неког другог, страха од других у гомили. Неки тамо негде су предалеко, ови овде су преблизу. Где је онај који ме је довео у град?

Људи су једнаки. Људи нису једнаки.

И једно и друго је тачно, а не може бити тачно, противи се логици и стварности.

И једно и друго не може бити тачно.

Рађају се једнаки, умиру неједнаки и неједнако. Негде се изгубе сличности, појаве се разлике: у томе је суштина правде.

Зато се љуљашка на којој се налазимо креће од једне до друге крајње тачке. Таман достигнемо једну тачку, одмах се почнемо приближавати другој.

И док се удаљавамо од те тачке, ближимо се времену кад ћемо јој се поново почети враћати и приближавати.

Ако један човек не сања, онда је просто ништа. Зато сањам и на јави, отворених очију и док с тобом разговарам.

Снови нису стварност, једино лоши, покварени и болесни снови понекад постају стварност.

Ако много људи сања исто, онда је то утопија, убиственa мономанијачка идеја, насиље, масовна смрт.

Колико се таквих снова остварило само у прошлом веку, колико ће у овом?

Оставили су за собом неколико стотина милиона мртвих.

Зар су остали преживели?

Ти не знаш шта ја сањам. Ја не знам шта ти сањаш. Тако смо заштићени, не можемо починити заједнички злочин.

Све се догодило нагло као на филму после реза. Гомила је нестала, улица се испразнила, на тротоарима су лежале згажене новине, опушци цигарета, ђон с нечије ципеле, окрвављени уложак вате, пролазници су нестали, с њима и жене што су на прозорима простирале веш. У небу је кружило јато врана, али није имало где слетети, кестенови и кедрови заменили су јабланове, секира и тестера прошли су отуда пре мене, стабла беху гола, жалосна попут трупова без удова.

Питао сам се где се изгубио онај који ме је довео у град, зашто нема рођака, вршњака и суседа, како ћу наћи кућу у којој ме чекају кревет, јело, топло одело, заклон од зиме и ветрова, књига која ће ме успавати. Плакао сам и сузе су, уместо низ образе, текле негде у грудима, то се мешало са осећањем среће, да би се поново претворило у патњу на граници уживања. Колена су ми дрхтала, настојао сам да газим меко како ме нико не би чуо, али сам корачао, знао сам да морам стићи до краја улице, не смем ни оклевати ни журити, зато сам овде, због тога не могу бити другде, између мене и обила света стоји ова улица.

Куће поред којих сам пролазио биле су запуштене, ничија рука није поправљала оно што само пропада, као да су станари равнодушни према својој околини и себи самима. Ту су али као да нису ту, одвојени су једни од других као острвца у неком изгубљеном архипелагу, час се придружују другима, час тону у своју самоћу.

Мој живот је као свећа коју је неко малопре упалио,
било чији дах ће је ускоро угасити.

Шта је брже од светлости, човече?

Бог, ако га има. Ако га нема, опет бог.

Ко је бог? Или, боље, рећи шта је бог?

Не знам, нико не зна, осим бога, ако постоји.

С богом је тешко, без бога је готово немогуће.

Изабрао сам слободу, зато сам се одрекао бога. И
нисам хтео његовог антипода за сапутника. Обојица
постоје једино ако их изаберам.

Идеш ли у цркву?

Цркве су организације које, парадоксално, немају
никакве везе са вером, као што љубав нема везе са про-
дајом љубави или посредовањем у љубави.

Ако је тако, где налазиш утеху?

Не тражим је. Живим у свом очајању које ме тера да
постојим и да се борим. Ако се почнем надати, предаћу се.

Како каже песник: научи да се не надаш.

Застао сам да послушнем. Неко је некога нешто наго-
варао, неко је с неким о нечему преговаро, речи
мушкараца и жена мешале су се као и моја осећања,
супротстављале се и потирале, морао сам се напрегнути
да убедим себе да је то истина.

Биле су то речи љубави које изговарају мушкарац и
жена кад се нађу насамом, о томе сам знао само оно што
су ми други испричали, чудећи се мојој радозналости,
говорећи тек да ме задовоље и можда лажући због
себичности. Речи које сам начуо разликовале од речи
које сам налазио у књигама и чуо у биоскопским сала-
ма, које сам носио у себи и чекао прилику да их неком
кажем као своје, које морају знати сви на свету и пона-
вљати их као молитве боговима што управљају нашим
животима до најситнијих појединости, познају сваку
нашу мисао и непогрешиво испуњавају наше жеље.

Биле су то ниске речи, недостојне онога што сам оче-
кивао и што ме привлачило, изазивале су мучнину, али
гласови који су их изговарали беху озбиљни и равно-

душни као да су навикли на то, као да је то сама њихова суштина, тако је, тако је увек било и биће, ништа се неће променити у вековима који долазе, низ улицу ме чекају одломци истих разговора, једном ћу их сам водити и нећу се чудити што сам заборавио оне друге, нећу ни моћи јер ће заборав бити потпун и коначан.

Колико година смо заједно?

Много. Превише.

Било која затворска казна би до сада истекла.

Ово све више личи на доживотни затвор. Али ко су стражари?

Нас двоје смо стражари, затвореници, мучитељи и мучени.

Има један начин да се ослободимо: заједничко самоубиство.

Неко ће помислити да смо то урадили из љубави и верности.

Ти си хтела мој новац, моју снагу, мој углед у друштву. Ја сам хтео твоје тело.

Продавала сам ти га док си имао чиме плаћати.

Сад сам без новца, без имена и угледа, без признања, без успеха, ти си ружна и стара.

Обоје смо изгубили. Теби би без мене било још горе, мени такође. Ако уопште може бити горе. А наша деца?

Живе далеко од нас, беже од нас и живе као ми.

Имам једну утеху: њихова ће деца бити гора од њих.

Мрзим те. Упропастио си ми живот.

Ти си мени упропастила све, и живот и смрт, и оно после смрти.

Како осећаш мржњу: као бол или као радост?

Не осећам ништа.

Улица је постала стрма и сваким је кораком бивала стрмија као да се пење према врху који се одавде не може видети, на том путу нема водича ни сапутника, треба се навићи на себе и разговарати једино са собом, шапутати, препирати се, свађати се, уразумљивати неразумног који је ти сам.

Куда идеш, дечко? Не знам. Да знам, не бих ишао, не бих трошио снагу, не бих улагао остатке последњих заблуда да себе убедим, напред, и даље напред. шта те горе чека, младићу? Не види се одавде, не може се наћи у књигама и сећањима дугих путника, свако то мора сам открити. Зашто не станеш? Бојим се да ће ме стићи наказе које сањам, чудовишта која чекају иза ивица стварности, само што ми се нису обрушила на леђа, страшнија него у сну. Можеш скренути, човече? Не могу, постоји само ова улица, улази у друге улице су лажни, маме у ћорсокаке и лажне пролазе, ко скрене вратиће се уморнији и без наде, спреман да легне на земљу и да се никада не дигне.

Шта се догодило онима који су овуда прошли пре тебе? То могу чути од њих ако их стигнем, ако нађем речи које ће они разумети и ако они употребе речи које ћу ја разумети, хиљаде је језика на свету и могуће су још хиљаде хиљада у самим тим језицима, различити смо, не можемо бити исти, спадамо у исту врсту, то је оно што нас повезује, ова улица би можда могла испричати понешто о томе, једино што нема коме, мртва је, без душе је, а ми тражимо своје душе, ја душу још нисам нашао нити знам где да је тражим.

Само ме једна ствар заиста занима. Да ли сам бесмртан?

Ако имаш душу, можда си бесмртан. Они без душе свакако нису, јер и не очекују да буду.

Осим ако њихов боравак овде међу нама не посматраш као бесмртност предмета.

Многи мисле да душа не постоји. Нема где да се смеисти, а и лакше је без ње.

У праву су. Нематеријална је душа, а тешка попут хиљаду каменолома. Спречава кретање увис, згртање новца и успех, понекад онемогућава преживљавање.

Можда треба постати светац, боравити у пустињи, далеко од искушења и разуздане гомиле.

Или грешник који руши правила, поништава законе, вређа осећања.

Ни то, као ни све друго, нема везе с бесмртношћу која не може бити претпоставка ни закључак.

Спознаја бесмртности је у ствари спознаја смрти, краја, вечности, бесконачности.

Помислио сам да ћу клонути од умора, пасти на плочник и остати поред сливника. Осетио сам равно тле под ногама, дигао сам главу, погледао где сам и обрадовао се, упитао се шта се то догађа. Била је то иста улица, и била је то сасвим друга улица. Коловоз беше правилан, калдрма је замењена глатким црним асфалтом, поклопци шахтова беху блистави, кестенови заштићени металним решеткама, свуда се осећала брига за предмете, загушљиви прах угодности вејао је одасвуда.

Са обе стране улице низали су се излози, заузимали су прочеља кућа, покривали су сваки сантиметар простора. У тим излозима се налазило све оно што сам икада чуо, прочитао, видео на филму или сањао, што је могло бити понуђено само мени, ником другом, поготово не сваком ко наиђе, зато што туда случајно пролази или што има среће да станује негде у близини. Ишао сам од излога до излога, збуњен обиљем, разноврсношћу и претераностима онога што се нудило, нове су ствари потискивале оне што сам опазио пре неколико тренутака, неке су се понављале, друге су изгледале као да нешто наговештавају, оне тамо су се понашале као да им је свеједно, оне онамо радосно као да су мене чекале, оне треће...

Корачао сам, застајао, поново журио, жудео да могу остати, нисам могао очи одвојити од онога што видим и од онога што се крије иза тога, повремено очајан, јер сам, пролазећи поред излога са ове стране, истовремено знао како пропуштам излоге на другој страни улице, ти су можда разноврснији, у њима се налазе оне ствари без којих не могу и без којих тек нећу моћи кад их будем открио. Ако пређем на ону страну, онда ћу изгубити

ову, бићу несрећнији него што јесам, болно ћу желети да се вратим као што сада жудим да пређем тамо и уверим се у свој погрешан избор.

Имао сам све, готово све. Сад ништа немам.

То је као да имаш све, а да ниси свестан тога. Мада ни онда ниси имао све, само си уображавао, лагао себе и друге.

Ако купиш једну ствар, свестан си да стотине других не можеш купити. Ако купиш и њих, све остале нећеш успети. Нешто ће увек остати изван моћи твоје похлепе.

Како ћу прикрити своју слабост и своје незнање?

Има и много других средстава, осим новца. И сва су лажна, не доносе ништа заиста и не помажу док се умире.

Хоћу ли икада имати оно што други имају?

Имаш оно што они немају?

Морам ли бити сиромашан?

Не мораш. Али бићеш ако мислиш о томе.

Корак-два даље излози постадоше скромнији, роба у њима очигледно дуго није мењана, оштро око могло је опазити прашину на предметима, лутке-манекени беху полуголе, опсцено искривљене, избор се смањио, свуда су се понављале исте ствари.

Али је на улици постало живахније, као да почиње празник, одавно заказана прослава, вашар, митинг или карневал. Пролазници, купци и трговци су се гурали на све стране. Појавили су се продавци новина, прво неколико, затим стотину, било их је више него купаца новина, надирали су одасвуда, вичући, крештећи, кукајући, певајући, оглашавајући се транзисторким радијима које су носили на грудима, пиштаљкама, трубама, фрулама, кларинетима, „ине... ииинне... инеее... обббо... обооо-доо». Гурали су се, изгледало је да ће се потући, али је међу њима владала слога као да су, поред истог посла, и сличних намера.

Били су сваки за себе и били су заједно. Привучени том снагом дружења, пролазници су им прилазили и

прикључивали се, стално су пристизали нови из споредних улица, улаза и кућа, гомила је расла, згушњавала се, испуњавала је моју улицу, у њој није било места за мене и нисам имао куда проћи.

Све животиње друге убијају да би опстале. Оне друге су убијене опстанка ради.

Све служи једном циљу, опстанку врсте.

Човек је животиња која понекад убија без смисла и разлога. Која убија убијања ради.

Човек није животиња, усавршена или первертована надживотиња, удаљена од бога колико и од природног стања.

То је раздражује, то је чини великом и немилосрдном.

Убиство спада у животињску природу која га није свесна, злочин је део људске природа која је тога повремено свесна.

Да ли је злочин и рат против злочинаца?

Јесте. Сви ратови почињу с тим изговором, завршавају се кад се нема шта пљачкати. Остало су речи.

Ниједан се злочин није могао избећи, тиме би се избегавањем једино започео нови и нама непознати ланац злочина.

Звуци су последице догађаја, али код мене су сви ти звуци – урлање сирена, грмљавина бомби које експлодирају, штектање митраљеза, лајање пушака, фијук метака, тресак зграда које се руше, запомагање рањених и хропац умирућих – стигли пре догађаја, још сам ходао улицом у којој се ништа није догађало, свако је ишао за својим послом, продавци су нудили робу, купци су тумарали у том хаосу непотребних ствари, неки пијанац је певао, трештао је радио, кроз прозоре су допирали одломци дијалога из неке телевизијске серије.

Неколико корака даље све се променило. Улица је постала пакленски котао, куће су губиле кровове, прозоре и зидове, топови су грмели, људи су бежали, суда-

рали се, вртели се око себе, запомагали, преклињали, псовали, падали, неки су остајали лежати, неки други су пузали према рупама подрума што су зјапиле на месту некадашњих поносних грађевина, неки су пружали окрвављене руке према мени, спасавај, помози, реци неку праву реч уместо нас, отварај уста своја за нијемога и за ствар свијех намијењенијех смрти. Покушао сам савладати страх и записати шта се дешава, управо сам видео стварност до дна, на хартију ћу бацити само истину, то ће некако стићи до неких других људи, неке поруке ипак стигну, мумифициране временом, криптичне и неразумљиве, неко открива тајну која за оне много пре њега беше проста чињеница, толико свакодневна да је могла бити заборављена.

Убрзавао сам корак, нисам се освртао на оне што су остајали иза мене, касно је, не могу ником помоћи, себе склањам само привремено, неколико метара даље чека моја судбина, страшнија од њихове зато што никога неће бити да је исприча себи и свету.

И твој деда је имао свога оца, зар не?

И мој прадеда и мој чукундеда. Увек је неко био пре неког и неко опет после неког. И тако унедоглед и до времена које више нико не памти, осим историчара и песника.

Ја ћу упамтити оне које су други заборавили.

Једном ћеш рећи: памтим само оно што нисам заборавио. У сваком случају заборавићеш више него што ћеш запамтити.

Ко ће мене памтити?

Они који ће доћи после тебе. Ако те не забораве, ако... Хиљаду пута ако.

Много више од заорава, бојим се тога што ћу одједном остати без свести и без успомена. То се зове умирање.

Кад се то догоди бићеш без свести.

Како ћеш у несвести знати да си изгубио свест? Бићеш несвестан своје несвести, то је све.

Неће те бити и нећеш знати да те нема и да си икада био.

Зар то није страшно?

Има ли ишта лепше од тога?

Више нисам могао поднети умор и болове у ногама, окренуо сам се да пођем натраг, не тиче ме се добро колико ни рђаво, све изађе на исто, мртвом лаву и липсалом псу исто бива. Хтео сам да стигнем до станице и да сачекам воз који води било где, само да није овај град или да, можда, није овај свет. Сваки други би ми више одговарао и више би ми припадао. И опет: овај не бих мењао ни за који други и ни за шта.

Док се сунце спуштало, црвено попут врачарине кугле која ће нестати у океану таме, у магновењу сагледах целу улицу, једину која ће носити моје име. Била је то најкраћа улица коју сам икада видео, пуста као да никада није упознала живу душу, без икаквих трагова мога или било чијег боравка у њој и могла се прећи у неколико корака. Али моје их ноге нису више могле начинити.

Пред улазом у железничку станицу стајао је онај који ме је довео у град. Препознао сам га мада га одавно нисам погледао у лице, безмало сам заборавио сјај његових очију. У блеску радости и туге схватио сам да више не морам ходати.

Славко Лебедински

КУЧЕ ИЗ BLINDENGASSE

Шта је имао од живота мој честити комшија Слобислав, који сад борави у Бечу, у улици Blindengasse, а пређе је радио као први заменик скретничара у Трамвајским шупама на Дорћолу, са сталном адресом у Улици Цара Уроша?

Дупло голо и црну земљицу под ноктима.

Шевићев суноврат је почео, а да није знао, пре него што се оклизнуо на кучећу каку испред Westbahnhofa⁽¹⁾ и замал се није простро колико је дуг и кракат. У десној руци је држао самсонит кофер, а у другој, испод мишке, чупавог пекинеза. До јуче је веровао даје савладао ама све перипетије и окуке које му је живот хуља накарикао. Набио му је тај живот дркација шерпу на главу и потерао га у бели свет.

Дорћол је био пун рицвеја кано око школованих, са црвеним каранфилом, у партијској књижици, и протекцијом. Ситне бураније, као што су били лезилеби и помоћници на скретници, има на сваком ћошку у Скендербеговој улици, три пута више од три, и то са редовно одслуженим војним роком у касарни „Маршал Тито” у Приштини, и још приде пријављених на берзи за незапослене у Јеврејској улици.

И какав ти је то сладак живот кад ти социјална помоћ гунђа и шишти из празног лонца пасуља. А венчана жена ронца и душу ти вади пинцетом и сисаљком, па је на комаде раставља и у туршију ставља.

Мрдни, вели себи Шевић, гузицом, док ти деца не покрепавају од малокрвности и безобразлука. Окрени се око себе, шоњо и Галилеју: сви дрпају и мувају, само ти ловиш муву на туђем гробу.

Пре три лета прешао је Шевић са породицом у Wien. Радио је једну гадну годину на бауштелу⁽²⁾, а сад има добар посао у Фабрици за прераду костију у 21. бецирку. Његова свилогуза Магдалена добила је у априлу место, на црно, у фризерском салону „Ема”, код фрау Шмуц. Деца иду у фолкшуле(3): кћерка Марка у четврти разред, син Миран у први. Стан им јесте тесан, али само за оне који су галамантни и бесни.

А његова породица је терала бес до беса, у Бечу. Хранио је Шевић четворо гладних уста, и појио, но ни то им није било доста. Главу су му пробали, не дају му ни да откуња после шихте.

Хоће куцова!

Свака шуша у Wien има кучка, само су они, Шевићи, голи као пушипрст. Шта су они Богу згрешили да немају њушкова. Толико може да учини, ако друго не може да им учини и пружи.

Још му је само то фалило, па да се беси о лустер у дневној соби. А, не! Жена га уједа, син пизди, кћера је надувена од плача.

– Зар оћеш Маркици срце да поломиш? Попустила је у школи. Миран има сталну проливацију. И све, све због чега, да прости твоја чупава глава – држи му вакела сваки дан и за време викенда Магдалена. – Марш у Београд док није касно и донеси једно цакано цукелче, љубим те!

Сваки дан му Магдалена хистерисе.

Не треба ти већег душмана од властите жене, ако си жењет.

Та уједа, гребе и децу на пут изводи. Ноћу режи, а дању резили. Немаш куд, мој Шевићу, узбили су те уза зид, па још и прикуцали. Не дају му да дахне душом, ни да сабере памет, који имаде. Осипају паљбу и подбрцавају га. Нема му живота док не донесе на тацни пасова.

Седе патер фамилијас у воз и, ето га код снајке, овлашћене бабице Деборе, што станује близу Руског дома у улици Народног фронта. Снајка Дебора телефонира

венчаном куму Торбици на посао. Оном што ради у ликвидатури Градске кафилерије.

Кад је госн Торбица чуо о чему је речи кому је дошао у муштерије, рече хроптавим гласом:

– На праву си се адресу обратио, братац. Пуна нам је установа цукела. Осиромашео православни народ, па изгони псе на улицу. Оно доћи код мене сутра сабајле, на посао. Ћу да ти урадим плезир.

– Оде израна у Кафилерију. Кум Живорад, бата Жића Торбица сручи у кантини гајбу зидарског пива у бураг. Ала је имао цуг тај. Као дорћолски палир.

– Идемо, брале, па си бирај пашче. Сваки је леп у установи као уписан. Гледи оног сортираног шарпланинца. Леп је као маршал, Бог да му душу изеде. Само му каиш са звездицама фали. Мого би да послужи, ха! – хвали своје штићенике вођа смене у Кафилерији куцамакер Торбица. Сјајна њушка и затрескани пивџија.

Уведе га Торбица у кавезарницу. Дочека их лајава цева. Кучад завијају као да им кожу деру.

Мора да су га заменили за бацу стрводера. Скиче и рипају, а очи им тужне, само што не сузе.

– Нема шта да бирам – рече Шевић препадно. – Убери ми малечко. Најмање.

Загледну га Торбица, баш је јолпаз тај Шевић, нека му буде, кад хоће, ће му забере, дохвати штап са жичаном омчом и шта ће, укрене га и – ап.

Ухвати штенца. Пудлаца. Кудраво јастуче што хода.

Добар избор, брацо. Ни ја не бих бољи направио. Свежа роба.

Прејуче смо имали псећу рацију на Дедињу. Скупа пудла, из високе фамилије али ти је дајем, за брат брата, ајдејаде, за педест марона. Нема ценке. Разрезао сам ти по доњој тарифи. Ајде да залијемо пазар. Забрећао сам као бунарџија.

У кантини наручи барене коленице и криглу пива, да плакне гроце.

Какви смо ми православци? Никакве душе. Звали су нас из Толстојеве. Ало, шинтери? Шта радите? Ватате зјала и делите вишкове. Дедињем се вија чопор подивљалих цуца. Као да сам им ја крив. Пусте куче на улици, па нас зову. Лепа цукелка. Мала, а вредна. Као перла. Дође ми да је обуставим. Ал нећу своју да порекнем.

Има и Слобислав своју резонацију и рачунаљку. Мала уста, мало једу. Нема шта много да се галантира! Тури му огризине у чанче, и мир у кући. Понекад може и ципелке да отре пре него што крене на арбајт. А и кућни фузбал се не искључује кад нема преноса на теве. Може му се. Само да га не виде деца. И она његова аждаја.

Спакује се Шевић и правце у Авала експрес за Wienu. У купеу је био са Мађароном. Лајош је тестерисао једну греду целу ноћ, хрке хрк. Слобислав је пудлу увио гарантовано у вунени свитер, и пренео преко обе гране, без а и ветеринарских печата.

Јој, ој, јаој што је било цике, радости кад је бануо славодобитно тата Шевић у Blindengasse. Жена обуставила артиљерију, преде свилентуровима.

– Таквог те волим. Баш је цакан. Бомбоница, а не куче.

– Гледај како се умиљава.

– Како да га зовемо?

– Цукела се зове цукела – каже своју мушку, Слобислав.

– Немо да га вређаш. То је живи створ и има да има своје крштено име -размишља на глас Магдалена.

Миран рече:

– Гледи га какав је цакан. Малечак је и леп као уписан. Он је, бре, прави Цоба. Баш лепо-лепо. Боца, Цоба.

Мајка му је Косара тепала: Слобиславе, сине. Боцо. Кад оће Цоба, нека им буде.

Ајде да буде Цоба кад им се допада, сложи се Шевић. Маркана га љуби, Миран га жвалави.

Сутрадан су куче одвели у Салон кучеће галантерије у Taborgasse и поновили га по господској тарифи: огрли-

ца, поводац са господским обвезом, са калемом и вођицом од десет метара. Коска велика као телац, напарфимисана чистим Диором и пуна гриц обећања.

Куцан се весели, све се у ноге уплиће. Кад су га извели у штрапац, међу гизделине и далматинце, у Турском парку, врти репом као пропелером, ћули уши; прилази и њуши мргудне боксере и руске хртове. Схвати: дошао је у кучећи рај. Обећану земљу о којем су му причали стритери, пијачна мувала и мудраци.

У кући су Цобу окружили пажњом и праскавом нежношћу. А и домаћину турили политровку громоваче. Да се не осети запостављен.

Оће Шевић да нахрани Цобу из свог тањира. Тај ни да лизне. Само што га не грицне за лист, од љутиш. Није му он авлијанер. Неће ни да пипне огризине из тањира. Шта му је?

Почели да му купују специјал псеће конзерве. „Цесар”, папрено скупе. Цоба то спуцка, и још лапће.

Шевић га цапну по њушци да му не изводи, а овај му исплази језик. Узела га на зуб капиталац његова Магдалена и само рига и подригује.

– Расна пудла, кинеска пасмина, мандаринска крв јој тече у артеријама, а ти њој отпатке балегаши у тањир. Сплачине! Сам то ждери кад си последња стока. Не иде, море! Виш како је избирљива! Не мари ни твоје чварке.

Одредили су кучку где ће да спава у кухињи, на јастучету. Неће! Навадио се, свио се у брачном кревету, између Слобислава и Магде. Тамо је Цоби понајмилије. И топло.

Тера је тата Слобо, али не вреди. Његова се реч не уважава.

Шута Цобу кад нико не види. Али, паметан је псић. Разлаје се да га офира.

Интелигетно псетанце. За лист хоће да га чапи, нек гледа где пушта папке. Магдалена Боцу узела на своје ренде, језик. Има да га шупирају из рођене куће, ако се влада као геачина. Куче је ту да се воли. Откад је дошло, он се иживљава на њему.

– Цоба је цар – учи га под старе дане Миран. Марка на га не испушта из наручја.

Једног дана Слобислав на нађорганом чаршаву спази рещцрвене флеке, од крви. Флекони као окца Црвеног мора.

– Што не пазиш, Магдо, кад имаш месечницу?

А жена му је била нежнија од олује, но саде дере као гром и љути пакао.

Није то од ње, већ од кујице. Одавно је она приметила да то није пекинез, већ женскица. Пекинезица. Од fine мандаринске сорте. Треба јој купити бинду и тампоне.

Леле, Бошке! Још и тај белај и строшак – дрекну Шевић и заћута као заливен. Замисли се као марокански мудрац на клозет шољи.

Замисли се и падне кано проштац на кревет. Клиничка смрт ушла у њега и одмах изашла. Само га зажарене клемпе и тик на десном образу одаје: никако да се примири.

Има да се курталише цукеле, донесе Шева отац соломоновску одлуку. Има да му откине главу. Све по ладу да га не познаду. Пусти са повоца: пусти Цобу са узице на другом крају Беча, у Wienerwaldu, а он ухвати тутањ и превоз, и квит.

Уради тако. А Цоба стиже пре њега кући и још га дочекује радосним лајем. Где си, домаћине?

Марка уцаклила очима, Магда натенане чупка обрве и не ромори. Мирис урагана и стампеда у ваздуху. Однео ђаво шалу на кркачама, а Магдаленин Везув само што није прорадио.

– Или ја, или он! – рипне тата Шевић, из све снаге.

– Тиини! – понављају укућани у глас.

Он, Слобислав Шевић! Хинаус! Ванка! Иди и не враћај се.

Он ће да рмба у Фабрици за прераду костију и истре-са своје паре, а они ће да га ниподаштавају. И да га изјурју из куће

Запире свој јад и шиша своју муку у кафани „Бург”.
Саветује се са Славенком Муновићем, ћелавим макле-
ром са резеде краватом.

Хоће Славенку да поклони пекинесца за рођендан.
Само даље од његове куће.

Јокете, буразеру! А не, знам за јадац – казе Муновић.
– Не хватам се ја у текочи је! Требало је пре мислити.
Хвала лијепо!

Провали из Шевића јад и убилачки порив. Дави рука-
ма столњак. Чаше цангрљају као слуђена звонарија.

– Ма дај. Шта си се распомамио као мазга у лифту!

– Помагај, земљак, помагај Муне, има куче да утепам
голим рукама!

– Само пробај – одговара Муне и воздиже десну
мудру обрву.

– Па ту постоји кучећа полиција. Рецимо, например-
ке: нађу кучећи леш у пасажу, подигну приправност
надруги степен и одмах пронађу у компјутеру власника
пса.

– Како, море?! – унезверено пита Шевић. – Не мож
бити. Унео сам га у пуловеру, на црно. Имам да га кок-
нем непријављено.

– Ајеси му све купио у продавницу?

– Ма и више него што потребује.

– Они су га и проследили на надлежни списак. У еви-
денцију. Кад Цобу туре у компјутер оно има да постоји
у бројном стању. Ти га самоиницијативно бућнеш у
канал, а они хоп!

Где те нађу?

Код куће. На легалу. Имају своје разрађене методе!
– одговара припремљено маклер и отреса невидљиве
мрве са длана – Направе аутопсију у лабораторији и
установе: насилна смрт. Ти си починилац. Смрт давље-
њем. И награисао си као Пеђа Корзиканац. Одети
арбајтдозвола и још те протерају из државе Аустрије на
десет година. Нема цурик.

– Види! Гле, богати! О томе нисам мислио!– чуди се Шева и дрмну лозу. Ипак се није предавао. Такав му је био дорћолски карактер.

У суботу он поведе кућног љубимца на излет на Каленберг, омиљено излетиште Бечлија. Процуња са Цобом по шуми да осмотри где је најпустије, па кад прионе први мрачак, па се сјури густо мрак, он Цобу богобојазно веже за дебељка, храст. Лупи још алпинистички чвор. Место печата залепи жваку.

Стушти се низ падину, мимо утрвене стазе. Цоба лаје, а он, хоп, у аутобус, барут под ноге, па кући.

Где је? Шевић направи жалосно лице. Преполовио се од туге, не мож да га препознаш.

Отргла се, ал има да дође сама. Интелигента је наша Цоба.

И све кити причу како се Цопче заулао за неком двоспратном догом. Није могао да је стигне, а таман је пустио са повеза. Изгубила се, јер је природа потерала. Цуњао, тражио и звиждао. Где га све није тражио. Загубио се. Ал има да дође.

И дошла је.

Није дошла сама, већ у пратњи двоје Тиролаца. Са планинарским руксацима. Herr и Frau Postischek. Нашли Цобу на Каленбергу, везану.

Магда реже погледом и сече на фронцле Шеву.

Послужили су Herr и Frau људском кафом са ратлуком. Herr Franc се није успротивио да попије сербише шнапс.

Само се Шевић скуњио и помањио. Биће белаја кад оду.

Било је олује и ригања лаве. Летели су бокали и шемизети, ма чег се дохватила Магда. Саксија је фијукнула. Прохујала је крај ува.

– Монструме. Да ниси такао Цобу. Серијски убицо! А псић само цокће. Цок цок.

Мину годину дана у миру и барут свађама.

Пудлицу изводи, по казни, домаћин, да виде да ли се поправио. Тако рећи га заволео.

Ал се Цоба не хвата на тај лепак. Обилази Слобислава и скичи чим му се тај примакне.

Оно кад је прошла годиница, на Светог Архангела, путовао Шева да обиђе и посети у болници на Бежанијској коси оболелу бабицу Дебору.

Оде тајом у Кинолошко друштво Србије, у Нушићевој улици, да се распита колики је век тој пекинешкој пасмини.

Кад, је ли, може да очекује смртни случај у породици. Без примене насиља.

Рекли су му кинолози, прогутао је кнедлу, згужвао качкет, и захвалио се.

И ено га сада како штрапацира Цобу на Dunauinselu, ако није другде.

- 1) Westbahnhof – једна од железничких станица у Бечу
- 2) Baustelle – градилиште
- 3) Volksschule – основна школа
- 4) Hinaus –напоље

Александра Грубор

ROCK 'N' ROLL NIGGER

„Jimi Hendrix was a nigger
Jesus Christ and grandma too.
Jackson Pollock was a nigger
Nigger, nigger, nigger”.
Pati Smith

Hallo Џексоне, прави си црња. А и Бернет Њумен ми је сумњив. Страшно ми је што хоћете да ме прогутате са зида, вас двојица. Шта значи „дрип”, шта значи „сликарство бојеног поља”? Значи свој импакт. Мислила сам, не, осећала сам ја, стојећи у музеју Стеделијк, у Амстердаму, раних осамдесетих, окренута ка слици *Ко се боји жутог, плавог и црвеног*. Бернетовој. Ја се бојим Бернете. И ја. И мене усисавају *Плаве бандере*. И тебе, Џексоне, који си се у њих, на крају, закуцао. И мене. Кажеш: учио си од Навахо Индијанаца. Учила сам и ја. Геометрија њихових симбола, тотемизам, јунгијанска психоанализа и алкохол. Много алкохола. Ли Кразнер је била стрпљива са тобом. Ја се не сећам када је неко последњи пут био стрпљив са мном. Али ја нисам ова прича. Ти си то, Џексоне, Бернет, послератна Америка, путеви без краја, једна тешка ноћ што наводи на насилност, експлозију беса, или радости. Изазива катарзу... Док Бернет, више филозоф него уметник, рачуна на „удар на чула”. С правом. Бернет, ти и ја знамо: онај посетилац музеја што је твоју страшну, што је твоју застрашујућу, сасвим беспредметну слику, исекао мачетом, истински се уплашио. И то не једном. Ушао је, изашао, поново ушао, али са оружјем. Појела га је та жута,

плава, црвена... Била је то борба на живот и смрт. У музеју, том невином, по дефиницији неутралном, готово стерилном месту. И не вреди рећи да је био лабилан. Не, био је као сви ми. Што наивно мислимо да велика бојена површина не уме да нам вришти у лице. Е па уме. Само послушајмо Џексона. Он је пионир, не, он је ветеран те битке.

А ја, која сам само тихи обожавалац, седим једног јутра у ресторану помпезног имена: Опера. У центру Београда. Који није Big Apple. Мартовско јутро много обећава. Наручујем макијато. Решена да га попијем у савршеном миру, уз звуке оперских арија. Зачудо добро одабраних. За суседним столом седе два мушкарца која готово да нису вредна никакве пажње. Размеђу се, примећујем једним оком. Понашају се помало бахато. Почињу да причају о уметности, што и није сасвим неочекивано. Овде сви причају о уметности. Посебно они који о њој не знају ништа. Мој макијато је, срећом, добар. Наоружавам се нељудским стрпљењем, јер сам приморана да их слушам. И ту, Џексоне, умало да ми позли: они говоре о теби! Први је „колекционар”, а други „трговац уметничким предметима”. Осећам да ћеш бити извређан, драги мој. И то и бива. Ушао си у рекламу. „Сликари који су рекли не четкици”. Стигао си на филм. Онај документарни, и онај играни. Уселио си се у мозак Еда Хариса. Узалуд!

До мене допиру фрагменти једне друге опере за коју бих волела да узмогнем да кажем да је комична. *Opera buffa*.

Колекционар: „Да ли сте чули да се те новије слике које се састоје само од испрскане боје продају за милионе долара на аукцијама по целом свету? Ето, баш гледам код Сотбија...”

Трговац уметницама: „Све је могуће, али ја знам да ви више волите реализам, то и није сликарство ако ништа није приказано. Наћи ћу вам једног Пеђу Милосављевића из најбољег периода...а онда, и у контакту

сам са Љубом Поповићем...Ви имате оне дивне Гвозденивиће...”

Ово већ доживљавам лично. Као увреду. Суздржавам се да се не укључим у тај бизарни, у тај смешни разговор. А ти ми у томе помажеш, Џексоне, и помаже ми Бернет. Сећам се себе како, у Берлину, године 2004, стојим побожно пред твојим сликама на изложби *МО-МА у Берлину*. Тада, када сам их видела уживо, последњи пут. Како ми долази да упалим свећу.

Гади ми се, наједном, овај макијато. Али, неко ме посматра из излога Графичког колектива. Биће да то ипак јесте Џими Хендрикс, и остале црње. Небо постаје пурпурно. *Purple Haze*. А Христос и даље хода по води. У мојој чаши.

Соња Атанасијевић

МОЈЕ САВРШЕНО ЈУТРО

Никада раније у туристичком месту нисам видела газдарицу на штиклама. Моја газдарица је, богами, тога дана, кад сам тек стигла у мало рибарско место, имала не само елегантне црне сандале на штикле, већ и хаљину од модроплаве свиле са ситним белим туфнама, на копчање, каква се вероватно више нигде не продаје. Може се наћи искључиво по ормарима средовечних жена који миришу на лаванду. А овде, на овом егејском острвцу, има баш доста лаванде. Овде можда има и више таквих ормара него на континенту, таквих са старинским хаљинама, јер време на острва стиже спорије, као и туристи. Баш као да вода и њему представља препреку.

Осим што је имала штикле и свечану хаљину, и бело лице какво увек имају мештани на мору, имала је и пудер преко лица, мало руменила, руж и свеже ондулирану косу. Дочекала ме је ведрога лица, насмејана, али прилично ужурбана. Рекла је да је добро да сам коначно стигла, да се много, много извињава што одмах мора да крене. Иде на свадбу. О, то је дивно! казах јој. Дала ми је кључ од апартамана и још једном се извинила. Рекла сам, нема проблема, само ви идите, кључ ми је довољан. Отпратих је погледом. Ситним корацима, боцкајући танким штиклама по врелом бетону, са црном ташницом под пазухом, изашла је из дворишта затворивши малу металну капију, обојену у бело.

Ућох у осунчан апартаман који је сав мирисао на оплемењивач. Белели су се чаршави, пешкири, завесе, зидови, баш као да се надмећу ко ће више. Неколико дана касније, када ми буде донела нову постељину и

пешкире, моја газдарица ће прићи завеси и, подижући један крај, показаће ми малу смећу флеку, на пола метра од пода коју дотад уопште нећу приметити. Објасниће ми, на скромном енглеском, потпомажући се рукама и мимиком, како је та мрља остала од неког невремена, од пре неколико година. Ниво мора је био дотле? упитаћу запањено, на шта ће она одмахивати главом и показивати ка небу и ка планинама са унутрашњости острва. Страшно, рекох. Страшно, понови она и остави ме збуњену. Из перспективе тог питомог, мирног јутра, то је звучало као фантастика. Лична фантастика моје газдарице која је бринула да не замерим због флеку.

Изађох на терасу са које се пружао поглед на увалу, на тиркизно море удаљено свега двадесетак метара од моје виле. Распаковах се и скувах кафу. Онда угледах, на стази уз море, младу у дугачкој белој венчаници и младожењу у седефастозеленом оделу. На позадини коју им је обезбеђивало то кристално чисто море и ведро небо, изгледали су нестварно лепо. Једна оса упорно је зујала око цвета лијандера који ми је под терасом, помало заклањао видик, те истегох врат да их што дуже отпратим погледом.

Мало касније изађох да прошетам и купим нешто у супермаркету, те у стрмом дворишту једне куће – овде су, заправо, сва дворишта стрма – угледах сватове како играју. Њих свега десетак. И моју газдарицу како седи за баштенским столом и пљеска рукама. Када сам се вратила из продавнице, више никога није било. Као да је неко избрисао сцену.

Пробудих се доста рано, тог првог јутра. Али наспавана. Скувах кафу, припремих тост са мало сира и маслинки, сипах у чашу мало сока од наранџи, све то сложих на послужавник и изађох на терасу. Мало рибарско место тек се будило. На плажи још увек није било никога. Девојке су чистиле ресторане. Заставе разних земаља, начичкане дуж стазе уз море, спокојно

су висиле. И листови палминог и смоквиног дрвећа, такође. Ни дашка ветра. Море потпуно мирно. Моје савршено јутро, помислих. Два галеба, усаглашеног лета, прелетеше ниско изнад воде и винуше се ка небу, а затим један за њима спусти се још ниже, до саме површине воде, протресе главом и узвину се и он ка небу, али са рибом у кљуну. Наранџасти лептир пролете ми кроз видокруг и слете на пурпурни цвет неке газдаричине биљке, у маленој башти, испод мог балкона. Једна стрија жена и два мушкарца приближних година излазе из пекаре. Младићи чија се слабоумност осликава на лицима, урањају главе у кесе са пецивом. Подно светионика, на рту, стотинак метара од плаже, још једна људска прилика. Пецарош забацује удицу у воду. Свако по свој плен. Гaleb, лептир, младићи, пецарош.

Одједном зачух неки крик, негде из воде, тако ми се учинило. Затим још један, много гласнији заори се читавом увалом. Потом настаде мук. И спазих једну главу у води, на метар два од дока. Купач кога до тог часа нисам приметила. Да ли је он испуштао те крике? Наједном поче да млатара главом лево-десно и, широм отворених уста, урањајући лице у воду испусти још неколико животињских крикова. Једна жена у црнини прође шеталиштем уз плажу и прекрсти се.

Могао је то бити крик пуког задовољства, почех да размишљам у ишчекивању новог. Покушај имитирања звери. Како је човеку мало потребно за срећу! Мирно јутро, чисто море, плаво небо. Уколико је то уопште била срећа. Још један урлик протресе читаву увалу. Некога ће тај звук сигурно узнемирити, оног наранџастог лептира, сигурно, затрепериће крилцима брже и снажније. Неко ће се промешкољити у постељи, можда пар препланулих ногу девојке, и дотаћи ће ножним палцем стопало свог мужјака. И он ће се промешкољити, уз смешак, и не отварајући очи, потражиће рукама њено тело, сматрајући да је онај додир палцем био заправо зов.

Можда је само пијан, па се тако трезни, размишљала сам посматрајући то овално, тамнопуто лице човека који и не плива, већ плута, погледа непрекидно упртог у воду. Почеше да пристижу први туристи на плажу. Неки пар са двоје деце. Човек у води поново замлати главом лево-десно, баш као да је туђа, као да жели да је откине од трупа и остави у води да потоне, и онда безглав исплива на док. Можда не може да поднесе своје мисли. Или жели да се утопи, али се тело опире. Поново се чу крик. Људи са плаже, сви до једног, притрчаше ивици воде, гледајући у његовом правцу. Деца почеше да се смеју. Луд је – чух испод своје терасе неког пролазника.

Човек коначно заплива до зида дока и, ухвативши се рукама за ивицу, издиже тело и узвера се, опет као звер, вешто. Сигурно је мештанин, помислих. Седе и загледа се у воду. Схватих да није ни пијан, ни луд, поготову не – срећан. Напротив. Учини ми се да осетих његов очај, мада сам му лице сада могла видети само из профила. Али, тело му је било потпуно омлитавело, ноге висиле низ зид дока, беживотно. Главе увучене у рамена, зурio је у воду, као да јој замера на нечему. Као да је оним крицима нешто покушавао да постигне, али узалуд.

Истог поподнева сретох, у ходнику, газдарицу. Више није имала штикле. Питах је како се провела на свадби. Изванредно! рече она, кроз осмех. Онда је упитах за човека који је рикао. Ко је он, да ли га познаје. Ох, да, рече она, кроз уздах, мрешкајући чело. То је наш несрећни Николас. Умрла му је жена пре недељу дана, отад то ради, само уђе у море и риче. Страшно! додаде она и, вртећи главом, окрену ми леђа. Страшно, понових за њом гледајући је како гега низ ходник, њишући широком задњицом. Моја слатка, паткаста газдарица.

Љубица Мркаљ

КАКО ЈЕ НЕСТАЛА СВИЊА НА КИШИ

Суморан, хладан дан. Ја седим у ниској ниши кухињског прозора одакле покатад надгледам мрежу сачињену од спојева подних плочица у ходнику и левак светла који су врата отворена у двориште пропустила да се проспе по њима. Моја је мајка изашла, а ја не треба да „мрдам“. Више ни не желим. У првом покушају бекства вратили су ме мемљиви и хладни прсти уморне јесени штипнувши ме за образе. Није ми досадно. Однедавно, удељени су ми патрљци оловака и неки ислужени, непотребни папири. С лица њихово шаренило у свеукупним слојевима, испреплетаним као какав врт са свим својим облицима живота врвео је чинећи овај свет од тачкица, кругова, кривудавих линија, сударајући се и мешајући. Папири пуни знакова које ћу у наредним годинама моћи разазнати као географске карте, а потом и срицати многе знане ми називе унакажене готицом. Али, то ће се збивати касније, док сада, ти распарени листови старог атласа, тако густо напуњени значењем нису, сем за лутање мог погледа, били податни за неку интрервенцију нити за било какво додавање нових значења. Неколико покушаја је остало потпуно невидљиво; неповратно изгубљени, потонули су у мутљагу значења. Зато сада, пошто сам упознала терен, мој поглед брзо израња из тог шаренила да би на чистој, нетакнутој полећини, пожутелој од старости, тражио, нешто што не очекујем, а можда прижељкујем, или умишљам да видим... Хоћу нешто смешно и чудно... Хоћу да опет видим њ у! Као летос у суседном дворишту, код деце с којом се играм по некад пред кућом, хоћу да видим како по летњем пљуску огромна крмача проваливши из обора срећно грокће и гаца по

киши, док крупни мехури с одсјајима дугиних боја поскакују по испраним циглама којима је поплочано предње двориште дајући животињском каскању скоро парадни тон. Тај догађај сам хтела да призовем. Зато сам узела оловке и кренула у акцију. Свиња се одмах нашла у првом плану. Видим њену лепу, румену губицу развучену у осмех и чујем је док нас изазовно гледа својим живим, црним очима с белим трепавицама, мене и осталу децу, као да нас прекорева што смо се уплашили... кише?... ње?...и склонили се под стреху, два степеника више... Приметих да се левак светлости у ходнику сузио – неко је долазио... Силуета мог старијег брата. Бејак завршила свињу, али киша није престајала: ударцима оловке у ритму плјуска наставила је да пада по свињи у цртежу. Права провала облака! Уместо грмљавине зачух глас мога брата који је неприметно пришао и нагнуо се нада мном:

„Шта то радиш?“

„Цртам“

„Шта црташ“

„Свињу на киши.“

„Ма немој! Свињу...? Па зар не видиш да су то шкработине?“

Никада до тада не чух да постоје шкработине. Само, што сам по боји братовљевог гласа осетила подсмех... и силног ли ужаса, први пут сам их и угледала! Беху ружније од свих утвара које сам до тада видеала.

Моја моћ евокације простора, животиње, кише, остварена је чином за који сам веровла да је цртање. У тим траговима на папиру нисам до тада никада ништа тражила нити нудила, остајали су као сведочанство ритуалног плеса, остаток трансa, или магични кључ за моју визију коју нисам умела да отворим и другима. Ето, и у трену бих принуђена да видим како други не виде оно што ја видим. Угледала сам шкработине. Као кишна кап која се беше претворила у шарени мехур, магија се распрсла: тако је нестала моја свиња на киши.

Милош Латиновић

СТИД

Гадне дане –

јутарњу препирку хидрауличне бушилице са чекићем и длетом, тегове мамурлука, изненадни ковитлац топлог ветра, песак међ' зубима, вреле прсте лета на образима, главобољу, blitz-krieg налете монсуна што растурају плес подневних звона, размишљања о самоубиству, зној, мастан и непријатног мириса, што натапа и попут плаката лепи кошуљу за леђа и рамена, горак укус под језиком, ненајављену испоруку леда у сутон, црне рупе и жуте минуте, шапат хладне ноћне кише, прљаву крв семафорског светла на влажном асфалту, досадне вести из непроверених извора и бомбаста изненађења саопштена јавно

– волим гристи сам...

...мењајући ритам јавног живота за благотворну тишину неугледне књижаре на углу, какофонију новог дана за осаму трошне клупе заборављене под кишобраном кестенове крошње, која скрива тајну шифара речи спалих са усана у љубавној екстази и синкопе њених корака...

– Где сам данас ?

– Који је дан ?

Сам,

камен – белутак у плићаку, у брзаку, одређен да, налик верглу, ствара увек исти ритам музике воде.

Плави човек у мору жита.

Сам.

Себи непознат.

Туђ за друге...

Без могућности за бекство,

без воље за одлуку.

Постоје, ипак, нека места (попут Хотела из Маркесовог романа *Љубав у доба колере*, чије су загушљиве, мале собе биле азил ђудљивом и недокучивом песнику и виолинисти Флорентину Ариси или она задимљена и мрачна, пуна сенки, чајчаница и пушионица хашиша у филму *Било једном у Америци*, у којој се скривао Нудлс, којег је играо Роберт де Ниро) где можеш да се сакријеш и пронађеш спас у топлом мору ониричких светова.

Живот је сан.

Али, само у другима је спас, макар самоћа пријала као опијум.

Налик сенки, тада,

у предвечерје, у онај тешко ухватљив делић, грам времена, када све изненада умре на трен,

довукао би се,

тихо,

пребијен пас и огавни жбир,

лепћи трагове воња свог по зидовима уснулих кућа,

у уздахе, неразјашњене и болне, уцртавајући кораке,

док у даљини падају борове шишарке,

све до млечне таме кафеа у којем ми знају име,

и ђуд,

и хир воље ми лако препознају,

и марку пића одређену за тај дан,

у којем ме тада не гледају, не питају за здравље, хирове времена и резултат јучерашњег дербија...

у којем ме – тада, у тај дан,

пуштају да са мојим демонима бројаницу туге вртим, свестан да нико није кадар да бди над својом усамљеношћу ако не уме да буде мрзак другима.

И седим тако –

сатима, данима, деценијама -

тутње,

возови лета, кише, снегови, лађе пролећа,

рођења, ратови -

смрти, игре,

сати, дани, деценије,

то време меру нема.

– Који је...

Скривен раменима,
маском подочњака,
крагном кошуље,
димом цигарете,
чашом црног вина,
стубом дрвеним што придржава небо шанка...
Сећам се...

– Који је дан ? – пита лик у огледалу.

– Један од оних када се боје распадне, а живот поси-
ви – одговарам му тихо и враћам се хитро, постићен у
гротло тишине налик тореадору што се повлачи у мир
контемплације пре но што се испрси пред роговима.

Између напуштених чаша и глуве музике, капале су
речи.

Тамо у дубини просторије. Као с' радија, истргнути из
неке радио новеле, које су давних година, док још није
устоличено царство телевизије, у суботње касно попод-
не, опчињавале моје тетке и комшинице. Тих разговор,
исповест и извињење, опроштај и одлазак, двоје, жена и
мушкарац, двоје зашлих у простор између младости и
зрелог доба, између лудила жеље и искуста опреза.

Обоје их познајем.

И бармен, уморан и снен, невесео, необријан, такав,
и он их зна – бамбус и пиво,

и град овај, зна их, мемљив и сив,

а ноћ, црна и гадна, не уме да их сакрије...

Колико љубави и растанака.

Дуги списак имена – другова и познаника,

бескрајни попис замерки, увреда, неостварених сно-
ва и неиспуњених жеља, прах заклетви и мермер кле-
тви, куфер лажи и изневерена очекивања, гадне речи и
псовке...

На послетку...

Искуства мојих пријатеља, искуство моје, искуство
њено – ћутање, бекство, телефонско одлагање сусрета,

извини не могу данас, не могу више, где си ти, што се не јавиш, нисам стигао, чекала сам, зашто питаш, па ту сам, шта још, шта све, стрпљење претворено у разочарање...

Зар су сада имена важна...

Соња, Јадранка, Ирина, Беба, Пеца, Саша, Бане...

Толико?

Толико.

– Који је дан? – питао сам.

Одговора није било.

– Обојицу вас волим.

Тебе волим више, а њега дуже.

Ти си бољи од било кога у тренутку, у интензитету

Он је део мог живота.

Ти и ја немамо будућност, имамо само чудесна прилике изван времена. Тренутке. Могу да нестану и да се врате...

Видео сам како се бисер суза одваљује с' њеног образа и пада на глатку површину мермерног стола. И нестаје... Део леда одваљен од глечера, што у море урања, и нестаје...

Али, талас што потапа неумитно се диже...

Онда је устала и отишла.

Загњурена у крагну широког капута, под крошњом шареног кинеског кишобрана, хитрим кораком, кроз барице, кроз лишће – не бирајући пут, као кад се од нечега бежи.

Он је седео још неко време,

бамбус и пиво,

а онда је устао, спустио неколико новчаница на сто и изашао.

Осатао сам сам у кафеу...

Камен у води...

Још једном иста мелодија

и

стид због овог тајног разговора, којег сам једини сведок био...

Милијана Милановић

ТЕШКО ЈЕ ДАНАС БИТИ ЖИВ

Тешко је данас бити жив. Много је лакше умрети или да никако нисам ни рођена. Овако, издржавам родитеље, гледам брата како свакодневно јурца по лекове, снимам незгодне жене за десет евра дневно. Све то не би ми се десило да сам античка Гркиња. Онда бих се само играла и јела хлеба.

Радим за тог газду, Стојана, све му радим: и снимање, и монтажу, и титловање на енглески. Ненада позовем у просеку једном недељно, знам да му треба лова и да ће на сваку свињарију да пристане. А свињарије су све веће стварно; ваљда зато што има све тежих перверзњака тамо, на том Западу, где шаљемо материјал, качимо га на неке немачке сајтове и то.

Бајо, сада избаци жилу! Бајо сада почни да крклаши! Ухвати је за сису, као хоћеш да је уклониш! Сада се бориш са њом, Ненаде!

На сеансе су долазиле разноврзне девојке: радознале тинејџерке, средовечне авантуристкиње, студенткиње без депарца... У причи би бивале свашта: плачне сестре, похотне маме, строге васпитачице, учитељице клавира... За мушке улоге углавном бих звала Ненада и још неког типчића ког ми је газда нашао. Сценарио сам радила такође по газдиној директиви: дављење, шибане стопала, гажење, гребање лица... Како Стојан наложи.

Тог дана дошао је да ми каже да ће једна старија жена доћи да снима.

Зови Ненада, он ће бити унук, а Тереза, долази у њеј, она ће бити баба. Сценарио који сте већ радили. Гледај да правих крујне кадрове, што више крујних и њази: сцена кад баба дробу бабану, гледај да њом фини-

ширати филм. Нека јој цури између прстију. Ма знаш већ!

Спремала сам камеру, подешавала бленду, куцала тај мршави сценарио о пијаном унуку ког гуши револтирана баба.

Била сам при крају када је неко позвонио. Отклизала сам до шпијунке са старом, увек шокирајућом тремом у трбуху (с друге стране браве увек је могла бити полиција); кроз провидну пластику гледала су у мене оштро два велика црна ока, нападно оивичена дебелим слојем крејона. *То је, значи, тиа Тереза*, помислила сам.

Врата нисам до краја одшкринула, а она је већ била на прагу. Наглашено љубазно, можда превише гласно, представила се, збрзала извештачено: *Смем ли?* и одмах потом и хрупила у стан. Имала је црне хеланке од ласте-кса, косу офарбану у плаво, била је много дебела и много нашминкана, а кад би се померила звецнуло би злато. Или бижутерија, не знам.

Ненад је требало да стигне за пола сата-сат и ја сам Терезу понудила чајем, пружила јој гардеробу за снимање и припремила црвени лак за нокте (увидела сам убрзо да нема потребе – њени нокти били су живе ране – црвени лак прелазио је границу, фарбао месо и скупа са жбуном накита братски сјао с Терезине шаке).

Па како си, грађа моја? Како се забављаш? питала је сугестивно, опет гласно, сва удобно заваљена у плетену столицу. Изгледала је задовољна што је ту, у Стојановој тајној јазбини, шупи за перспективне порно – старове, као да је то што сада ради, што седи и угодно ћаска, светли резиме срећно обављеног пословног потхвата, а не мршава увертира у акцију свепрождируће бабе – убице.

Рекла сам јој да сам добро, да је све у реду, да, ето, радимо. Шта друго сам и могла да јој одговорим? Први пут сам је видела у животу, требале смо да одрадимо снимак и то је то. Боље да није дошла раније.

Из велике ташне на шљокице извадила је пљоску и линула мало ракије у чај.

Ти не пијеш?

Не.

Је л' се шминкаш, грађа?

Не.

Никад?!

Не.

Тако си леђа. Имаш леће руке. Хм, да... и гледала ме је тромо на трен, као да хоће да ме прочита. Као луда читачица. Или груба читачица.

Ни ја нисам била када сам била твојих година. Када сам била твојих година, била сам усјешни бизнисмен, грађа. Хћела сам да имам све, али сам схватила да овде, на овоме леђом свету можеш да имаш само нишћа, и да си и ти сам само нишћа, грађа, дахнула је изненада и очи су јој играле хитро. Дуге вештачке трепке летеле су јој лево, и десно, и свуда и била је као нека кичаста добра вила.

Не знам зашто је то рекла, то за бизнис и живот, и не знам зашто је после испричала све што је испричала, али причала је, све, све битно, не о прогнози времена или креми против бора, већ о животу, свом животу. Њена отвореност је паралисала.

Раније, до пре седам година, сам живела у Београду. За ствар коју сам ја извела, повољна је била једино пресјоница. Јеси чула за секси шојове, грађа? Наравно да јеси. Сада их има свуда, и у најгорем селу тражиће ти чоколадни вибратор. Ха! Пре 17 година то је био шок, али као и свака нова ствар, у почетку чудовишна, а касније без ње не можеш. Радила сам дуго година у Италији као курва. Ескорти-праћња, како се то лепо каже. Људи за које сам радила, оћустили су ме после седам година. Рекли су да са 25 не треба више, да сам старича, а то пословним људима није инјересанјно. Имају то код куће. Ијак, била сам добра. Многи су хћели само са мном. У тој прадићу, Риминију, где је цела Италија проводила авјуст, за мене је увек било посла. Није увек било пријатно, јала би и понека

модрица зависи све од укуса, шћиа ко воли. Али, рачунала сам, ако не боли, онда и не воли. Можда сам најсћокојнија била баи са шћим манијацима који су ме шамарали и шћражили од мене исћо. Када сада поћледам мој живошћ, шћиа је шћо мало шћубосћии сћрам радосћии шћшо имаи некој са ким можеи да будеш шћуб! Ја немам. И онда је поново сипала ракију у чај, запалила цигару, удахнула дим грчевито. Стомак јој је био плоснат и велик, као нека мртва корњача. Помислила сам како је лепо мазити тај стомак, спустити образ на њега. Уплашила сам се своје мисли.

Са 25, значи, каријера ми је била шћри крају. Добила сам нешћшо мало лове, сиће, за храну и шћушћ. Ту шћи, граћа моја, нема шћензије и осићурања и шћаквих сћивари. Срећом, нисам шћлуја. Мислим се све: бришћика шћамешћ ми је од бабе с мамине сћиране. А јесам била шћамешћна, граћа, веруј, јер не бих шћреживела 7 шћодина у Ишћалији. Кад си мећу зverkaма, лукавсћиво и шћревшћљивосћии једино моћу да шће сћасу. И љубак осмех, наравно. Новца више нисам моћла да добијем, шћо сам знала, али сам имала своје канале, граћа. То су биле сћецијалне услуже. Али не сћецијалне услуже на које си шћи сћиурно сада шћомислила мила, већ нешћшо мношо важније. Поћађаи? Не? Прича, граћа! То је била људска шћрича, најобичније разумевање које сам шћружала. Делјење своје муке са нешћознашћом курвом, ошћварање незнаницу – зар има већешћ олакшања?! Ешћо, шћиа ја сада радим с шћобом, мила? Тако, шћи сћиранци, ушћлађена, нервозна шћосћода, уловљени у сошћсћивени усћех, волели су да доћу да им шћошћушим, шћа да шћричамо. А некад и обрнушћим редом. И ешћо шћу, шћу је било догашћној новца. То је било оно шћшо ме је сћасло, обезбедило даљи живошћ. Поклоне – накшћи и шћарджеробу, сам шћпродала у Фиренци, у луксузном комисшћону, у сћирошћом ценшћиру, шћик до шћалашће Медичи. Већ шћада знала сам шћиа хоћу: Желела сам да ошћворим секси-шћошћ. Ових бушћика виђала сам досћиа шћо Ишћалији и хшћела сам да у своју земљу унесем нешћшо ново. А знала сам да

ће бити ново. Била сам убеђена да тога код нас још нема. Да нас ново зло са тпулога заграда, тако кажу поличичари, је л' грага, још није напало. Срећом, по мене и мој обрћ новца!

Мој бућик отворила сам у Кнез Михаиловој – то је ипак морао да буде најстрожи центар. Да би у центар поодио из центра мораш и да пођеш, је л' тако?! Пре тога, наравно, обавила сам сто досадних послића: узела правника, напезала се са трагом, било је то обавеза, али ја сам имала 7 година да научим како треба да се понашам да бих добила оно што хоћу. А бућик, грага, био је диван! Сипај ми још чаја, плиз! – својом црвеном канцом Тереза је долила ракије. У њега сам стварно уложила сав свој укус и знање. Отпремила сам га пешким црвеним и црним завесама. Од плица, наравно. Све то да личи на развратне бојне собе, све то да погсећа на пожуду, на краљевско пушење, грага. У финим ормарићима посебно сам распоредила: вибрајоре, аналне дилдое, за оне који воле згуза, кулице за даме, догајке за пенисе, у једном делу имала сам на десетине врста прачкица за жене, и оне групе за дечаке. Милина је било видети уредно распоређене, делфине, ластифинтер најрстике, хандсоне ай пумпе. Је л' знаш шта је хандсоне уј пумпа, мила? То ти је пумпа за момачку ерекцију, када им се диће да нема шансе да се сипусти. За тим је у моме шоу била навала, продавала сам хандсоне уј пумпе и шпанске мушице као ћепен – алву! А кад смо већ код шпанске мушице, знаш ли да се мој такси-шоу звао Шпанија? Да, баш тако, Шпанија! Та земља ме је највише погсећала на секс, баш секс; знаш за те латинске љубавнике сигурно. Па то је, ето, за мене Шпанија. Нисам могла наћи укусније име за мој локал. А он је, временом, стицао све већи број муштерија. То није као данас када и девојчица од 14 уће у шоу и размейљиво се занима за бакљу, карнер и карневал вибрајор! Не мила! Онда је одлазак у такси-шоу био авантура, и за оној ко улази, и за мене која поспирам.

У целом догађају било је баи сџида. Уђу, рецимо, ња муцају нешџо о ѓаћама од шећерне ѓене или доз сѓреју, а делују као да су се збунили, омашили случајно локал. А баи су хџели у аџоџеку! Али џо, џај сџид и сѓе-џљаницја, џо је најростџо био гео куџовине, граѓа, и заџо је она била џако добра. Са џаквим мушџеријама, сџидним, а жељним, било је милина сарађиваџи. Оџворени за сваки мој саветџ, били су сѓремни да куѓе шџа ѓод да ѓонудим, као да је џај њихов сџид ѓрождирао арџикле у радџи. Мислим да је џо био гео извињења: извињџе, ѓосџођо, ми смо заџраво хџели у аџоџеку, али ѓошџо смо вас узнемирили куџићемо џри вибраџора, х-10 куџлице и клиџо ѓумџу! Милина, једна жива! Драѓа, да ли имаџе неки џоалеџ?

Посматрала сам њену масивну расплуну задџицу утегнуту у црни ластекс. Нисам знала шта ме снашло са том Терезом! Прича о Италији, Шпанији, девојчицама и вибраторима просула се по мени ко бачено смеће. Тереза ме је очигледно изабрала да јој будем слушалац, али искрено нисам знала зашто. Њена прича била је шарена и раскошна стварно као нека гомила ѓубрета, а њен стомак док је причала, дизао се и спуштао у уједначеном ритму, пихтијао се и дрхтурио и ја сам још увек хтеле да зароним у њега. Погледала сам на сат: било је 15 до шест. Нисам знала да ли ће Ненад по обичају да касни, нисам знала да ли је она заборавила зашто је дошла.

А онда, како се број мојих ѓосџију ѓовећавао, још у ходу наставила је Тереза своју причу, џако сам и ја расла и ускоро си у мојој радџи моѓао да видиши нове козмейџичке ѓроизоде, комѓлетѓе од коже, сѓџове за брзу сџимулацију. Простџо, ширила сам се! Имала сам и од чеѓа – мој је буџџик још увек био једини џакве врѓѓе у ѓраду, а самим џѓим и у целој земѓи. Једном ме је новинарчић некоѓ ѓрадскоѓ лисѓа облаџио. Мо'ш мислиџи, граѓа, да ме је назвао развратѓном заразом! Нисам се осврѓтала, ѓси лају, ал' караван ѓролази. Моја

машина била се захукћала и ко јој је шћа моћао! Временом, наравно, никло је још неколико такси-шоџова, не само у Београду, неџо и Новом Саду, и да, један у Суботици. Тај мали провинцијски траг, ситан, а најредан, никад ми се није допадао. Не иде мало и велико, је л' иако граћа?! Еј, бре такси-шоџ, па у тај налиџкани заселак! Али, шћа ћеш, ваљда и тамо воле да им је шврд и дићнућ целу ноћ! И на крају, мило ми је било, усћела сам да покренем сћвари, не?! Камо среће да никада нисам, јер сви шћи аматери и данас раде, а моја радња је оћишла до ђавола! Занима шће како је шћо било? Ситурно! Све је почело од Индије! А знала сам да шћеба да се држим сћароџ, блудноџ Запада. Шћа ми је фалило! Једном, позвао ме је мој добављач из Мађарске. Усхићен, расћричао се о извесним такси наочарима познаћим као Слеџачке наочаре. Рекао ми је да моћу да се набаве само у Индији за сада, да су последње чудо шћехнике, али и медицине и да је сћимулација која се постоиже шћанском мушицом или доз сћрејом, најблаже речено млака насћрам ових наочара. У шћићању су биле обичне шласћичне чвоке. На пошћљку су се везивале шћраком. С унутрашње сћране, у делу који належе на нос, постојала је зашћићина шћрака. Када се сћављају, она се склони, исћод је сунћерасћиа маћерија. И шћада, кожа носа ућија шћо хемијско једићење које се налази у сунћеру, у унутрашњој сћрани. И онда, кад уће у нос, шћо једићење шћрави дар-мар: у шћоку секса хормони среће ослобаћају се неколико поћћа брже неџо шћћо је уобичајено. Прскала би као млазњак с шћим наочарима на носу! Не разумем се у медицину, али било је шћо чудо равно шћоналаску лека за рак. Мећућим, у нећем друћом била је квака, граћа. Сћављене на лице, шће би наочаре, урадиле нешћћо мозћу и мушћерија би шћоком секса постојала лудо заљубљена. Сћавивши слеџачке наочаре шћи би се заљубио у особу, а да је ниси пошћћено ни поледао! Зашћо су се и звале Слеџачке – корисник би ослећео од љубави! испила је остатак чаја

крупним, брзим гутљајем. У трену сам помислила да је све ово моја халуцинација, да сам ја само измаштала Терезу. То је врло могуће, ако много радиш, а мало спаваш, а мени се дешавао баш такав један период. Кад боље размислим, период спавања и јурњаве за парам код мене траје тако дуго да сам заборавила време кад је почео. Тереза, далеко од мене, увијена у слојеве своје луцкасте приче, замишљено је гледала негде испред. Чекала сам као дете да чујем шта је било даље.

И тако, мила, ја сам се хитром хитрином, преко мој парћнера из Мађарске, повезала са њом фирмом из Индије. Откућити право на продају није било лако, ни једно, али ја сам га добила и прва испорука наочара стигла је већ после две недеље. У уговору сам условила, наравно за добру суму, да будем једина у земљи која има право на продају Слейчких наочара. Продаја је, признајем, у почетку ишла сторије, није свако веровао у причу, али после одређеног времена производ је сам себи постао реклама. Људи су долазили и давали добру пару за моје чоке; за тај тренутак заљубљености, мила, заправо, када си са неким практично једно. Тако, померили смо критеријуме у пословању секси-трачкама, сада смо се проширили и на ново поље – поље љубави, а то је већ значило да смо дошли само чудо!

Колико је то дејство трајало? нисам издржала да не питам, иако ме осећај да сам све измаштала и даље није напуштао.

Ах! Па кратко, наравно. Само у време вођења љубави, али и то је било много времена за већину људи. Ја не знам ниједну особу која је у свом животињу имала љубав и тих неколико сајти! То јесте био успех!, Тереза је сркнула здрушно чај. Али, направила сам трећу. Једну, али довољну. Елем, мила, постала сам похлепа. Простито, хтела сам још. Заиста, не знам. Али знам да би ми крв брже журнула, кад год бих стављала у фиоку тај новац, баш тај, зарађен продајом Слейчких наочара. Хтела сам га још, још тој новца; била сам можда мало

и одлепила, грађа. Јер, што јесте било ненормално, та моја појама. И тако, решила сам да поради на маркетингу; да се за њих још даље чује. Анђеловала сам једној перспективној младићи, журналистици, али пре свега био је то човек који се бави агере..., рекламама, грађа. Рекла сам му да ми треба слојан, објаснила му о каквом се производу ради и какав утисак желим да изазовем. Ти ми је рекао да је прављење реклама психологија и да морамо да будемо експлозивни и дрски и да је данас баш тешико бити свеж јер су атејшти све већи, све је теже покренути потрошачки нерв. Да, баш тако је реко, потрошачки нерв. И реко је да, па..., да можемо да будемо и мало злочести, јер сваки производ има само један циљ: да привуче масу, а све остало је колатерална штета. То је реко: колатерална штета. Са свиме сам се сложила и имала сам само да чекам да дечко обави посао. Након пар дана дао ми је своје решење. Требало је направити веселе жуће плакати. Нешто што подсећа на сунце, на ведрину, рекао је дечко, рекла је Тереза. На доњем делу налазила би се згодна женска, потпуно наја, на себи би имала једино наше наочаре. Смешила би се тајанствено, а на плакату би јој се видело све сем рибе. Изнад ње, тамнорозе словима штајо би слојан:

Слепо и лепо спојите,
И срећно љубав водите
Да дођете до божанске тачке
Купите наше наочаре слепачке!

Полепили смо плакати по граду, једна мала је поделила флајере и ја сам имала само да чекам. Била сам зуђена као никад пре, осећала сам да ће реклама направити нови, још жешти продор мојих наочара. Слутила сам праву, малу револуцију. И, ђаво да ме носи, нисам се прешила, било је жестоко, али по мојој грби! Неколико дана касније на вратица бутика закуцо ми је непознати човек у сакоу и кравати. Без многа приче типично ми је судски позив у шаке. Моји веровати да

ме је удружење слепих и слабовидних тужило за дискриминацију! Тврдили су да их мој слојан понижава и тражили новчану надокнаду! И то баи момачку! Тако, судски процес није трајао дуго, али сам имала мноо најада у медијима, па је и јавности сазнала за причу. Сви су ме држали за прљаву и бесидну. Моју ти рећи да сам доживела чак и неколико најада на улици. Узнемирене тобође би довикнуле за мном или чак љунуле. Бутик сам морала после крајкој времена да затворим. Тај мали скандал коштио ме је муштерија. Тек касније, мноо касније, кад је све лећло, дознала сам да се само то удружење никад не би сећило да ме тужи да није било мојих конкурентки. Ти неспособни завидљивци најудали су слепце на мене! Врећа ваше достојанство! Тужите је! Моји мислиници шекика ствар! Да сам слепа, била бих поносна што се један тако сјајан производ зове по мојој бољки. Сада тих наочара више код нас нема, па ти види ко је стварно на тубитку: ја или ви, сви, тако сами, без љубави и доброј секса. На све стране видим само сиве, олињале фаце и мислим да не прешерујем кад кажем да би моје наочаре могле да сису свети. После доброј свршавања баи ти и није до тога да будеш злочест, нисам ли у праву, драга? А у срећније доба људи су ми долазили и плакали, молили за чоке више. Љубав коју су тада осетили остала је у траговима на њиховом лицу и покретима, као срећа. То је тачно моћло да се види. Као да су уловили тајну, напечали некакву мистику, је л'?

Да ли сте их пробали?

Пробала? Да, јесам. Са својом девојком. Заборавила сам да ти признам драга да сам ја са мушкарцима у стирој пословном односу, а да жене волим. И тако, пробала сам слепачке наочаре са својом девојком. Мислим, ти је дошло више до чисто физичкој побољшања, али емоција је емоција и када некога волиш мислим да то тако остаје – да га не волиш више или мање са мојим чокама на носу. Али добро свршиш. Ето! То

Ћи је моје искуство! Али, и оно није много корисно, јер је она отишла, мислим умрла је, од алкохола, ја сам буџик затворила, одселила у јевџинији град. Сада, овде снимам ѿорниће за локалну телевизију, Тв Јарам. Не знам да ли си чула, ѿо ѿи је ѿа ваиа, новосадска телевизија. Не моћу да се жалим, ѿраже ме, ради се нешто, котрља се. Срећом, још су и најмање популарне мршаве, ѿлаве гроце са избушеним ѿуѿковима и чудима. Знају људи што је добро, воле они када љуља! Драја, сијај ми још мало чаја, ѿа да лијнем ракијице!

Сипала сам јој чај када је зазвонило звонце. Мој брат, срећен и миран, стајао је на вратима. Нисам желела да питам колико је дуго хајка на тродоне трајала. Нисам желела чак ни да је дошао. У стану је још увек било као у бајци, мутној, лудој бајци без хепи-енда.

Дала сам Ненаду гаће које ће да носи, отишла до Терезе и затекла је већ преобучену – та жена је стварно била профи.

Пар тренутака касније, кроз окулар супер осмице гледала сам њене пуне, прелепе руке како дробе банану, прекоревају унука: за несташлуке, пијанства, неодговорност. Гушила је порочног унука, а он је крклао, црвенео...

Ненаде, избаци жилу!

Дроб банане лепио се унуку за врат. Баба је дахтала, пухтала својим накарминисаним устима. Разливени крејон дрхтао је по њеном усредсређеном лицу.

Ненаде, сада ѿочни да се ѿушѿаш. Још мало ѿа крај!

Била је добра баба, још боља глумица, ваљала се, устајала, чучала, замакала шаке у лавор пун уља, јецајући похотно давила грозно унуче. Коса јој је пала по лицу, муљала се у зноју, кратка кецеља лепила јој се за бутке. Последњим трзајем, као јецајем, заврнула је врат блудног унука – и он се стропоштао понизно и тромо. Последњим кадром, напуштајући пихтијасте груди и упаљен врат, ухватила сам омлитавелу кору банане.

Неколико месеци је прошло од тада. Да није било хонорара и знојаве кецеље, не бих веровала да сам икада упознала Терезу. Веровала бих да сам умислила, одсањала све. Снимање се окончало некако нагло, брзим, вратоломним разилажењем и камермана и глумца; као да смо се спасавали од пожара, бежали од хаварије. Ненад је имао своје разлоге, али моји и њени, осећала сам, били су заједнички: мислим да је то био неки стид што је све прошло, што смо биле у причи, а онда нагло, превише нагло, искочиле из ње. Како је хрупила у стан, тако се и искобељала из њега: хистерично, уз извештачен и смешан наклон; као змија која свлачи кошуљу, тако је и она свукла свој костим за сцену. Нисам стигла ни да средим собу и кујну, а ње већ није било.

После снимања, мислила сам да ћу да је сретнем, али то се није десило. И често сам увече хтела да пребацим на tv Јагат али, некако, није ми се дало. Био ме је страх. И стид. Обоје, заправо. Као пљување по некој светињи, мислим да би ми тако било да је гледам док има секс са незнанцима, у смрдљивим собама, са лошим осветљењем и сниматељем аматером. Пустила сам само да ме греје, као она њена комбинација ракије и чаја, прича о Слепачким наочарима и секс-индустрији. И грејала ме је, стварно, остала дубоко у мени; некако би испливала увек када би ми било тешко и као неки луд напиток чинила онда да се тргнем, изађем, прошетам, да будем бистра, своја и, некако, осећала сам то, и њена, Терезина. Уловила ме је, иако је нигде није било, иако нигде нисам успела да је нађем, уловила ме је.

Ненаду није много требало да пређе на хероин, а потом и да први пут овери. И онда, наравно, психијатрија. То оно као: ивер не пада далеко од кладе. Ако буде баш кроз на нашег оца, поживеће добрих сто година.

У сваком случају, требало је сада ићи сваки дан у болницу, носити Ненаду храну, доњи веш... Мама се разболела, па није могла да га посећује. Или није желела да

га посећује, па се разболела, више не знам. Тата и ја смо ишли. Њих двојица би дуго и нервозно разговарали, плакали у грчевитом загрљају, један другом се заклиња-ли на вечно спуштање, сигурну метадонску терапију и сличне ствари. Ненад је, наравно, заборављао да је тата 20 година старији, да нема шансе да ће успети и да нема шансе да ће успети и он, Ненад. На крају, наш отац у крају је био познат као Деда – деда свих младих наркомана, зависника у настајању. Велики педагог, мастер, гуру! Гадило ми се то шуњање по кварту, та потрага за хероином, као да тражиш закопано благо. Гадио ми се његов понос: *Ја сам први хитик у старој СФРЈ, први сам се побунио против система.* То му се вратило кроз Ненада; знала сам дуго већ да ће тако да буде, све мора да дође на своје, све се плати, ал' с каматом. Нема ништа за цабе.

Тих недеља јела сам предивну храну. Мама је, онако слаба, ипак устајала на пар сати да скува нешто. И то би онда биле моћне ствари: сармице, пилетина, шампињони. Мислим да је веровала да ће кроз храну моћи да очисти Ненада и искупи се за све те године татиног дрогирања и за своју слабост – своју заљубљеност у Деду. Мрзела је себе због те љубави која се није гасила ни после две и по деценије заједничког, гадног живота. Ја је нисам мрзела. Ја је нисам ништа... Можда мало жалила само, јер ме је то све подсећало на глупост, а ако нешто мрзим онда је то глупост.

Након првих неколико дана интензивне инфузије, карбапина, лоразепана и чега ли већ чиме су га кљукали, Ненад је прешао у заједничке собе. Тамо би их у једној било по 3-4 човека. Сви на том одељењу били су лечени алкохоличари или наркомани. У том делу болнице посете су биле чешће и опуштеније. Одлазила сам свакодневно.

Стајала сам на аутобуској са новим пакетом гаћа и хране за Ненада. Знала сам, гаће ће заборавити негде, храну ће разделити по соби. И зато сам га волела. Због

његове расипности и због тога што је још увек био такво дете. И уопште, звучаће чудно, али радовала сам се сваком одласку на психијатрију. Оно што сам обожавала била је једна собица коју су звали *Кафић уздравље*. У њој су се болесници дружили, долазили да пију кафу, прочитају новине. Имали су и мали транзистор. Некад би ту примали и посете – пар пута сам видела таблу лекова која има ноге, или шетајућу флашицу ракије, или шуњајуће пиво. То су биле специјалне посете специјалних пријатеља. Открила сам заправо да је „кафић“ једино место на коме се осећам сигурно. Читала сам новине, причала, пила чај, све оно што се ради свуда. Ипак, мирис те собе значио ми је много. Мирис болесника значио ми је много. У почетку тврди, неповерљиви, рушили су своје тамне погледе по мени, али после пар дана отворили су се лако. Лако се отварају само зависници, мислим. Мислим, то има везе са лаковерношћу, лако се навуку на супстанцу, што не би и на човека. Схватила сам да ћутање у тој соби, ћутање на пластичној изгриженој столици за мене значи утеху; моја ћутња и њихова прича били су чудан лек:

Милан је хтео да дам добровољно крв. И хтео сам, зашто да не? Само, пијам ја вас: како да дозволим да се моја крв меша са крвљу пошитоној незнанца?! Посматрајте слике Едгара Дега и знаћете о чему вам говорим. Говорим о људскости, о достојанству нашеј животи и наше смрти. И о пиву као уистину најчаробнијем соку на свету. Боју треба дати медаљу јер ја је измислио. Пијам се, којој крвној трупи припада Јелен? Лошрек је трешио; кад је био ајсини – правио је озбиљну трешку. Али шта су уосталом и знали залућеници fin de siecle-a, осим да буду епитони великог Дега!

Не знам да ли ће Ана доћи. Мораће, треба ми кантица.

Имао сам тераријум. Направио сам га у неком малом сандуку, ставио у њега нешто земље, камења, траве, направио пошочић, и убацио малу корњачу да шета. И

браће, замисли, узмем Амора из његове боце и пребацим га у тераријум. Контам, браће, нека се мало сјрда по природи. И сконтај, устанем једно јутро, а одмах испод креветта ми је тераријум. Поледам, видим Амор нешто трица. Браће, приближим се, кад оно браће, Амор једе корњачу! И то је шебра трица за ноћу, као неку велику појачу узео ју је у канце, шебра, и почео да јој жваће стојало! Браће, кад сам га извадио! Е сад ћу ти јебати маму! Звизнуо сам Методију и Хараламију и пустио га на бејон. За минути су га хапили. Маму му јебем, он ће мени да једе корњаче!

Ана је блесава ако ти не донесе нешто јаче.

Пошли смо по ексер, а онда сам се сагнуо и полизало јој пичкицу. Човече, какав весео клиторис! Распао сам се! У томе је лепоћа екстазија. Сваки је клити весео. Шта ће мени дој?! Браће, никад више!

Деја је имао осећај за меру, снају да уметности закључа у кулу коју и заслужује, далеко од туђих погледа руље. Ах! Са данашњом демократијом изубили смо свако право на уметности! Остјаје само мудра смрт, и ту ја и поново бирам живо!

Добро је док је весео!

Не, треба баи кантицу да донесе! Баи шитровину! Пар сићања да се освежим лома.

Добро је док је клиторис!

Падала сам у тој соби, без страха, као да падам у облак, падала у један међупростор где је све престајало да постоји у уобичајеним координатама, заборављала на финовску камеру која нас однекле све снима, знам. Ослобођена система, нормалних људи, постајала сам слободна, и остајала чиста, као преклопљена кашом од које се регенерише кожа и испод ње цела ја. Тај осећај није могао ни са чим да се мери, то лебдење или клађење између две обале, а ни на једној ниси, ниси нигде уствари, јер све што јеси је згуљено и остајеш само ти, да се клатиш међу обалама. Понекад бих се осећала као смрдљиви крпељ који је дошао да се закачи, посише

крв, али била сам тихи, послушни крпељ и болесници су се навикли.

Почела сам да патим што ће доћи крај и томе, као и свему што дође крај. Што ће Ненад да одлежи своје и врати се на улицу, а тиме ће нестати и моје покриће за долазак у собу.

На станици аутобус се још није појављивао. Људи у мантилима, хлебовима, новинама, људи са мобилним телефонима сребрне боје, са модерним фризурама, са торбама које су исте, са истим лицима, згрчено су чекали. Чекала је и Сандра. Имала је и даље огромну шугу на врату, и нову красту код њушке, и била, генерално, још више олињала. Помислила сам, постоји више начина да се буде нормалан и мислим, сви су лоши, као што постоји и много начина да се буде луд, и сви су добри.

Уски болнички ходник подсећао је на пупчану врпцу – такнем је и већ сам у материци. И тај пут, поново ме је исти осећај терао да пожурим. *Још мало ња каша и обале*, мислила сам. Са моје десне стране, у широком холу који води за горње просторије прошла је ужурбано лекарска група; на носилима вукла је нешто крупно и бело, нешто што се последњем делићу мога мозга учинило познатим. Као привучена магнетом, пришла сам групи. На носилима је лежала Тереза. Не знам који је осећај прошао кроз мене, знам да ми је образе заробила утрнулост, да нисам ништа знала тад, то знам. Пратила сам их кроз згуљене ходнике, између мрких собних врата – отровних ждрела спремних на пакост. Или нешто пакости слично. Моје питање: *Шта се десило?* зачепио је твдри глас јурећег стручњака: *Алкохоличарски делиријум*. Лекарци су журили даље кроз нове ходнике ка новим мемљивим собама. Трчала сам као суманута за њима, али сам знала да је све бесмислено, да ће ми нестати, брзи и тихи. Последње што сам видела кроз отшкринута последње собе на последњем спрату био је њен стомак испао из спаваћице док су је премештали на кревет. Деловао је као остарели, здувани балон, као балон на самрти.

Код куће сачекао ме је свети родитељски гнев: била сам заборавила да оставим пакет Ненаду; заправо, мајка није ни веровала да сам била на психијатрији. *И ти ћеш почетаи! Знам! Знам! Можда си већ почала! Мене нико не воли! Не волиће ме! Колико сам се жртвовала за вас, за моја товна!* Затворила сам врата и сместа пустила Тул. Дрхтала сам свом дужином, образи су ми и даље бридели: Тереза, са лепим очима, са стомаком у који сам хтела да уђем! Ту ноћ сам, после милион година заплакала. Плакала сам као једном у обданишту, када ме је најлепша девојчица грунула у леђа пред свима. Иста бол, иста отуђеност, иста киселост у устима. Плакала сам као да су ми све лађе потонуле, као да сам изгубила последњи ослонац у мом смрдљивом животу. Ујутру, није ми било боље, а жене жедне брзе зараде чекале су да буду усликане и ја сам морала на посао.

Тог поподнева као непознати пејзажи промицали су пред камером голи гузови, сисе, ланци, шаке и штиккле. Радила сам као хипнотисана, сва сведена на чисту шљакку; не знам како, али успело ми је да преживим преподне.

Поподне сам решила: отићи ћу да је видим. Свратила сам кући, узела храну за Ненада, за Терезу купила воће и сок. Да бих се смирила, ишла сам пешке. Стари добри ход. Никад нећу разумети људе који живце лече бенсединима, бромазепанима и то. До самог улаза на психијатрију пратила ме је Сандра. Она шуга као да јој се за неколико сати удвостручила.

Попела сам се на одељење на другом спрату. Сестри сам се представила као Терезина даља рођака и замолила за лекара. У белим клопмама дошетао је и он. Рекао ми је: *Алкохоличарски делиријум*. Поново сам чула те речи које звуче као *дилувијално* или друге речи чије значење нисам знала. Рекао ми је: *Слабо срце, искидани нерви, изјорео их алкохол. Срце можда неће издржати. Тело одбија инфузију*, рекао је.

Одвели су ме до собе. Била је то сасвим мала просторија, окречена светлозелено, са масним кратким решеткама на прозорима.

Када ме је угледала, Тереза се искривила као да је видела духа. Њене крупне црне очи, сад без креона и без оног дамско – подсмешљивог израза, деловале су као ужегли угљеви док ми је дрхтаво пружала руку.

Како си ме пронашла?, глас јој је трептао.

Рекла сам јој онда за брата, како се то све нагло десило, како сам ту већ пар недеља сваки дан и како сам случајно видела да је одводе.

Седи овде, анђеле, погледала ме је својим лептир – очима и заћутала нагло као да јој се нешто заглавило у грлу; њено тело било је тврдо под чаршавом: још увек крупно, али сад застрашујуће мршава; њена велика уста без шминке тонула су под гужвом грча. На моменте, та гужва би заиграла за кратко, па се опет смирила. Гледала сам велику Терезу, а она је и даље ћутала и чинила да се осетим као под лупом.

Сад, не моју да ти причам о мом секси-шоју. Уморим се. Бране ми.

Рекла сам јој да одмара, на наткасну крај кревета спустила јој воће и сок. Прелеп, лепљиви осмех, провалио је нагло када је видела банане: *Да л' треба да издробим неку, анђеле?* И њен пљоснати трбух у смеху је испомерао чаршав. Нисмо причале. Без разлога и шума смејале смо се у њеној згодној соби. Било ми је довољно што сам са њом. Све време ми је држала руку. Онда су дошли да јој дају инфузију: *Не при'ваџа ми џело, а они се џруге. Дирљиво, не, мила?!*

Посета се завршила и ја сам јој обећала да ћу доћи и сутра. Нисам ни морала. Обе смо знале да хоћу. И да ћу долазити редовно.

Сад, мислим да је то био најсмисленији период мог живота. Звучим као плачљивица, али је стварно тако. То је био мој период идиле и ритма. Дан после рада више није био музика у соби и вечите приче с друге

стране зида; после снимања одлазила сам да будем са Терезом. Сваким даном деловала ми је све свежије: била је духовита, шармантна као нека мачка и колико је могуће причљива. Исто сам знала да је све то привид, да се она заправо гаси; да и даље има колутове око очију, млохаве образе и срце које одбија лекове. Хтела је да јој причам о себи, мојим плановима, жељама, о мом послу. Ту није имало много да се каже, али је, када је схватила да волим фотографију, тражила да јој донесем моје омиљене слике. Донела сам јој фотке направљене у периодима када сам мање снимала, а више само глугарила. Биле су то фотографије буба. Волела сам инсекте. Највише собне паукове, због марљивости и елеганције. За разлику од мува, паукове нисам убијала. Исто, поклонила сам јој два *йсећа* албума. Мислим, углавном сам волела да фотографишем животиње. Сliku Болета са пребијеном задњом ногом волела је највише. Из угла из ког сам је ухватила деловала је као железничка пруга, али прљавоцрвена. Потпуно лудо! Онда је почела да ме моли да јој фотографишем град.

Усликај ми град, мила. Хоћу сваки дан неке лепе градске слике.

Свакодневно сам јој доносила фотке улица, пекара, људи. Свега онога што сама никад не бих усликала. Никад ме нису занимали призори људскости, гужве, породичне сцене испред маркета, пијаце. То нисам никада радила. До тада. Радовала се тим сликама, била је усхићена. Смејала се својим упалим образима, и некад бих могла да видим дивљење и још нешто у њима и онда ми је у стомаку бивало врело. Говорила ми је да сам талентована, од тих њених речи ми се вртело у глави.

Једном је тражила слике из вртића, хтела је да гледа децу како се играју. Отишла сам до обданишта иза моје зграде и направила неких двадесет фотки. Углавном, то су била деца око тобогана или на клацкалици. Са малим ногама које се веру, са црвеним лицима која лете. Хтела сам уствари да ухватим тај њихов врисак док су горе,

док висе на дасци љуљашке. Било је неколико слика са девојчицама како играју ластиш. У белим чарапама, са белом гумом око чланака, деловале су свезано и спремно. На лет. Пад до доле. Једна је имала само један горњи зуб. Ваљда су јој били испали млечни. То је било лепо; тај шупљи осмех те девојчице био је леп.

Донела сам фотографије, а сестра пред собом рекла ми је да не остајем дуго, да јој се стање знатно погоршало и да јој је срце још слабије.

Ушла сам код Терезе, и некако нисам могла да приметим промене. Физички ми је деловала исто, али веровала сам лекарима кад кажу да јој је горе. Због тога ми се стегнуло у грудима. Пришла сам јој и пружила слике. Радовала се бучно, као и сваки пут. Почела је узбуђено да листа фотке из обданишта.

Погледај, мила, како су леџи! Погледај колико невиности и наивности, колико радости у њим малишанима! Анђеле, они имају толико љубави! Њима никада не би пребале Слейчке наочаре да би некој волели. Та дечица су љубав! Чиста љубав!

Тутала сам и додавала јој фотографије. Нисам имала срца да јој кажем да се не слажем, да су и они подмукли, завидни и превртљиви, само имају ситније органе и сужено поље деловања. Нисам хтела да је разуверавам, њене очи биле су превише топле, превише лепе док је гледала оно што сам за њу усликала. И мој стомак поново је био врео. Тереза је и даље прегледала слике, а једини звук који је пунио собу било је шуштање фото хартије.

Имала сам њлан, мила, пробила је тишину нагло, а глас јој је био дубок и груб и ја сам видеала како јој се мрда она гужва бора код горње усне. Добар њлан. Да њобетнем из ове лударе и негде се заџијем добро. Пила бих док не умрем, ракију, њиво, дај џија даш, подигла је очи и просто ме пробила њиховим црнилом. Али си џи дошла. Омела си ме у њлановима, анђеле. Зауоставила се нагло. Знала сам, глас јој је био пукао. Истовремено,

пукло је нешто у мени, откинуло се као пад у облак или кашу која чисти. Ставила сам своју шаку на њену, помазила јој прсте. Млако, привидно утешно, неодлучно заправо. Никад нисам била нека тешитељка. Нисам смела да подигнем поглед, врелина у стомаку се раширила по целом мом телу. Влажно, тврдо, као да заповеда и моли истовремено, шапнула је: *Драћа, буди са мном као да имамо моје наочаре на носу. Знам да хоћеш то, драћа. Као са чаркама за слейце.* Шака којом ме је преклопила била је сама вода. Погледала сам је, или негде иза ње. Решетке на стаклима биле су дебље него икад.

Како сам изашла из болнице, не сећам се. Како сам била збуњена и блокирана и уплашена у тој малој Терезиној соби – сећам се. И њене шаке која ме је гладила по глави и њеног погледа који се извињава. Дуж кичме данима су ми трчали мрави nelaгоде. Истина је да нисам знала да испуним Терезину жељу. Нисам смела да помишљам на ситуације које за разлог и узрок имају *Наочаре за слейце.* И зато ме је Тереза држала за руку. И зато нисам могла да се сетим одласка из њене собе; и бежања кући, на улицу.

У стану, родитељи су ме питали за Ненада. Ненад, мислим, био је већ одмаглио. Код Вање, мислим, али нисам га тражила. Рекла сам мами да му је боље, да је одушевљен њеним карфиолом.

Бег у собу значио је само музику. Пустила сам Тул и слушала га док се нисам претворила у шраф у рачунару. Као да ми се све оно што сам живела и радила вратило да ми каже да не ваља, да морам поново. Тереза, зашто сам је срела, када сам била мирна пре ње. Пре свега тога имала сам мир, тупав, досадан, али мир ипак. Тереза је дошла као смеће на главу, као нож под грло, као кад сам први пут повраћала. Сада, нисам знала шта са њом. Да сам могла извадила бих јој срце и плънула живот у њега. Да сам могла вратила бих се у време када је нисам познавала, отишла бих у тај Римини и одвела је. Да сам све то могла да знам све би било другачије,

мој мир никада не би био туп, све што је моје и све што је њено не би било тромо и већ унапред изгубљено. У глави ми је блеснула мека, топла Терезина шака. Мирис топао и порођајни, порађа доброту. Та мекота као када је глумац у неком филму одерао бика, црног и сјајног, и здерану кожу увио у тубу. Као унутрашњост одеране коже – ружичаста, глатка, унутрашњост у коју хоћу да се увијем, да не изађем из њене коже никада.

Ујутру ме је исекао звук мобилног. И пре него што сам се јавила знала сам да је психијатрија.

Ви сѝе Јелена Чонкаш? Тереза Андрић хоће да вас види, лоше јој је, ђожуришѝе.

Док сам трчала ка станици, поново сам осетила како ми трну образи; јурила сам кроз градски смог, кроз људе само са једним жалосним циљем: да пустим једину особу која ме је разумела. Трчала сам ка аутобусу и знала да је то трчање, припрема за коначно разилажење са једином женом која је знала ствари.

Утрчала сам у болницу, а све ми је деловало као да први пут видим. Као да су се сва одељења згуснула у зловни мозаик, непроходан, нерешив за мене. Добауљала сам до њене собе, на вратима већ могла сам да чујем смрт. То ми је исправило кичму. По кревету, сва распростра, лежала је Тереза; као сива, безоблична маса, као гомила пепела након страшног пожара.

Драѝа, једва је отворила очи. Ставила је своју руку на моју. Сестра која је била уз њу дала ми је знак главом и изашла.

Забрањујем ѝи шминку и цуѝу. То ѝи забрањујем. Проверићу, у реду?

У реду.

А сад, сѝави ми шаку доле, анђеле. Имам ѝправо на мало разоноде.

Послушала сам је – урадила сам тако. У мемљивој соби, под сивим чаршавом моја шака је била шпијун. Нисам знала шта треба да радим, пустила сам да мој механички покрет буде одвојен, да живи сам за себе, да

за Терезу ради сам. А она се љуљала под мојом шаком као велико, лудо море, као циновски балон на издисају, и њена склискост и њен одлазак пунили су болнички лежај. Када се као стисак змије њено месо згрчило, знала сам да је већ отишла. Отишла, али не као у Италију или Мађарску, већ као у шуму, црну, пуну животиња, без иједног човека, једноставну због љубави.

Позвала сам сестру. *Ево. Умрла је*, као да је начинила некакав подвиг похвалила сам Терезу девојци у белом. У соби је одједном постало спарно и превише светло. Нисам видела смисао у остајању у прашњавој соби, крај великог самог тела. Последње што сам видела била је пљоснатост Терезиног још увек топлог, још увек мокрог, сада већ бившег, стомака.

Као батина дочекао ме је пред болницом дан. До треће смене имала сам још сат. Довољно за јогурт и кифлу у парку код штајге. Дубоки џеп Ненадовог дукса радио је посао: тамо је мирно, као мртва птица, могла да лежи моја шака.

Један просјак тражио је међу смећем оближњег контејнера већ оно што њему треба; када се склонио, преданом се створила Сандра. Одшетале смо заједно до супер-маркета. Узела сам јој 200 грама најјевтиније саламе.

Тања Стевановић

ТРИ ПОРОДИЧНЕ СЛИКЕ

ДЕДИНА СЛИКА

Шеснаест година у даљини остављена, небројено пута одсањана, већ на путу да буде прежаљена, дедина слика враћа се на своје место.

* * *

Далмација. Рано летње јутро. Велике камене степенице благо завијају пењући се увис. Дубока хладовина испреплетаних лијандера, старих смокава и понеке мање палме, на споредном улазу у стару тврђаву, у коју ће се ускоро улити јутарње шаренило поодмаклог лета.

Висок, згодан младић, лаког, самоувереног хода, жури горе. Носи, још синоћ обучене лаке, црне панталоне и белу, бљештаву, сада потпуно раскопчану кошуљу. Кваси исувише румене, пољупцима изгрижене усне, гледа зажареним погледом.

Од синоћ зна. Одлучио је. Хита да то каже и девојци.

Девојка танка, бледа, ломљиво лепа. На њој романтична, старинска, зрелом кајсијом обојена хаљина неухватљиво сенчи њене брзе кораке у скупим, црним сандалама. Пење се истим степеништем.

Несигурност боји девојчине покрете који се ломе између журбе и колебљивог застајкивања, израз на њеном лицу трепери од радости и спокоја, до грча слутње и страха.

Са половине степеница већ види усправну фигуру младића који се нестрпљиво осврће и ишчекује.

Успорила је ход, и једва чујно јаукнула.

Сада и она зна. Пење се старим каменим степени-

штем ка ушћу љубавне везе којом је била потпуно заробљена.

Њени кораци, иако незнатно спорији, пуне се новом решеношћу, лице јој се смирује, одаје отицање осећања и прилив спознаје која ослобађа.

СТИЖЕ до последњег степеника који води на каменом поплочано проширење на улазу у старо градско језгро, и наслања се на ограду. Младић јој прилази и брзо изговара неке уобичајене, од употребе похабане реченце, прејакo гестикулира и покретима чисти преостале крхотине њених илузија.

Не нашавши на девојчином лицу жељени одраз свог наступа, нервозно слеже раменима и силази истим степеништем.

Девојка полако уздахне, наслања се на камену ограду степеништа, спушта главу на руке и плаче годинама, на слици мога деде.

БАКИНА СЛИКА бр. 1

Овогодишња царица тек дорасле вароши, преко зиме стасала немогућа, својеглава, прелепа девојчица, вечерас жури кући пре осталих.

Још несигурна у кретњама које захтева вечерња гардероба одраслих, заплиће се у наборе раскошне, беле дугачке хаљине, а њена густа и сјајна, црна, равно подсечена коса јој смета, замршена и слепљена по лицу и очима.

Из очију јој севају муње љутње и беса и спречавају једва приметне искре немоћи да се пробију.

Кроз баштенску капију и зелено предворје брижљиво неговане старинске виле улеће у пространи салон у приземљу, који, у својој дубини, на крајњем левом крају, поред огромног прозора који често мами њен поглед ка тами унутрашњег дворшта, чува за њу, велики, црни, концертни клавир.

Са уздахом олакшања, и враголастим осмехом који начас прелетеће њеним лицем, спушта се на златно жуту тапацирану клавирску столицу, и рукама милује меке, хладне дирке које се угибају под њеним осетљивим прстијма.

Спашена у Larghetto-у, Другог Chopin-овог клавирског концерта, ушушкава се, заштићена спорим, развученим, сензуалним тоновима, склоњена са ветрометине изложености, неочекиваних нијанси процењивања и зависти, нехотичних погрешних тумачења, загрљена вечним, познатим и савршеним.

У наручју бескраја, девојка се полако опушта, и прсти је све сигурније воде у чаробне музичке просторе, у које сежу само посебни.

Поново своја, спушта главу на руке које грле обожавани инструмент, и плаче годинма, на слици моје баке.

БАКИНА СЛИКА бр. 2

Већ сазрела, у пуној раскоши процветала девојка, са свежим, ранојесењим планинским пропланком срођена, стоји наслољена на дрвену ограду сеоског имања и удише мудрост, коју са ваздухом, из природе, не затражено добија.

Размишља и сећа се. Пред првом великом животном одлуком не жури. Чека.

Чека да се сви затурени делићи њене стварности врате на своја места и покажу јој се.

Загрљена спокојем, чека и смеши се годинама, на слици моје баке.

јул 2007. год.

Сомадева¹⁾

КАКО ЈЕ КАЖЊЕНА КУРТИЗАНА

Постоји на овом свету један велики и богат град Читракута. У њему је некада живео један богати трговац по имену Ратнаварман. Био је велики поклоник бога Шиве Ишваре те је и свога сина крстио по њему – Ишвараварман. Када је син у цвату своје младости стекао већ и образовање, онда Ратнаварман помисли у себи: „Бог је створио и покварене лепотице зване куртизане да богате мушкарце заслепљују младошћу и лепотом и да им узимају паре и животе. Зато ћу свог сина да поверим некој искусној жени која би га упознала са свим лукавствима проститутки, да ниједна не би могла да га превари.”

Са том намером је кренуо заједно са својим сином Ишвараварманом ка кући једне куплерке по имену Јамацихва. Кад је стигао тамо затекао је куплерку са великим чељустима, дугим зубима и кривим носом како учи своју ћерку: „Свакога, кћери моја, уважавају према његовом имовинском стању. Кад се човек заљуби, није способан ни за шта. Тако је исто и код куртизана. Зато пази да се никад не заљубиш. Руменило на лицу куртизане означава да је она заљубљена и предсказује њен крај, исто као што руменило на лицу западног обзора означава сумрак, крај дана. Проститутка треба само да се прави да је заљубљена. Прво треба да очара мушкарца да би извукла све што он има од иметка. Када више ништа нема, треба да га остави, а када овај опет нешто секне, нека дозволи да јој се врати. Проститутка, исто као и јогин који живи духовним животом, постиже свој циљ једино ако је равнодушна. Треба да јој је све једно ко јој долази – млад или стар, леп или ружан.”

Ратнаварман приђе куплерки док је ова тако говори-

ла својој кћери, и пошто га она лепо прими, рече јој: „Обучавај овог мог сина у умећу куртизана, поштована госпођо! Нека стекне њихову способност у понашању. Платићу ти зато хиљаду динара.”

Куплерка даде сагласност, овај јој исплати хиљаду динара, остави јој сина и оде својој кући.

Целу годину је Ишвараварман учио куртизанско умеће у дому Јамаџихве, а онда се вратио очевој кући. Кад му је било шеснаест година рече оцу: „Од имовине потиче сва наша вера и љубав. Имање нам даје поштовање и уважавање.” Отац се обрадова оваквим речима, сложи се с њим те му даде робу у вредности од педесет милиона. Трговчев син Ишвараварман узне робу и кад је дошао срећан дан да постане трговац, крену с караваном према острву Суварнадвипа.

Пут га је довео до места Канчапура. Кад је стигао близу, улогорио се у воћњаку исред града. Ту је одморио, окупао се и намазао мирисним уљима, а онда ушао у град. Прво је отишао у храм да погледа представу из живота богова. Видео је тамо и плесачицу по имену Сундари, која је плесала као море лепоте, које је уморавала ветар младости. Његово срце више није знало ништа више од оне науке коју је стекао код куплерке. Као да се сва та наука на њега наљутила и окренула му леђа. После плеса је послао свог друга да у његово име разговара са њом. Ова је дала сагласност речима: „Ја сам почашћена.”

Ишвараварман је у свом логору поставио снажне стражаре и отишао у кућу лепотице Сундари, где га је лепо дочекала њена мајка Макаракати. Кад је пала ноћ, ушао је са Сундари у њену собу у којој су биле постеље украшене сјајним драгуљима, легао је са овом лепотицом која је познавала разне плесне и љубавне вештине. Видевши да она испољава велику љубав и не одваја се од њега, није могао да је остави чак ни другог дана. Млади трговац јој је за та два дана дао злата и драгуља у вредности од два ипо милиона.

„Пара имам доста, али нико није био тако добар као

што си ти. Шта ће ми сада друго богатство када сам нашла тебе?” рекла је Сундари правећи се да је веома заљубљена у њега. Поклоне је ипак примила тек пошто је тобоже мајка Макаракати наговорила, као да је Ишвараварман њен први мушкарац:

„Све што ту имамо сада је и његово. Шта смета ако примимо и оно што он даје. Све је то наше.”

Глупак Ишвараварман је мислио да га Сундари заиста воли.

Тако је код ње провео два месеца дивећи се и радујући се њеној лепоти и њеном умећу плеса, певања и вођења љубави. За то време је дао овој проститутки двадесет милиона. У међувремену се ту појавио и његов пријатељ Артхадатта и кад је све то видео рекао му је: „Шта ти вреди сво оно образовање код куплерке, пријатељу, када си заборавио и оружјем да рукујеш, које би ти вредело у случају опасности? Зар заиста мислиш да проститутка може да буде карактерна? То ти је као да у пустињи тражиш воду. Бежимо одавде док ти не оде сав иметак. Кад би о овоме сазнао твој отац, неби ти опростио.”

Ишвараварман онда одговори свом пријатељу: „Проституткама се заиста не може веровати, али Сундари није таква. Умрла би само да ме један трнутак нема поред ње. Ако већ морамо да одемо, пожури, али ти јој све објасни.”

Ода је Артхадатта рекао Сундари пред њеном мајком: „Показујеш велику љубав према Ишвараварману, али он сада ради посла мора да иде на Суварнадвипу. Тамо ће зарадити много новаца, па кад се врати моћи ћеш с њим и даље срећно да живиш. Зто му сада дозволи да оде.”

Сундари је очима пуним суза погледала Ишваравармана глумећи да је због тога несрећна: „Ви то боље знате. Шта ја имам да кажем. Ко коме може да верује кад се незна шта ће сутра бити. Нека буде како хоће судбина. Оно што је речено, ја не могу да променим.”

Онда је њена мајка рекла: „Немој да плачеш, кћери, већ буди стрпљива. Кад твој драги успе оно што је нау-мио, опет ће се вратити и више никада неће да те остави.”

Тако је тешила кћер, али уствари тајно се с њом договорила да у једном бунару крај пута разапну мрежу.

Ишвараварман је био узбуђен и несрећан, а Сундари је глумећи да је тужна, јела врло мало, правила се да јој није ни до игре ни до песме. Он је тешио и на разне начине испољавао своју љубав.

На дан који је одредио његов пријатељ, спремио се Ишвараварман на пут и кренуо из куће Сундарине. Добио је зато и њен благослов. Пратиле су га плачући Сундари и њена мајка. Ишле су са њим све до места на коме је био онај бунар. Ту су се растали, пошто је она рекла да даље иде сам. Само што је отишао, она је скочила у бунар у коме је била разапета мрежа.

„Ах, моја несрећна кћери!” почела је да запомаже мајка те је послала слуге да поруче Ишвараварману да се врати. Када је сазнао да је његова драга скочила у бунар, био је изгубљен. Онда је Макаракати тужно плачући наредила слугама, који су за то били унапред при-пемљени, да изваде кћер.

Слуге су сишле у бунар помоћу ужади те извукле Сундари узвикујући: „Хвала богу, жива је!” Сундари је глумила да је полумртва и тихо уз плач је дозивала Ишваравармана, које се већ био вратио. Тако се тргов-чев син радостан вратио заједно са својом пратњом у кућу вољене жене. Тешио је и доказивао своју велику љубав. Само њу је сматрао смислом и циљем свог живо-та. Напустио је сваку помисао на посао и путовање.

Остао је тамо, али опет га је опомињао Артхадатта: „Зашто себе уништаваш тако, пријатељу? Немој веро-вати у Сундарину љубав само зато што је била у бунару. Лукавство куплерке је незамисливо, ни бог не би могао ту да се снађе. Шта ћеш рећи оцу и куда ћеш после, кад сав новац проћердаш? Бежи одавде још данас, уколико желиш себи добро.”

Трговчев син ипак није поклањао пажњу речима свог пријатеља и за један месец је проћердао свих тридесет милиона. Када је остао без пребијене паре, куплерка Макаракати га је избацила из своје куће.

Артхадатта и сви остали су се убрзо вратили у свој град и испричали његовом оцу шта се догодило. Отац Ратнаварман је био врло тужан због тога те је отишао код куплерке Јамаџихве те јој рекао: „Добила си велике паре да научиш мог сина свим лукавствима, а ипак је га је Макаракати сасвим лако очерупала!” Онда јој је испричао о свему што се десило његовом сину, а Јамаџихва му одговори:

„Доведи ми свог сина, а ја ћу се потрудити да од Макаракати сав свој новац добије назад.”

После тог обећања Јамаџихве, Ратнаварман је пријатељу свог сина Артхадатови, који је био добронамеран и веран друг, дао паре да иде и доведе кући Ишваравармана. Овај је отишао у Канчапур, пренео је Ишвараварману очеву поруку и додао: „Ниси веровао, пријатељу, мојим речима и сада си се сам уверио какав је карактер проститутке. Избациле су те пошто су добиле педесет милиона. Који паметан човек би тражио у песку масти и код курве љубав? Шта сада рећи, када видиш да је то заиста тако? Мушкарац је паметан, храбар и добар све док се не ухвати у клопку жене. Сада пожури оцу да смириш његов гнев.”

Тим речима је Артхадатта охрабривао Ишваравармана и убрзо га је довео оцу. Отац се са сином помирио, јер је свог јединца веома волео. Опет га је одвео код куплерке Јамаџихве. Младић јој је испричао све што му се десило. Испричао је и о томе како је Сундари скочила у бунар у коме је била разапета мрежа.

Јамаџихва му на то рече: „То је моја грешка што сам заборавила да те упозорим на то лукавство. Макаракати је наредила да се у бунар стави мрежа која би спасла Сундари кад у бунар скочи. Има ту још једно средство.”

Онда је ова својој служавки наредила да јој донесе њеног увежбаног мајмуна по имену Ала. Ставила је пред мајмуна хиљаду динара и наредила му да их прогута. Мајмун је то и урадио. Онда је наредила: „Овоме дај двадесет, овом двадесет и пет, овом шездесет, овом сто.” Мајмун је новац повратио из стомака и свакоме дао онолико колико је газдарица рекла.

Пошто му је Јамаџихва предала Алу, рекла је: „Узми ово младунче и иди у кућу те проститутке Сундари и сваки дан тражи да ти оно даје динаре, које му претходно у тајности даш да прогута. Када Сундари види Алу, помислиће да је вредан као чаробни камен Чинтамани. Вратиће ти сав новац само да добије Алу. Свој новац узми и остави јој мајмуна. Нека он прогута нешто пара које ће бити довољне за два дана и онда без одлагања бежи отуда.”

Онда је дала Јамаџихва Ишвараварману мајмуна а отац му је поверио робу у вредности од два милиона. Овај је све то узео и отпутовао у Канчапур, јавио се преко свог човека проститутки Сундари те се тако опет нашао у њеном дому. Сундари га је лепо примила, као да је тобоже он оличење упорности, којом се све постиже. Загрлила га је и почела да му ласка. Када је Ишвараварман опет добио њено поверење, обратио се свом пријатељу Артхадатти, који је био ту с њим, речима: „Донеси Алу.” Пријатељ га је послушао те донео младунче, које је претходно прогутало хиљаду динара. Ишвараварман му је онда наредио: „Дај ми, дете, триста динара за јела и пића, сто за бетел за жвакање и друга задовољства, сто дај госпођи Макаракати, сто за брахмане, а што остане до хиљаду, то дај Сундари!” Мајмунче је постепено повратило из себе све те паре како му је било речено.

Два дана је тако Ала давао Ишвараварману толико динара за трошкове, колико је он тражио. Онда су Макаракати и Сундари помислиле: „Па то је заиста као чаробни камен Чинтамани у виду мајмуна који му сва-

ког дана даје по хиљаду динара! Кад би некако могле да добијемо мајмуна, све наше жеље би се испуниле.”

Посаветовала се Сундари са својом мајком те је онда Ишвараварману, који је задовољно одмарао после јела, рекла: „Ако ме заиста волиш, дај ми Алу.”

Ишвараварман јој је на то одговорио веома одречно: „И кад би ми нудила све што имаш, цео овај град, небих ти дао мајмунче, чак ни за милионе.”

Сундари је онда понудила да ће му дати све што има само да јој да мајмуна: „Ако га не добијем, мама ће се на мене наљутити.”

Онда је загрлила Ишвараварманове ноге, а Артхадатта и други другови су га наговарали: „Дај јој то мајмунче па нека се деси било шта.” Обећао је Ишвараварман да ће јој дати мајмуна те је тако с њом провео цео дан. Ујутру је мајмуна предао куртизани, пошто га је ова опет молила. Пре тога је мајмун прогутао две хиљаде динара. Од Сундари је узео сав новац који су имале у кући и ужурбано је отишао на Суварнадвипу ради трговине.

Од Але су два дана добиле по хиљаду динара, пошто би је замолиле, али већ терћег дана нису могле да добију ништа, мада су тражиле, молиле, мазиле. Онда је Сундари ударила Алу песницом и заузврат је мајмун огребао по лицу и угризао. Исто се то десило и њеној мајци. Пошто је мајци на лицу потекао поток крви, ова се наљутила те је некаквом тољагом тако јако ударила Алу да је овај издахнуо. Када су Сундари и њена мајка виделе да је мајмунче мртво и да су изгубиле сав иметак и новац, од беса су се одлучиле да одузму себи живот.

Људи су сазнали шта се десило и смејали су им се: „Макаракати му је узела паре уз помоћ мреже у бунару, а он јој је за цело њено богатство подметнуо мајмунче! Своју клопку је вешто припремила, али се ухватила у његовој.”

Онда су Сундари и њену мајку, пошто су све изгубиле, а добиле само огреботине на лицу, рођаци једва

некако успели да наговоре да одустану од смрти. Ишвараварман се после неког времена, пошто је на Суварнадвипу зарадио много новаца, вратио очевом дому у Читракути. Како је Ратнаварман спазио свог сина, који се вратио са неизмерним богатством, испоштовао је куплерку Јамаџихву давши јој доста пара. Сви су то заједно прославили. Ишвараварман, који је упознао велико лукавство проститутки, није више никада зажелио да се састаје с њима, већ се оженио и остао срећно да живи у очевој кући.

Превод са санскрта Светислав Костић

1) Ова прича преведена је са санскрта и налази се у чувеној збирци староиндијских прича Катхасаритсагара (Океан напуњен бујицом приповедања), коју је у 11. в. н.е. саставио чувени Сомадева. Дело се ослања на кашмирску верзију познатог дела староиндијског народног приповедаштва Брхаткатха (Велико приповедање). Као и сва остала дела староиндијске књижевности, и ово дело је углавном у стиху званом шлока, који се састоји од 2 x 16 слогова са цезуром после сваког осмог слога.

Збирка се састоји од 18 књига, одн. 124 поглавља или 21.000 шлока.

Марио Бенедети

ЈЕДНАКОКРАКИ ТРОУГАО

Адвокат Арсенио Порталес и бивша глумица Фани Аралусе у браку су дванаест мирних година. Од самог почетка он је захтевао од Фани да напусти сцену. На изглед није био тако слободних схватања да би допустио да други из ноћи у ноћ грле и љубе његову лепу жену.

Није јој било лако да прихвати овај захтев који јој се чинио бесмисленим, типично мушким и потпуно непрофесионалним. „С друге стране”, додао је као накнадно оправдање, „не верујем да испуњаваш услове неопходне за постизање успеха у позоришту. Превише си прозирна. У сваком твом лику увек си ти, управо тамо где би требало да се налази лик. Сувише прозирно. Прави глумац треба да буде непрозирно биће. Само тако можеш бити неко други, претворити се у другу особу. Иако се прерушаваш у Офелију, Електру или Маријану Пинеду, увек ћеш бити Фани Аралусе. Не поричем да имаш темперамент уметника, али боље би било да га усмериш ка сликању или писању. Односно ка практичној страни неке уметности у којој прозирност представља врлину, а не ману.“

Фани му је допустила да изнесе своју теорију, али заправо је никада није уверио. Ако би се одрекла глумачког позива, било би то искључиво из љубави. Међутим, он то није тако схватао и вредновао. Поред тога, у свакодневном, приватном животу Фани је била смерна и суздржана, скоро савршена домаћица.

Вероватно исувише савршена за адвоката Порталеса. Последње две године он је имао другу везу, колико тајну толико и стабилну, са страственим, чулном, кон-

традикторном и, као да то није довољно, веома атрактивном женом.

Порталес је као одговарајуће место за ове састанке изнајмио стан само осам блокова удаљен од његове куће. До танчина је разрадио наивни изговор: из нејасних пословних разлога морао је једном седмично да путује у Буенос Ајрес. Пошто је био одсутан само уторком увече, саветовао је Фани да га не зове телефоном, али јој је за сваки случај, дао број колеге из Буенос Ајреса који је имао прецизна упутства: „Арсенио? Он је састанку који ће сигурно дуго потрајати.” Фани никада није звала.

Будући да је познавала потребе и хирове свог супруга боље од икога другог, преузела је на себе дужност паковања омањег кофера и позивања таксија. Порталес би одлазио осам блокова даље, пео се у скровити стан, раскомио, припремио пиће, укључио телевизор и чекао Ракул која је, с обзиром да је такође била у браку, морала да причека да њен муж крене у седмичну контролу имања. У ствари, виђали су се уторком због Ракул, јер је тај дан земљопоседник изабрао за обилазак својих њива. „А нама ослободио њиву“, шалио се Арсенио.

Када би Ракул коначно дошла, вечерали су у стану јер нису смели да ризикују да их људи виде заједно у ресторану или биоскопу. Затим су водили љубав несташно, младалачки, весело, скоро као два тинејџера. Сваког уторка Порталес се осећао као да је поново рођен. Сваке среде било му је потребно мало времена да се врати старим навикама законитог, правог дома са утврђеним правилима.

При повратку, ни см није знао зашто, предузимао је посебне мере опреза. Звао је такси који га је возио на аеродром Караско, а затим узимао други такси за повратак кући. У ову рутину је спадало и Фанино питање о томе како је било на путу, те његов брижно смишљени одговор са детаљима досадних пословних саста-

нака с клијентима из Буенос Ајреса, уз обавезну констатацију да је лепо вратити се кући.

Коначно је дошао и уторак када се навршавала друга годишњица тајне и подстицајне везе са Ракем, па је Порталес купио огрлицу са малим фирентинским мозаицима. Огрлицу је наручио од клијента из Италије, овог пута правог, који му је био дужан услугу. Смештен у свом лепом и удобном љубавном гнезду, Порталес је ставио шампањац у лед, припремио чаше, завалио се у столицу за љуљање и, нестрпљивији него иначе, чекао Ракем.

Дошла је мало касније него обично. Кашњење је било оправдано, пошто је и она, поводом потајне годишњице, отишла да му купи поклон – сиву свилену кравату са плавим пругама. Тада јој је Арсенио Порталес дао кутију са огрлицом. Била је очарана. „Идем на трендо купатила да видим како ми стоји”, рекла је, и као увод у друге изразе захвалности, нежно и ватрено га је пољубила. Пошто је била природна, овај пољубац је сматрао предсказањем незаборавне ноћи.

Ракем се задржала у купатилу и то га је забринуло. Устао је, приближио се затвореним вратима и упитао: „Шта радиш? Јеси ли добро?”

„Одлично“, рече она. „Одмах долазим.“

Мање забринут, али једнако нервозан због ишчекивања, Порталес се вратио у столицу за љуљање. За пет минута врата купатила су се отворила, али на изненађење нестрпљивог човека, није се појавила Ракем, већ Фани Аралусе, његова супруга, на којој је блистала фирентинска огрлица.

Запрепашћени Порталес успео је само да викне: „Фани! Шта радиш овде?”

„Овде?“, нагласила је она. „Као и сваког уторка, драги. Дошла сам да те видим, спавам са тобом, да те волим и будем вољена.“

Пошто су му уста и даље била отворена, Фани је наставила: „Арсенио, ја сам Фани, али сам и Ракем. Код

куће сам твоја жена, Фани Аралусе де Порталес, а овде глумица Фани Аралусе. Или сам можда код куће прозирна, а овде не, потпомогнута шминком, периком и, наравно, добрим либретом.“

„Ракел“, муцао је Антонио Порталес.

„Да, Ракел. Схваташ? Преварио си ме са мном. Сада, после две године двоструког живота, мораћеш да се одлучиш. Или ћеш се развести од мене или ћеш се ожени са мном. Не могу више да поднесем ову двосмислицу. И још нешто: након овог драмског успеха, после две године ове представе на репертоару, свечано изјављујем да се враћам у позориште.“

„Твој глас“, промрмљао је Арсенио. „Било је нечег чудног у твом гласу. Чак ни боја твојих очију није иста.“

„Наравно да није. Чему служе зелена контактна сочива? Стално си говорио да те привлаче црнке са зеленим очима.“

„Твоја кожа. И твоја кожа је другачија.“

„Ах драги, није, жао ми је што морам да те разочарам. И тамо и овде моја кожа увек је била иста. Само су твоје руке биле другачије. Оне су је учиниле другачијом. На крају ни ја сама не знам која је моја права кожа: Фани или Ракел. Одговор је у твојим рукама.“

Порталес је стиснуо песнице, више збуњен него љут, више утучен него бесан.

„Преварила си ме“, рече промукло.

„Наравно“, рече Фани/Ракел.

Превод Изабела Бељић

Габриеле Ромањоли

Зелено и плаво (1)

„Имате ли нешто против зелене боје?” упитао ме је младић из агенције за некретнине док смо се возили ка једном стану за изнајмљивање у Каракасу. Мој одговор се није чуо због тога што је он у том тренутку додао гас како би скренуо са пута који је водио уз море и кренуо уз брдо. Каракас према ком смо се возили није био у Венецуели, него у Либану, у западном и муслиманском делу Бејрута. Зелена боја је света боја Ислама, боја коју је највише волео Мухамед. Да ли имам нешто против? Не, шта више, то ми је забавно. Ствар је у томе што тада мислим на припаднике италијанске Леге како се деру у њиховим зеленим кошуљама протестујући против Ислама. Замишљам их у поворци са заставама и дувачким оркестрима према некој џамији у Ломбардији и мујезина који са минарета оглашава долазак великог броја верника. Због зелене боје нећу никада полудети, због стана у Каракасу сам то могао. Са терасе се могао видети светионик, наравно, али у стану је било као да се налазиш на игралишту за голф. Итисон је личио више на једну густу, него мекану траву на ливади. Намештај је имао једну блажу нијансу зелене, дрвени рамови огледала су вукли више на маслинастосиву боју, а у њима се видело зелено на зеленој боји. Власница стана је била пријатна. Било јој је стало да нам понуди кафу и да прођаска са нама. Рекла је да би могла да изврши неке измене у стану. „И онда би био превише зелен” рекох.

„А која је Ваша омиљен боја?” упитала ме је.

„Плава” одговорих скоро инстинктивно заборавивши на Давидову звезду на средини израелске заставе.

„Разумем” рекла је и затим покупила шољице са неиспијеном кафом. Изабрао сам погрешну боју.

Зелено и плаво (2)

Сетио сам се тог догађаја неколико месеци касније када сам путујући кроз Мароко стигао у једно бајковито село са именом Шефшаоуен међу планинама Риф. Ту је све (или скоро све) плаво. Зидови камених кућа су офарбани у плаву боју, врата су плава, керамичке плочице су плаве. Када се улица завршава последњи зид је обојен у заслепљујућу плаву боју. Прича се да су се Муслимани и Јевреји заједно населили овде након што су их Хришћани протерали из Гранаде 1494. Живели су заједно уједињени страхом од заједничког непријатеља коме су забранили улаз у град смртном казном. Заједно су градили своје куће са терасама, крововима и двориштима са дрветом на средини. Муслимани су све обојили у зелено. Јевреји су стрпљиво чекали шпанску окупацију почетком двадесетог века и тридесетих година су све префарбали плавом бојом. Затим је уследила независност Марока 1956. И нова промена није изазвала поновну употребу боје. Сада се има утисак да у плавом мору плутају зелени сплавови: школа за веронауку, мале џамије, по која туника, фењер, гвоздене ограде нагрижене временом, шалови на пијаци. Испред једне џамије сам упитао старца који је седео на степеницама у некаквој зеленој калуђерској одећи и маленој капици на глави, да ли памти када је село било префарбано. Одговорио ми је да је тада био рођен и да се слабо сећа, али да то није имало утицаја на њега ни тада, ни сада. „Бог је светлост,” додаде „а не боја.”

Локални мујезин је имао тако продоран глас да су се ујутро у пет поотварали прозори соба где су одсели странци. Изашли смо на наше терасе. Једна Итало-американка ми рече „Како би било лепо када бих могла да

верујем.” И заваравати се да плаво и зелено могу да заједно живе. Следећег дана сам био већ у Казабланци и на Би-Би-Си-ју сам видео слике из Газе. Палестинца кога су убили Израелци су његови сународници носили на раменима у зеленом ковчегу.

Зелено и плаво (3)

Били смо на аеродрому Фиумићино у Риму и требали смо да се укрцамо на лет компаније Ел Ал за Тел Авив. Али то није обично укрцавање јер му претходи једно дуго испитивање. Били смо већ уморни и пре пута. Као што се деси у многим везама пријатељска љубав је заменила страст. Нисмо били у стању да то кажемо једно другом. Мислим да смо покушали, али нам је глас остао блокиран у грлу, како мени, тако и њој. И сада смо требали да идемо на овај пут, да кренемо из почетка или да изгубимо све. Или би нам успело да упалимо ватру међу рушевинама Јерихона или бисмо изговорили формулу не-љубави на *Виа Долороса*. Пре тога је међутим требало да се укрцамо.

Службеници израелске авио компаније су нам поставили гомилу питања о разлозима нашег путовања, о местима које ћемо посетити, о познанствима која тамо имамо. Затим су нас одвојено испитивали како би могли да упореде наше одговоре. Она је нестала са једном младом службеницом у униформи иза стаклених врата. Ја сам остао где смо били и са сигурношћу одговарао када смо се и где упознали, где живимо, како је намештена наша спаваћа соба, шта смо јели претходне вечери, како се зове њена најбоља другарица и, на крају свега, која је моја омиљена боја. На то сам одговорио са смешком и стрпљиво. На крају сам устао и подигао мој пртљаг јер сам био сигуран да ћемо се сад укрцати. Мој испитивач се удаљио ка службеници у униформи иза стакла. Моја девојка се међутим није појавила. Њих

двоје службеника су били разменили погледе, он се окренуо према мени, рекао нешто службеници у униформи и затим се вратио до мене.

Упита ме: „Ваша омиљена боја је плава?”

„Наравно.”

Имао сам плаво одело на себи, плаву кошуљу, плави кофер.

„Ви не можете да путујете.”

Док је он изговарао ту реченицу видео сам је како пролази кроз метал детектор не окренувши се.

„Зашто? Шта имате против плаве боје?”

„Ништа, чак напротив. Само што је ваша бивша сапутница рекла да вам је омиљена боја зелена.”

Предео са италијанског Ото Хорват

Софија Андрухович

ГОСПОЋА ДОРОТА

Брава шкљоцну и госпођа Дорота уђе у кућу.

Опет те разбацане брошуре, ти свежњеве с приручницима и програмима, колико ли их је овде – хиљаде и хиљаде леже на поду, потпуно непотребни, овим глатким финским папиром не може се ни задњица обрисати, а колико је дрвећа уништено, а колико је птица с тог дрвећа отерано, а колико људи се презнојило док је секло то дрвеће, још је добро ако није било несрећних случајева – ено колико их је на сваком кораку: двојицу седамнаестогодишњих младића упуцали полицајци, и не само упуцали – скроз избушили, нису им се могла препознати лица, а зашто? зато што нису прикочили кад су им наредили да стану – али ког ђавола су морали да стану ако су оне животиње биле у цивили и није им на челу писало „полиција“.

Госпођа Дорота стеже тек купљене новине „Факт“ под мишком и гура ногом у страну свежњеве с брошурама.

Уосталом, колико се књига могло одштампати за тај новац, на овом папиру, овом бојом. Да се чудом начудиш: чиме ли ти људи размишљају? Уосталом, могли су да одштампају све те будалаштине на неком јефтинијем папиру, али не – све мора бити највишег квалитета. Како само мирише – да ти се заврти у глави!

Госпођа Дорота успут граби неколико листова и пуним плућима удише мирис свеже штампе. У кући је тихо. Госпођа Дорота улази у кухињу.

Све је јасно, пар из западног је већ доручковао, судови су опрани и обрисани, али колико пута треба да им понови да све остављају у фијоке – поостављали све на столу, поред самог шпорета, још ће, сачувај Боже, и

пожар да изазову.

Мада, какав пожар са овом суперосетљивом сигнализаацијом. Умало да цркне од смеха кад су, док је онај симпатични човек из северног пржио лук, изненада почеле да завијају сирене. Сијалице трепћу, аларм завија, јадни Пјотрус дотрчао са апаратом за гашење – а овај стоји насред кухиње с тигањем у једној, кашиком у другој руци и цигаретом у зубима и још некако успева да нам се извињава.

Поотварала сам прозоре, укључила аспиратор и смејем се. Кажем му: добро је да још није потекла вода на тебе. Код нас су прошле године живеле две девојке и једно вече седеле су овде за столом и пушиле кад је одједном шикнула вода са плафона, па још аларм, сијалице – једна се чак расплакала.

Госпођа Дорота уредно слаже папирне кесице за зачинама и флашице са сосевима уза зид. Ставља апарат за кафу на место електричног чајника. Брише сто.

Добро је да се сетила да склони столњак. Одмах се отарасила гомиле брига. Како ли су само успевали да га тако немилосрдно умажу свако вече. Чак јој је било занимљиво да погађа: на којим местима и од чега ће морати да испира мрље следећег дана.

На поду неизгажене гусенице пепела. Значи, мушкарац из једанаесте „а“ је већ пио кафу. Док се још пробуди његова сусетка из једанаесте „б“ и они заједно уђу да доручкују, моћи ће мирно да попије кафу.

Госпођа Дорота закувава кафу, вади из кесице земичку с маком и седа за сто. Отвара новине. Стинг не може да продужи сексуални однос до седам сати? Ја сам мислила да може. Асја се стиди сопствене мајке, јер је ова ради вотке спремна на све. Каква кучка. Опет те фотографије са иживљавањем на заробљеним Ирачанима – колко ли су само у стању да жваћу једно те исто!..

Госпођа Дорота пере шољицу и почиње да риба све површине.

Никад није могла да спава толико касно. А девојка из једанаесте „б“ изгледа чак мало неиспавано кад долази на доручак. Често чак након што пар из десете „б“ завршава ручак.

Како им је чудан живот – као у акваријуму. Пливају тамо-амо, допливају час до једног стакленог зида, час до другог, вире, посматрају, тако спори уједначени покрети, тако изнемогли, или стално узнемирени, или изгубљени изрази лица. Како и да се не изгубе овде: живи три месеца и не размишљај ни о чему. Има пара, има хране, имају где да живе, све услове, чисте за тобом, све имаш – а ти ради шта хоћеш, без икаквих обавеза, само буди пристојан и пиши ако можеш. И само с времена на време до акваријума доводе групице радозналих. Ови гледају у замућену воду, алге које се њишу, изгубљене очи рибица. Схватам ја то – све занима зашто се оне копрцају у овој топлој води, грабећи прозирним уснама иситњене мушице бачене однекуд одозго, зашто и како испуштају мехуриће тупо гледајући једно друго покушавајући да разазнају контуре дрвећа, људи, послушкујући цику птица у четири ујутру. Али вода расплињава контуре и приглушује звуке. Зашто они седе у акваријуму, зашто не изађу одатле, не погледају овај свет нормалним очима, а не кроз воду, а не кроз алге, а не кроз стакло. Чини им се да они и тако виде и схватају све најбоље, како се то каже – „унутрашњим видом“? Али мени их је жао. Ја бих забранила те екскурзије, дала бих сваком од њих велику кофу са сапуницом и крпе и рекла да оперу све подове док не заблистају, а онда, ако хоће да пишу о томе – нека пишу, молим лепо, ја и сама волим да читам.

Јер кад само замислим како седе тамо, свако у својој соби, у четири зида с погледом на парк, источни, северни и западни апартман, седе за столовима, испред укључених компјутера, седе и муче се, и размишљају о чему и како, јер тако треба, јер им бацају иситњена крилца мушица и они некако морају да узврате, па чак и ако не морају, треба бар нешто да раде, мора постојати неки

смисао у свему овоме да не би полудели од једноличног њихања, од млитаве досаде – кад их замислим, тако усамљене, тако отргнуте, тако отуђене, срце ми се цепа. Изгледају ми као мала полупровидна бића лишена светлости, топлоте, љубави. Хтела бих да загрејем њихове руке топлином сапунице у кофама и да их великим крпама истрљам док не поцрвене.

Госпођа Дорота тешко уздише и лађа се усисивача. Треба да усиса сваки степеник, свако ћоше, јер Луцина још није научила, она се превише уноси у овај посао, превише брине – зато и лоше извршава своје дужности.

Симпатични мушкарац из једанаесте „а“ није могао да јој исприча о чему пише. Рекао је да и он и девојка стално раде, али ниједно не зна тачно на чему. Да их и саме занима како ће испасти на крају. Ја сам само слегла раменима. Тако пријатан, велики човек, а прича теко дечје ствари. Ја се више не чудим. За ове године успела сам да навикнем. Али раније су сви углавном знали на чему раде и како ће све завршити. Можда су ове неке националне специфичности.

Госпођа Дорота помисли да је можда тако и боље – не знати крај. Ето, њен муж је увек знао како ће се завршити његове будаласте махинације с крађама у магацину душека и јастука – и био је у праву, и отишао је у затвор, а она је морала да му носи боранију на бретански начин и запечене резанце јер су му то омиљена јела, а онда се појавио усред ноћи, бос и готово го, и рекао је да је побегао, а она га није ни питала како је успео и где је изгубио остатак свог мозга, само га је одвезла у вилу, и тамо је живео две недеље, ноћу излазио да једе, лутао ходницима палећи и гасећи светло, чак је једном уплашио девојку – а онда је сам решио да се врати и сада поново мора да спрема запечене резанце сваке недеље.

Госпођа Дорота испрати погледом пар који загрљен прође поред прозора. Он је, онако к'о од брега одваљен, готово носио над земљом. По њеној малој фигури се видело колико напора улаже да би се држала уз њега

што ближе и што мање ометала његове покрете. Сада може мирно да среди њихову собу.

Док се пела уз степенице, госпођа Дорота се ухвати како размишља да можда и није тако лоше живети овако, скоро заробљен, изолован од одстатка света. Вероватно нешто слично сада осећа њен муж. Када је сваки дан исти као претходни, а претходни исти као следећи и не дешава се апсолутно ништа – ни свађе, ни туче, ни саобраћајне несреће, не треба да размишља како да дође до новца, шта сутра да кува деци, онда вероватно обично кување чаја постаје невероватан догађај. Да не причамо о противпожарној сигнализацији.

Госпођа Дорота стоји на прагу десете „б“ и посматра собу. Као и увек, изузетно је чисто. Као и увек, мирише на сапун и освеживач. Као и увек, књиге су поређане у уредне гомиле. Да није прашине, могла би да помисли да само што је поспремила овде, осмехну се сама себи госпођа Дорота.

Овде се то ретко дешава. По правилу собе недељу дана након поспремања изгледају као да је у њима живело крдо нилских коња који су, кад су се вратили са купања у блату, поотресали овде сасушене груде прљавштине, преврћући при том ормаре и фотеље својим великим облим боковима.

Због ове стерилне чистоће пар није нарочито симпатичан госпођи Дороти – барем не онако као остали. Јер са осталима је све у реду: симпатични мушкарац из једанаесте „а“ готово да нема ставри па зато нема ни крша, али је зато цео под густо посут изгаженим пепелом и дуваном, а постељина и завесе тако смрде, да се просто уплаши за своја плућа: пасивним пушачима, чини се, прети већа опасност него активним; стално отворен прозор нимало не помаже.

Девојчица се веома труди. Али то јој не полази нарочито за руком. Она згрће књиге и папире на једну незграпну гомилу која се распада на све стране и гура је на доњу полицу клупског стола. На њеном радном сто-

лу увек је десетак новик петелки од јабука, затварачи од киселе воде, музички дискови разбацани по разним ћошковима. На наслонима фотеља је одећа. Ташна на поду. Телефон под креветом. На све стране – изувјани цветови јоргована. А одећа у ормару – ја никад не вирим у туђе ормаре, али девојка једном није затворила – лежи набацана, у гомили.

Слично је и са осталима, само са малим варијацијама: расути кекс, књиге на све стране, комади папира са сме-шним каракукама, мрље од хране на завесама.

Могла бих да испричам што-шта о свакоме од њих, чак и да их ниједном нисам видела. Довољни су ми ови дирљиви прљави трагови на поду, ове чарапе и гаће на радијаторима, ови папири од бомбона, кутије и флаше у кантама за ђубре, шампони, дезодоранси, зубне пасте на стакленој полици у туш-кабини, довољно је да погледам како слажу ролне тоалет-папира, како каче пешкире, где држе обућу, довољно је само да удахнем мирисе њихових соба – и већ знам њихове навике, њихове слабости, њихове страхове, њихове заносе, знам како се буде, како се купају, како се облаче, знам који су им први покрети ујутру, како тону у сан, на ком боку спавају, где воле дању да седе, где најчешће усмеравају поглед, шта раде кад не знају шта да раде, знам готово све њихове тајне, могу чак да кажем имају ли породицу или не, шта раде код своје куће, о чему сањају – ја то знам и без причљивог и живахног момчића (а како друкчије да га назовем?) из дванаесте „а“, који ми сваког дана прича најновије детаље о свакоме. Понекад осећам неиздрживо искушење да симпатичном мушкарцу иу једанаесте „а“ откријем о чему пише и чиме ће се завршити његова књига. Али ћу за сада да ћутим. Ћутаћу док не видим да је то заиста неопходно.

Госпођа Дорота окачи чисте пешкире, остави четири ролне тоалет-папира и неколико сапуна, онда се погледа у огледалу и изађе у ходник. Сиђе до собе испод степеништа и седе у фотељу.

Баш ме занима да ли је она жена што је пре две године живела овде завршила своју књигу, сети се госпођа Дорота. Хтела бих да је прочитам. Она се толико трудила да ми преприча сиже и најважније тренутке, али готово није знала мој језик, а ја уопште нисам знала њен – споразумевале смо се углавном помоћу гестова. Баш је чудно да се књига може препричати помоћу гестова.

Чини ми се да се у њој радило о различитим познатим писцима који су одавно поумирали али су тобож некако васкрсли и дошли овамо. Балзак, Толстој, Хемингвеј, Вирџинија Вулф, Ремарк, Маркес. Дошли су да пишу књиге. Плаћају их, поспремају им собе, они сами себи кувају, срећу се у кухињи, иду у шетње, али углавном седе у својим собама, усмаљени, озбиљни, отуђени, тужни.

Вероватно сам погрешно разумела. Можда сам сама измислила – јер како се то може препричати гестовима? Али доста с тим. Већ је време да идем кући.

Госпођа Дорота улази у кухињу, узима своју ташну и баца последњи поглед на своју територију.

То је наравно духовито и занимљиво – писати о познатим књижевницима, смешно их је замислити – тако различите и тако знамените како морају сами себи да кувају, да перу чарапе, да помажу један другом и како увече, причајући један другом нешто, просипају вино на столњак.

Али могла би се написати ништа гора књига о овим садашњим јадницима. Ја бих могла да је напишем мирне душе.

Пролазећи поред пакета с брошурама и програмима, госпођа Дорота узима неколико листова, приноси их лицу и гласно удише њихов мирис.

Затим отвара врата и излази. Врата се, шкљоцнувши, затварају.

Превела Милена Ивановић

Станислав Беран

ДАЖДЕВЊАК

По белом болничком плафону шетала се мува. Како заправо да препознам да ли се шета или жури? помислио је. Слика инсекта који је изашао у шетњу и иде тамо-амо по равном плафону измамила му је осмех на лице. „По белом болесничком плафону шетала се мува“, поновио је полугласно и насмејао се. Како то глупо звучи када се изговори. Мува се ножицама почешкала по крилима и прелетела на прозор.

Завртело му се у глави, спустио се назад на кревет. Кад су га овде сместили, изнад главе му је висило распеће. Након пар дана замолио је медицинску сестру да га негде склони.

„Ја, ја не мислим ништа лоше“, замуцкивао је тада. „Само ми смета што му вирим под сукњу“, показујући на Христа. Сестра га је погледала помало љутито, али је распеће однела и уместо њега окачила некакву слику коју није могао да види. Био је слаб, само понекад током дана успевао је да подигне главу и да погледа кроз прозор. Донели су га у лето, у време највећих врућина; сада је била јесен, прелепа топла јесен пуна јутарњих магли у парку и осунчаних дрвених клупа поред стаза. Радовао се тренутку када ће на једну од њих моћи да седне и у миру посматра тихо кретање свуда унаоколо.

Ојачао је од тада и било је дана које је успевао да преседи, леђима ослоњен о зид, зурећи кроз стакло и завидећи старцима у кућним мантилима, који су се вукли до кантине на пиво и цигарете. Сестре то нису волеле. Ноћу би, након таквог дана, био укочен као мумија и јаукао у сну. Чинило му се да за њега сви знају, за немоћног човека који лежи негде иза завесе, и сви

ти људи напољу показују своје здравље, много не бринући, баш под његовим прозором. Како је време пролазило, почео је да мрзи псе и велику децу. Завидећи смишљао је болести које би сваком типу пса или човека одговарале. Плавушанима псоријаза, Циганчићима овчије богиње, јазавичару купирање ушију и репа, лабрадору губитак длаке.

„Видите како Вам лепо стоји када се смејете“, говориле су сестре док су га пресвлачиле. Церекао се још више, радостан због савршене маске коју му је успело, онако немоћном, набацити на лице. Послушно је гутао бесконачне кашике болесничког бућкуриша који су му срећне сестре гурале у уста.

„Данас је напољу прелепо, када бих могао, позвао бих Вас на састанак, сестро,“ чеперио се.

„Ех, када не бисте говорили, господине Хала“, смејале би се старије сестре и плъуснуле би га преко јоргана по бутинама. Млађе сестре правиле су се да га не чују или би се само овлаш насмејале и брзо излазиле из собе. Са ходника би онда чуо тих пригушен смех. Биле су у праву. Шта ће оне с њим? По годинама недговарајући, никакав лепотан, онемоћао. Радије се онда враћао у свој свет богаља, људских и животињских прогнанника.

Када је у његову собу дошао младић отпале косе након зрачења, готово да је полудео. Блебетава спортиста са неподношљивом жељом за животом и стално наоружан даљинским управљачем за преносни телевизор, мрзео је тишину и сваки пут би је покретом из струка одстрелио том црном плочицом, као штетну животињу.

„Причај са мном, чини ми се као да лежим поред мртваца“, брецнуо се на Халу после неколико дана.

„У праву си,“ узвратио је, „На истом смо, само ти гледаш у телевизор, а ја кроз прозор. Исто смо мртви, само мени то више не смета. Ти си се усрао од страха. У томе је разлика између нас.“ Младић је угасио телевизор, увукао слину и устао из кревета.

„Када ти ово пође за руком, тек онда можеш да ми кажеш да смо на истом. Изгледаш као прегажени даждевњак који је заборавио да умре. Трунеш на путу, бесан јер си тога свестан. Само сам покушавао да будем пријатан“, завршио је и изашао из собе.

Увређен, Хала се загледао у зид. Дерле једно, шта он може да зна. И још је безобразан. Ако не буде имао среће, завршиће пре него ли стигне и да зине. Такви попут њега немају баш добру прогнозу. Довољан је тренутак и готово. Сестре ће променити постељину и за пар дана доћи ће други очајник.

Застао је. Како то да је баш он сам тако сигуран у свој живот? Да му сестре не донесу гуску, не може ни да се испиша како треба. Прекјуче и јуче му је било лоше, а данас му није горе. И шта, данас му није горе? Може да буде горе. Тај младић ће можда умрети, можда и неће, али ако одавде оде, отићи ће на својим ногама, са својим глупим телевизором и фудбалом. Биће срећан што је преживео. Широм отворених очију гледао је у плафон; тражио је покрет, опет неку муву која би му својим животом показала да и он сам још увек живи. Да може да је види, да на њу може да мисли, да може да га изнервира покретом који сам није у стању да направи.

Стиснуо је звоно и после неколико тренутака ушла је сестра.

„Сестро, можете ли, молим Вас, да ми отворите на тренутак прозор?“ упитао је кротко. „Изгледа ми као да је напољу још увек топло.“

„Топло?“ насмејала се. „Па скоро да је мраз напољу, верујте ми не бисте волели да отворим прозор.“

„Бар на тренутак, пуно бисте ми учинили.“

„Добро, ако ће Вас то развеселити. Али само на трен, морамо да штедим грејање, знате и сами.“ Стиснула је кваку прозора, у просторију је улетео талас леденог ваздуха. Сестра се умотала у џемпер. „Позовите ме кад Вам буде хладно.“

„Хвала“, осмехнуо се Хала. Окренуо се на бок и гле-

дао у празну башту. Између гомилица скупљеног лишћа летела је најлонска кеса. Искидана гранама окретала се у вртлогу ваздуха који ју је за трен понео увис и поново заробио у грању. Ни не помера се, помислио је. То јој је крај. Између зграда повремено би протрчала особа у белом. Замотана у џемпер или капут, брзо би проскакутала дремљивим парком и нестала иза врата. Посете још нису почеле да долазе. Било му је драго, није хтео да му поглед наруже слике којих већ дуго није успео да се ослободи. „Пси,“ говорио је. „Обавезно пси.“ Још мало и све ће нестати. Лишће ће неко однети а парк ће се замрзнути.

„Јеси ли полудео, човече, или шта?“ упао је у просторију младић и залупио прозор тако да се стакло затресло. „Ниси ту сам, не заборави то.“ Намргођен опружио се на кревету. „Не подносим зиму.“

Опа, опа, помислио је Хала. Бар нешто не воли, нешто му смета. Мршав је, провидан, боји се прехладе. Нека се боји, нека зна како је то када имаш свој страх испред себе у најобичнијем облику, а и њему пође за руком да те преплаши. Нешто тако нормално као покрет и хладноћа.

„Добро, де! Немој да се љутиш, нисам тако мислио“, прозборио је смирено. „Толико дуго тамо нисам био, хтео сам да део тог спољног света пустим унутра. Нисам знао да ће да ти смета.“

„Зебе ми глава,“ одговорио је. „Пре него што сам се разболео, имао сам дугачку косу. Трофејну, као јелен рогове. А онда ме је упецао овај гад, вероватно ју је окачио у ходник или изнад врата од дневног боравка на некакву дрвену дашчицу, са мојим именом и датумом освајања. Изложбени примерак. Нисам знао како то изгледа. Хладно толико да те боле и уши и зуби. Зима је грозна.“

„Поново ће да ти порасте, вратиће се све на нормалу. Млад си, тело ће се с тим изборити. А зима ће проћи, то је бар сигурно.“

„И опет доћи, ако је доживим. То већ није сигурно, зар не? Замисли да је ово могло да буде моје последње лето. Те жене које су ми украдене због ове гадости. Немој да мислиш да нисам умео са женама.“

„Како ниси умео, ваљда умеш, је л тако?“ рекао је Хала и помислио – овоме никакво богаљење не морам да измишљам, ово што има у потпуности му одговара. Рањен на најосетљивијем месту, стидео би се да овакав излази међу људе. Ја за то не морам да бринем, схватио је горко. Ја ни у веце не могу да одем. „Хтео бих да погледам како је напољу“, рекао је наглас. „Хтео бих да осетим како је тамо. Потребна ми је помоћ од тебе, разумеш?“ Младић је завртео главом. „Па, требало би да ме пребациш тамо. Само пар корака даље, ту испод прозора.“

„Ти си полудео? Слаб сам ко мува, како да те до тамо однесем?“

„На колицима, не бој се. Помоћи ћу ти, руке ме још добро служе.“

Неодлучан је, неће му се, то је очигледно.

„Обући ћеш се да ти не буде зима, видећеш, успеће.“ Пристани, дечко, пристани!

„Добро, али позајмићеш ми џемпер и капу, јасно? Без капе нема шанси.“ Хала је радосно климнуо.

Стајали су напољу испод прозора своје собе, један зимогрожљиво растресен, други наг у мантилу, насмејан и спокојан. Листови, терани ветром по земљи, изгледали су као мале заигране животиње. Погледали су кроз прозор у унутрашњост собе. Празна просторија изгледала је као да јој нико није потребан.

Превод са чешког Сандра Влаинић

Ванг Менг

ТРЕПЕРАВА ЛАМПИЦА ТЕЛЕФОНСКОГ ЗВОНА

Моје писање често ремети звоњава телефона. Када су ми тек прикључили телефон, био сам луд од среће. Никада више нећу морати нервозно да чекам пред јавним говорницама уз трљање дланова и поцупкивање, да бих окренуо неки важан број у неком важном месту. Неки досадно брбљив момак или девојка кокетног гласа пре мене дограбе слушалицу и свака њихова реч наклапања, глупости, шале, досадних понављања, па њихове заморне и беспотребне узречице и узвици, као кад зубар својом бушилицом бруси зуб кидају ми живце. А кад се ја дочепам слушалице – често ми се деси да морам одједном да обавим четири-пет, телефонских разговора – видим иза себе људе који чекају у реду. У том тренутку осећам да није хумано моје узастопно окретање свих тих телефонских бројева. Поготово кад десет пута окренете бројчаник телефона а од тога девет пута не добијете везу. Још горе је кад окренеш шест бројева а у ушима не чујеш никакав сигнал, као да је телефонска централа управо бомбардована.

Због моје потребе за телефонирањем, жени сам створио бескрајне муке и донео јој невиђено оптерећење. У досадашњем животу, мој успех у доношењу невоља жени далеко превазилази успех који сам постигао на пољу писања прозе и поезије. Пре него што она крене на посао, дам јој један папир, и чим га погледа, она повиси глас. И ја повисим глас – зар не можеш тако мало да учиниш за мене, зар ни ту мрвицу лојалности према мени не показујеш, ниси ни близу Сунг Ђианга¹. Ако и ове телефонске позиве ја сам морам да обавим, није ли

то улудо траћење последњих капи моје поетске инспирације?! На папиру је писало: 338888,446666,779999... Бројеви од 0 до 9 које су људи измислили довољни су да нас измалтретирају како у овом тако и у свим будућим животима. Још нисам добио хонорар, наруџбеници за намештај већ је пре девет месеци истекао рок. Зашто још нема никаквих вести о томе, извините, не могу да ручам с овим Французом, већ је купљена лековита вода за отклањање непријатних мириса ногу која се производи у месту Фошан у Гуандунгу, он стиже у четвртак у двадесет три часа и педесет девет минута ...

Чим су ми прикључили телефон, окренуо сам број 117. Четири сата и педесет два минута. Четири сата, педесет два минута и тридесет секунди... четири сата и педесет четири минута. Онда окренем 123... Јачина ветра два, три до четири, пет степени, правац дувања ветра ка истоку, западу, југу и северу. Онда окренем 113, међуградски позив?! Нећу. Мало је фалило да обрнем 119 и да пријавим пожар код нас! 110, да пријавим пљачку!

Да ли је то песник Чао? Да ли је то професор Чао? Да ли је то господин Чао? Да ли је то друг Кућиу? Не знаш ко је? Е па, јеби га, сад си шеф одељења, па чак ни мој глас не можеш да препознаш?! Ало, ало, ало, где си? Је ли то фабрика за обраду жице? Ма, ти си ушећерени јам!² Да ли је то продавница *Тиањуан* кинеске туршије и сос! Да ли је то ресторан *Дунлашиун*? Агенција *Сиси* за склапање бракова? Ресторан *Чанџен*? Компанија и продавница за клима уређаје? Хало, хало ... Чак и у зору, пре него што си устао из кревета, увече, када си заспао, у подне, тек што си склопио очи да мало дремнеш, чује се зовњава телефона. Немаш мира. Поезија те је напустила. Понашање онога ко је погрешно број је безобразније од онога ко је тачно окренуо број. Он уопште не допушта могућност да је то погрешан телефонски број, он не дозвољава да му кажеш „погрешили сте”. Он не допушта да ти ниси онај рачуновођа Чанг, набављач Ли, шеф одсека Ванг, које он тражи, не допушта да си то ти – поета.

Због поезије сам телефон прекрио јорганом. Штитим њену узвишеност и лепоту хризантеме. Покривени телефон тако је ружан, као покров на беживотном телу ванбрачног детета. Телефон је зазвонио. Тај звук ти се још више усеца у бубне опне. Продро је у твоје *a priori* непријатељство. Прошао је све препреке, и шаље ти непознате вести. Он се не повија пред твојим, исконски утемељеним, методама мучења. Невин је и неупрљан, нема потребе да на коленима клечи пред твојом поезијом и јорганом. Удара на твоју савест и морал. Изазива ти радозналост. Можда је врло важан? Веома хитан? Можда га први пут чујеш? Можда је врло интересантан? Веома користан? Звук као да му се променио? Можда је међуградски или можда међународни са – Јужног пола? Зар нисам управо написао песму за истраживаче Јужног пола? Одједном ме обузме осећање да је то што је покривено јорганом, у ствари, једна нагазна мина ручне израде чији фитиљ догорева уз звук сссссс, као палацање језика змије отровнице...

Прошло је много времена. Научио сам да примам телефонске позиве, да примам оне погрешне и оне најдосадније. Научио сам да се, упркос жељи, унутарњом снагом одупрем његовом позиву, да одбијем да примим позив који сам највише очекивао. После добијам замерке од родбине и пријатеља, и сам себе мучим кајањем. Научио сам да кад желим, примим, а кад не желим не примим, или да заинат не примим кад желим и примим кад не желим. Али на крају, ипак сам примао све позиве, јер пишем поезију која је танана и мека као кадифа. Срце песника је меко. А меко срце не може да издржи да увек буде јако. Нека замисле да нисам ту. Нека буде да нисам ту. На пример, сада се баш налазим – на острвима Сиша или у пивници у приземљу. Да ли ћу због звоњења телефона осетити бол или кајање?

Али ја сам, кристално јасно, ту. И управо кроз звоњаву телефона стичем свест о сопственом постојању, кроз његово звоњење и телефонске жице осећам посто-

јање другог и његову жељу за комуникацијом. А та жеља за комуникацијом треба да је света. Из телефонске слушалице излази телефонски говор а не неутронска бомба. Баш дирљиво, скоро да расплаче човека. Не могу да одбијем телефонски позив, као што не могу да одбијем и испружену руку човека. Савладао ме је ... На крају крајева, научио сам да живим поред телефона, да живим поред сметњи и изазова телефонског позива, у нади и бесу, између суза и смеха које је телефон унео у мој живот. Упркос томе, пишем поезију, описујем Јужни пол, острва *Сиша*, пивницу, љубав, и уз то и – време проведено поред телефона.

Опет је прошло много времена. Написао сам доста песама за које људи кажу да су успеле, а у ствари су лоше. Заменили су ми телефонски апарат. На том новом налазило се једно дугменце које када притиснете, телефон више не звони, само се види треперава светлост лампице звона.

Нисам уопште користио тај модерни уређај. Пре сам се препуштао слушању вести и дужном поштовању господина телефона. Модернизација је доста суровија од покривања јорганом. Прешао сам већ педесету, и не могу себе да претворим у суровог човека. Нека после мог живота реализују модернизацију антiteleфона и без-телефоније. Један странац (из модерне, развијене земље) рекао ми је да његов телефон има уграђен мултифункционални компјутер. Када се он укључи, сам „прима” телефонске позиве. Када се то деси, он активира снимљену касету и каже: господин X кога тражите, тренутно није код куће. Молим вас оставите ваше име и презиме и телефон. Господин X ће вас касније позвати. Онај са друге стране жице се представи, а компјутер снима његов глас. Какв сјајан компјутер! То господина X доводи у ситуацију да он преузме иницијативу, да позове само оне које сам одабере и за које цени да су погодни за разговор. Када се замори од читања и писања текстова, када остане уморан и без даха од силног

причања и промишљања проблема који му умртве мозак, он тада пусти тонски запис „секретарице”. Затим одабере оне којима треба да одговори и оне који су интересантнији за разговор. Одабере оне којима није нужно и којима не жели да одговори, као и оне који му, ако им и одговори, нису интересантни. Њих остави без одговора. Зар то не спада у домен људских права? Ко би знао. Деси се да се и онај с друге стране жице ослања на „секретарицу” у контроли телефонских позива. Кад господин X одговори (на пример) љубљеној госпођи Y, и он у слушалици чује наснимљени тонски запис: молим вас оставите ваш телефон ... тада не долази до дирљивих и срцепарајућих дијалога међу људима ... Једино што је преостало, то је монотони и смирени „разговор” компјутера.

Коначно је стигао и тај дан. Живео сам више од пола века, толико сам хране сварио, толико лекова попио, толико чарапа поцепао, а, у ствари, све је то било само због тог дана. Постао сам прави песник. И ја, као и поезија, кипимо од преобиља. Спреман сам да рескирам све, господо. Пишем нове епске записе. Пишем о ономе модерном, о рударима, о космонаутима, о рату у којем Жути цар побеђује Чијана, о успеху самоуког полагања пријемног испита за факултет, о мешовитом улагању у таиђићуан³, о победи двора белог лабуда над кубанским одбојкашицама, о професионалним, приватним одгајивачима риба, о осећању усамљености по добијању титуле Дома лордова. Пишем о боингу 767 који је узлетео до високог места заменика министра, о фантомским агенцијама које сређују пасоше за самофинансирајуће студенте у иностранству, о томе како су се због ограничења увоза текстила људи променили, и сада пију напитак од полена за улепшавање, о специјалитету, куваној овчијој глави из муслиманског ресторана господина Лија фантастичном реализму, о мотору марке „ћиалин” откривеном новом елементу, о чорби с парадајзом и месом куваној с новелама не треба ЕФС⁴. Заборавио сам

на све, величао сам историју, реализам, живот, прилике у земљи и иностранству. Величао сам овај наш хаос. Пишем под јаком звоњавом електронског звона телефона. Верујем да се свако оно ту-ту-ту због мене узбуђује и да баш мене зове. Укључио сам онај уређај на телефону и наставио да пишем. Писао сам о дијалекту чанглин умешао се трећи и створио троугао незаконито покрао ауторска права. Писао сам о чудној клими животној буци снабдевању намирницама као да колачи с неба падају. Заборавио сам да телефон уопште постоји. Писао сам о пекиншкој патки у пећи соло сања романсу. О печеном прасету из ресторана *Дасањуан* у Хелсинкију пева арију „моја ледена ручица”. О соцреализму и току свести тужном расстанку после безнадежне љубави нису добили решење за стан. О доктору сваштару с тезом о томе да је вода неопходна за човека незауостављиво побеђује супарника у расправи узастопно осваја шампионску титулу судије на свакој Олимпијади и домаћем такмичењу. Једном приватнику који на кратким релацијама лиферује хулахопке попио супу од ваљушака Јао Вењуана.⁵ О споразуму за смањење наоружања којим се прописује да хидрогенске бомбе којима је истекао рок поклоне дечацима и девојчицама који су једини у мајке. О хлечкићима на пари који изазивају канцер, а хлеб може да те дописно научи куцање на шпанском језику. О томе да је главни командант опијумских ратова љубавница Не Дунгеа. О томе како је Су Сан⁶ у судници играла диско и после суђења постала манекенка. О случају када је по пуцању бране позната звезда јапанске маратонске ТВ серије кажњена с једном месечном премијом. Зовем на живот!

Живот зове мене! Телефон више не звони, али зелено светло позивног сигнала само трепери.И даље, и даље трепери. Нем је. Треперавих очију. Он је на мучном чекању. Али не, не могу, већ сам одлетео са својом богињом поезије. Он наставља да трепери, трепери пет минута, па још пет минута. Извукао сам глас из њега.

Беспомоћан је, као нем човек који безгласно очекује моју пажњу. Можда долази од старца који је дуго година лутао, од његових видовитих очију, у мојим бедним песмама открио је нешто што га је привукло да комуницира са мном. Можда је то што он преноси врста позива, зове ме да идем на зелени травњак. Плашим се. Можда је то један протест против вулгарности, против ситница, кукавичлука, разлике између имена и стварности. Можда је то зов једне усамљене душе, један позив који је без одговора. Плачеш? Можда је то предсказање, можда клетва, можда шпијунски извештај људске душе, можда чаробне речи „сезаме, отвори се”, можда је крштење просветљења. Можда је дошло из друге собе, из пакла, можда је лекар санли⁷ из места Дисиан и државе Чху. А још је вероватније само пустиња, снежни брежуљак, само ледена река, само усамљена пустопољина далеког, утешног, дубоког осећања. То је та дуготрајност која недостаје у мојој поезији и мом животу. Он има много тога да ми каже. Он ће ми рећи праву поезију. Говориће ми и о пријатељству. Већ сам чуо звук у треперавом сигналу, само се плашим да кад подигнем слушалицу нећу разумети његов језик. Али већ је касно, већ нема помоћи, поезија будућег живота ствар је будућег живота. Ја сам добар у осмеху, умет да будем срећан, не показујем радост и бес. Он још трепери, још чека. Нисам знао да му је стрпљење од челика, да му је срдачност ватрена. Он ми доноси дубок бол. Знао да ће се, ако прихватим овај телефонски позив, моја зграда срушити, гас ће исцурети, кућна помоћница ће дати отказ, све збирке поезије изгореће у пламеним језичцима ватре. Настављам да пишем о сагоревању живота, не само што има цепаница од тридесет шест ногу и кратких спојева у кућним апаратима, већ си и ти ту. Не знам с колико оловака да пишем. Не знам ни шта сам написао. Не знам да ли ће ми старији брат овог пута опростити. Али јасно видим ону зелену лампицу која истрајно трепери. Брине се о мени. Нуди ми савет,

нежност и захтев, отменост и тугу. То је светлуцање суза. Немој ме кривити. Ми смо осећали исту тугу. Поезија мучи живот а телефон поезију. Тако лијем сузе као кишу, верујем да ће поезија увек имати своје читаоце. Божиња поезије вечно постоји, њено срце носи у себи непресушну топлину, иако књижара не жели да је откупи.

Превод Радосав Пушић

¹ Јунак из класичног кинеског списа *Shuihu zhuan*. (Прим. прев.)

² Игра речима, фабрика за обраду жице и ушећерени јам се исто изговарају. (Прим. прев.)

³ Мека форма кинеске борилачке вештине. (Прим. прев.)

⁴ Новац који се једно време у Кини користио као једина валута у коју су се мењале девизе. (Прим. прев.)

⁵ Један од чланова тзв. „четворчлане банде”. (Прим. прев.)

⁶ Лик из кинеске опере. (Прим. прев.)

⁷ Назив за царског службеника. (Прим. прев.)

Зекерија Тамир (Сирија):

ПОСЛЕДЊИ ИБЛИСОВ ДАН

Иблиса су ухапсили око седам ујутру, док се спремао да уђе у приградски аутобус за индустријску зону. Био је прерушен – узео је на себе обличје уморног, сиромашног радника изношене одеће, грубих, испуцалих руку и избораног лица.

У полицијској станици Иблис је покушао да обмане иследнике и измами њихову самилост. Тврдио је да је он човек сиромаш, хранилац бројне чељади, да ради у једној фабрици и да га брине што касни на посао. Показао је исправе, доказујући да је заиста запослен у фабрици. Ипак, ниједан од тих покушаја да их заведе није му ништа вредео. Свак зна да је Иблис у стању да учини све живо, а фалсификовање исправа, па и оних главних, за њега је само дечја игра.

Чим је полицајцима стигло одобрење да прекину да се замајавају с Иблисом и слушају његове лагарије које вређају разум, бацише се на њега, радосни због награде коју ће заслужити код Бога. Добра дела бришу рђава, а како странице у њиховим досијеима врве од рђавих дела, то сви до једнога желе да их избришу. На крају крајева, тући Иблиса велика је заслуга с којом се ниједно друго добро дело не може мерити.

И тако су по Иблису пљуштали ударци, окрутни и болни, све док није почео да урла. Молио је и обећавао да ће говорити истину, да ће бити покоран и понашати се како доликује, а да ће се оканити лукављења, лажи и превара. Полицајци су тада престали да га туку, а он је – без икаквог притиска и принуде – изјавио да су све оптужбе против њега истините и признао све злочине који су му стављени на терет.

Потом је Иблис, у складу с поступком предвиђеним важећим законима и прописима, изведен пред суд. Дан када се њему судило био је велики и незабораван дан. Судија је био човек беспрекорног поштења и угледа и занимале су га само истина и правда (и ништа друго осим истине и правде). Саслушао је бројне сведоке, који су се такмичили да у својим исказима што прецизније опишу одвратна злодела што их је Иблис изазвао или на која их је навео.

Први сведок: Нисам имао жељу да убијам, али ме је Иблис упорно и напасно прогонио. Сладио ми је убијање говорећи да је то одлично средство да се човек ослободи свега што му је одвратно и што мрзи, све док ме није навео да на оне који ми додијавају у животу гледам као на овце које је богоугодно клати.

Други сведок: Кад сам је видео како иде улицом, помислио сам само да је то једна лепа и привлачна жена. Задовољавао сам се тиме да је пратим и гледам у њу, невино и смерно, замишљајући како би лепо било да је моја. Али, Иблис се разљутио, почео је да ми се руга и пребацио ми да сам кукавица, па ме је на крају навео да скочим на њу и силујем је јавно, пред очима света, као да сам животиња, а не људско биће које се већ при погледу на рођену мајку застиди и поцрвени.

Трећи сведок: Целога свог живота љубио сам истину а мрзео лаж. Али, Иблис ми се ушуњао у главу на неки начин који ми је дан-данас несхватљив, настанио се ту и није хтео да оде док нисам постао лажов над лажовима.

Четврти сведок: Мрзео сам политичке партије, како јавне тако и тајне, али се онда појавио Иблис, прилепио се уза ме и није ме оставио на миру докле год нисам приступио једној опозиционој, забрањеној партији.

Пети сведок: Била је жена мога брата и била је толико ружна да је ни пас не би такао, а ја сам био свестан и да је братова жена и да је ружна, али ми је Иблис онда стао шапутати своје подмукле речи¹, све док ме није довео дотле да у њој видим највећу лепотицу и да забора-

вим на то да ми је то снаха. И онда сам јој се увлачио у кревет кад год ми брат није био код куће.

Шести сведок: Био сам затворски стражар, мучио сам људе и сам сам се мучио због тога. Онда ми је Иблис спопао душу, почео сам се смејати док мучим, и отада сам се ја неизмерно радовао, а само они су патили.

Седми сведок: Био сам задовољан што сам се родио сиромашан, што живим као сиромаш и што ћу умрети као сиромаш. Али, Иблис ме је стално мамио, све док нисам попустио и почео да завидим сваком ко није сиромашан, да их се гнушам и да их мрзим, па сам пожелело да сви заједно помру.

Осми сведок: Увек сам била жена покорна своме мужу и, да ми је наредио да погинем, погинула бих за њега. Али, Иблис ми се ругао све док се нисам претворила у жену високо уздигнуте главе. Постала сам горда и почела да мислим да поседујем своју властиту независност и право да сама одлучујем.

Девети сведок: Моја је породица, откад постоји, позната по томе што поштује и подржава сваку владу, у добру и у злу. Само сам ја друкчији: сваку владу критикујем, критикујем и дању и ноћу, критикујем је и кад седим, и кад стојим, и док ходам, критикујем и кад спавам. А за то је крив само Иблис, чија су недела грозоморна.

Десети сведок: Мене је моја жена волела и гледала ме као да су сви мушкарци на свету помрли а да сам једино ја остао на лицу земље. Иблис је због тога био љубоморан, па нам се умешао у живот и навео ми жену да се заљуби у мог шофера. Кад сам открио њихову везу захтевао сам од жене да се определи, на шта ми је одговорила с дрскошћу коју јој је могао улисти само Иблис. Рекла ми је „Зар мислиш да ћу да бирам између магарца и газелчића!?” Потом ме је напустила да би с мојим шофером живела у собици за коју кирија није већа од цене једне цигаре, мислим – од сорте коју ја пушим.

Једанаести сведок: Мени се подсмевају сви моји познаници говорећи да сам понизан и да у животу никад

нисам држао главу усправно, а заборављају да је прави кривац Иблис. Јер, каква је кривица ученика ког је учитељ погрешно поучио и заблудео га!?

Дванаести сведок: Ја бих полудео кад бих само видео врапца да кљуца јабуку на дрвету без дозволе власника и сматрао сам да је то што он ради крађа која заслужује најстрожу казну. Но, Иблис је успео да ми промени нарав, па сам дошао дотле да, док крадем реку, сањам како крадем море.

Тринаести сведок: Од малена сам мрзео дволичност и дволичњаке. Чак и онога часа када ме је мати родила и кад сам зачуо бабицу како јој честита говорећи јој да је родила најлепшег дечака, завриштао сам на њу у знак прекора и повикао „Не буди лицемерна! Реци јој поштено да је родила најружнијег дечака!“ Такав сам био увек, највећи непријатељ лицемерја. Али, Иблис ме је једног црног дана запосео и претворио ме у лицемера, специјалисту за додворавање нитковима, презренима, хуљама, кукавицама и простацима.

Четрнаести сведок: У стању сам да наведем имена хиљаду и више људи који ће посведочити да сам био богољубив и смиран, да сам проводио време у молитвама и био понизан Богу. Али, откако је мноме овладао Иблис, постао сам огавни и блудни идолопоклоник.

Петнаести сведок: Ја волим да пијем једино воду, а Иблис ми је на лукав начин сугерисао да је пијење алкохола корисно за здравље. Био сам млад и зелен па сам му поверовао и постао сам зависник. Сада у мојим венама тече нешто за шта се више и не може рећи да је крв.

Шеснаести сведок: С Иблисом сам се срео једнога дана када је узео на себе обличје детета. То дете ме је замолило да га ухватим за руку и преведем преко улице. Не знам шта се тада догодило, али од тога часа мрзим свако дете, па макар то било моје јединче и макар знао да целога живота нећу имати друге деце.

Саслушавши сведочења о грозним злочинима које је Иблис починио, судија нареди овоме да клекне. Иблис

пожури да га послуша, мислећи да ће му то, што ће клекнути, донети спас. Али, судија тада проговори дрх-тавим гласом и изрече смртну пресуду.

Нико ни данас не зна како је Иблис погубљен. Неки кажу да је обешен једног јутра у рану зору, други веле да је спаљен и да му је пепео просут у море. Трећи тврде да је исецкан ножем у ситне комадиће и закопан на месту за које нико не зна, а неки, опет, да је стрељан из више стотина пушака и да му је тело после тога било избушено као решето. Разноразним причама о томе не зна се броја, а нема двоје људи који би вам изнели исту верзију. Но, зло се после тога није више појављивало на земљи, људи су престали да чине грехе и на леђима су им изникла бела крила чију тајну лекари и научници безуспешно настоје да одгонетну.

Српко Лештарић
Београд, јула 2008.

1) Према Курану (114:4) *подмукли шайтан* је метафорично име за Иблиса (Сотону), који настоји да се неопажено усели у срца Адамовим синовима и кћерима и наведе их на зло. – Прим. прев.

Волфганг Борхерт

ХЛЕБ

Одједном се пробудила. Било је пола три. Размишљала је, зашто се пробудила. Ах, да! Неко је у кухињи ударио о столицу. Ослушнула је звуке у кухињи. Тишина. Било је исувише тихо и када је руком прешла преко кревета поред себе, приметила је, да је празан. Због тога се чинило да је толико тихо: недостајало је његово дисање. Устала је и тапкала кроз мрачан стан све до кухиње. Нашли су се у кухињи. На сату пола три. Видела је да нешто бело стоји поред ормара у кухињи. Упалила је светло. Стајали су у пицамама једно наспрам другог. Ноћу. Око пола три. У кухињи.

На кухињском столу налазила се тацна за хлеб. Видела је да је он себи насекао хлеб. Нож је још увек био поред тацне. А на чаршаву – мрвице од хлеба. Увече када крену на спавање, увек је очистила столњак. Сваке вечери. Али сада су биле мрвице на столњаку. И видео се нож. Осетила је како се зима са плочица диже уз њу. Скренула је поглед са тањира. „Мислио сам, да овде има нечег“, рече он и погледом се вртео кроз кухињу.

„И ја сам нешто чула“, рече она када је приметила да му се ноћу, у пицама виде, ипак, године. Година, колико му је. Шездесетитри. Дању се чинило понекад да је млађи. Већ се примећује да је старија, мислио је у себи. У пицама је прилично стара. Али можда је то због косе. Током ноћи женама се то увек види по коси. Наједном, она их учини старијима.

„Требало је да обујеш ципеле. Боса по хладним плочицама. Још ћеш се прехладити.“

Није га ни погледала, јер није подносила да је лаже. Да је лаже након што су тридесетидевет година у браку.

„Мислио сам да овде има нечега“, рекао је још једном и бацао је погледе, опет, без неког смисла, из једног ћошка у други, „чух овде нешто. Помислих, овде има нечег.“

„И ја сам чула нешто. Али то сигурно није било ништа.“ Склонила је тацну са стола и замахом стресла мрвице са столњака.

„Не, не беше то ваљда ништа“, одјекивао је несигурни глас.

Притекла му је у помоћ: „жАјде. То је вероватно било напољу. жАјде човече у кревет. Прехладићеш се. Хладне су плочице.“

Гледао је кроз прозор. „Да, то је било ваљда напољу. Мислих, да је то било овде.“

Подигла је руку до прекидача. Морам да угасим светло, иначе ћу морати да погледам у тањир, помислила је. А не смем да гледам у тањир. „жАјде човече“, рече она и угаси светло. „Ваљда је то било напољу. На ветру се увек чује олук како лупа о зид. Сигурно је то био олук. Тресе се увек на ветру.“

По мрачном ходнику тапкали су обоје до спаваће собе. Чуле су се њихова гола стопала по поду.

„Ветар дува“, рече он. „Ветар дува током целе ноћи.“

Када су легли у кревет рекла је: „Да, ветар је целе ноћи. Вероватно је то био олук.“

„Да, а ја сам мислио да је то у кухињи. Ваљда је то олук.“ Рече он, у полусну.

Али она је приметила колико му је глас нестваран, када лаже. „Хладно је“, рече она и тихо је зевала, „подвући ћу се под јорган. Лаку ноћ.“

„Ноћ“, одговори он и дода: „да, хладно је, прилично.“

Онда настаде тишина. Прођоше минуте када је чула како тихо и опрезно жваће. Дисала је намерно дубоко и равномерно, да он не би приметио да је још увек будна. Но, његово жвакање било је толико уједначено, да је од тога полако заспала.

Када је следеће вечери стигао кући, додала му је четири парчета хлеба. Иначе је увек јео само три.

„Можеш слободно да поједеш четири“, рече она и склонила се са светла. „Не прија ми овај хлеб баш најбоље. Можеш, поједи један више. Не прија ми баш најбоље.“

Видела је како се савио дубоко преко тањира. Није подигао поглед. У том тренутку га је још жалила.

„Не можеш да поједеш само два парчета“, рече он, гледајући у свој тањир.

„Могу. Увече ми не прија хлеб у тој мери. Једи. Једи.“

Тек после неког времена села је под светло, за сто.

Превод с немачког Миодраг Вукчевић

Николај Агафонов

ШАЉАПИНОВ УНУК

Сунчеве пеге одражавале су се у ситним таласима велике руске реке Волге као тисуће златних новчића. Дан се клонио к вечери, али летње сунце, без обзира на своје приметно померање ка западу, настављало је прљити својим жаром спокојне воде моћне реке и пристаниште, и беле моторњаке привезане за њега. Само до људи, који су седели у ресторанчићу речног пристаништа, смештеног на тераси, крај саме воде, оно није могло досећи. Тераса је била прекривена огромном тендом. Баш зато нико од оних што су седели за столовима није журио да напусти то благосно уточиште. Седели су лењо потежући пивце, водили лагане и тихе разговоре. За једним столом било је живље и бучније него за осталима, просто речено – весело. За веселим столом седели су њих четворица. Мушкарац од око педесет-педесет пет година, густе и широке, риђе, проседе браде, у светлом, лаком, ланеном оделу и сламнатом шеширу широког обода, и његови сатрpezници: три младића у тамним панталонама и белим кошуљама с посувраћеним оковратницима и кратким рукавима. Младићи су пили пиво, а покрај брадоње, осим пива, стајала је мала кристална бочица с вотком. Он је нешто живо причао, гестикулирајући рукама. Притом је мимика његовог лица, стално се мењајући, изражавала још више неголи руке. Сад је претећи колачио очи и кострешио бркове, сад је његово лице изражавало понизност, сад лукавство, сад плашњу, а сад недоумицу. Младићи су га гледали са приличним одушевљењем, трудећи се да ништа не пропусти, и на свака два-три минута почињали да се кикоћу. Док су се они смејали, он је отпијао гутљај вотке, заливао га двама-трима гутљајима пива, и настављао

свој говор. Брадоња је био архијерејски протођакон Василиј Шахов, познат у целом Поволожју по свом непоновљивом, силном баритону.

Красна боја његовога гласа заиста је изазивала усхићење – у црквеним круговима називали су га другим Шаљапином. Протођакон је то примао као заслужено, говорећи: „Ја сам родом из Пљеса, у Костромској губернији, а тамо је Фјодор Шаљапин био купио имање, моја баба му је била служавка“. „Слушај – шалио се с њим складиштар епархије Николај Заникин – зацело је Шаљапин згрешио с твојом бабом, па је унук наследио дедин дар“. „Шта ћеш – прихватао би шалу отац Василиј – свашта може бити, један је Бог без греха“. Тако да су га неки у шали почели називати Шаљапиновим унуком.

Ти младићи који седеше с њим беху васпитаницима Духовне семинарије, и за летњих распуста прислуживаху архијереју као ипођакони. У град Н., где је била друга катедра архијереја, стигли су заједно на црквену славу храма. После службе и гозбе архијереј је колима отпутовао због патријаршијских послова право у Москву, а ипођаконима наложио да купе возне карте, како би се вратили кући. Протођакон је узео бродну карту, изразив мишљење да из тачке А у тачку Б само будале путују лети возом, под условом да те две тачке стоје на Волги. Момцима је воз ишао касно увече, а моторњак оца Василија полазио је мало раније, па су пошли да га испрате. Чекајући укрцавање на моторњак, протођакон, широка душа, извео је семеништарце у ресторан. Отац Василиј био је изврстан приповедач, а већ прича и згода на црквене теме он је знао толико, да га се није могло наслушати. Његове шале, досетке и анегдоте препричавали су један другом по неколико пута. Ако је отац Василиј давао неком надимак, он се на њега лепо намртво. На пример, црквењака саборне цркве, тихог и кротког Валерија Покровског, он је назвао „Дрхтавом Кошутом“ – и сви су га тако почели називати (не у очи, наравно, него иза леђа). Архијереја

је назвао „Папа“, и сви су га међу собом називали Папа. Громогласну црквењакову жену Јефросинију Шћепину назвао је „Јерихонском Трубом“, и за све је она постала само Јерихонска Труба. Овај списак се може наставити на све раднике епархијске управе и службенике саборне цркве. Једаред се настојатељ саборне цркве похвалио да је магистарски рад бранио из старојеврејског језика и сместа је добио надимак „Кнез Јудејски“. Протођакон је то чинио доброћудно и без икакве злурадости, у простоти срца, зато се на њега нико није љутио. Приметивши да је отац Василиј допио вотку, један од семинариста одмах му услужно доли из бочице, говорећи притом:

Хајде-те, оче протођаконе, другу.

– Ма, чему вас тамо, у семинарији, уче? – забрунда отац Василиј. Никада, чујете, никада не говорите „другу“, „трећу“. Иначе ћете запасти у неприлику, као један баћушка ономад.

– Како треба говорити, и у какву неприлику је запао баћушка? – тргоше се семинаристи.

– Онда слушајте. Вама, као будућим свештеницима, то ваља знати, а свима осталима – он обухвати салу очима – такође не би сметало. Један баћушка служио је у једном далеком од обласног центра селу, куда ниједан архијереј никада није навраћао. Речју, заборавили су да тај баћушка постоји. Но, он је решио да сам на себе подсети, дошао у епархијалну управу. Приступи архијереју под благослов, представи се. Владика се стаде распитивати о његовом живовању. Баћушка одговара: „Сва слава Богу, живимо, не жалимо се, Вашим светим молитвама“. Потом рече: „Мени је, Владико, незгодно нудити, али имам код себе једну флашицу вотке, хајде да попијемо за сусрет“. Владики се допала отвореност и непритворност баћушке, посади га за сто, заповеди келејнику да донесе закуску. Баћушка разлије по чашицама, па каже: „Хај-те, Владико, по једну за сусрет“. Испеше, замезише. Баћушка разли још: „Хај-те, Владико, по једну за Ваше здравље“. Испеше, замезише. Потом су по једну испили за „благораствореније воздухов“, па за

„изобилје плодова земних“. Тако испразнише целу флашу. Владика се подобрио, па упита: „А која ти је последња награда?“ – „Та никакве ја награде немам, највећа награда за мене је што служим код Престола Божијег“. Намршти се архијереј, па вели: „Непоредак, награђујемо кога стигнемо, а тако доброг баћушку заборавили. Али, сад ћемо то да исправимо“. Притисну дугме на стоцићу, улете секретар: „Шта извољевате, Владико?“ – „Пиши указ: одликовати овог баћушку камилавком и златним напрсним крстом“. Оде обдарени баћушка у своју парохију. Служи литургију, главу му краси камилавка, на грудима блиста позлаћени крст. Види то суседни настојатељ, па пита: „Како ти заради такве награде, ја с тобом једнако двадесет година служим, а још ниједну немам?“

„Па ни ја сам не знам зашто, поставих Владики флашу – а он мене одликова“.

Ну, мисли сусед, нисам ја таки букван, ја ћу Владики најскупљи прекоморски коњак да однесем, и из прве митру добијем као награду. Оде код архијереја, па ће већ с прага: „Ја сам, Владико, за Вас тако редак и скуп коњак донео, какав само Вашему високом сину може приличити“.

„Но, седи, баћушка – рече Владика – да заједно пробамо твој прекоморски коњак“. Разлије баћушка коњак по чашицама, па каже: „Хајде-те, Владико, прву за сусрет“. Испише, замезише. „Е, па причај, како живиш“ – каже Владика. „Ма, како живим, – одговара овај – ево, већ двадесет година служим, а никакву награду немам. Хај-те другу за Ваше драгоцену здравље“. Владика се намршти. Попише, закусише. „Хај-те, Владико, по трећу за ,благораствореније воздух““. Ту ти Владика тресну песницом по столу: „Ти си, је ли – вели Владика, – дошао да бројиш архијереју, колико ћу попити?“ И оде баћушка празних шака. Дакле, братијо, само по једну – закључи протођакон и, намигнув насмејаним семинаристима, осуши чашицу.

Спикерка објави укрцавање на моторњак, и братија

испрати оца Василија до трапа. Затим су стајали крај пристајалишта, посматрајући отискивање лађе и машући рукама протођакону. Овај им је заузврат, стојећи на другој палуби, помахивао шеширом.

Сместивши ствари у кајуту, отац Василиј је кренуо у ресторан моторњака, да утоли жеђ и попије чашицу, другу. Но, претраживши џепове, открио је да пара више нема. Душа му се одмах растужила. Налактио се на ограду палубе и стао гледати у воду. Да зловоља буде већа, осетио је како свежи ветрић над речним пространством расхлађује пријатно, опојно осећање празника у њему. Речју, осетио је да се почео трезнити. Због тога је постао још сетнији; неочекивано и за себе самог, отегао је полугласно: „Има на Волги хридина, сва у дивљој маховини...“ Отац Василиј је певао, и осећао се баш као та усамљена хрид на Волги. Песма га је крепила. Људи, који су се шетали палубом, зауставише се и почеше га слушати. До краја извођења песме сигурно половина путника моторњака скупило се око оца Василија. Када је завршио, сви запљескаше. Протођакон се театрално поклонيو. Пришао му је старији седи мушкарац и, представивши се као мировљени генерал, осећајно стегао руку:

– Заиста од срца, огромно Вам хвала, тронули сте нас. Ви сте, свакако, уметник, у ком театру певате?

– Нисам уметник, – скромно признаде отац Василиј, – ја сам просто – Шаљапинов унук.

– Како? Баш оног?! – ускликну генерал.

Протођакон се испрси, два прста длана метну између првог и другог пуцета сакоа и високо диже главу:

Да, баш оног – Фјодора Ивановића, – већ гласније рече он.

Генерал у радосном узбуђењу рупцем отра зној са чела.

Ето шта бива, испаде унук самог Шаљапина.

Приђе други мушкарац, упита оца Василија за име и отчество, а овај се представи као Василије Андрејевић. Мушкарац га стаде позивати у ресторан, да га упозна са породицом, да заједно вечерају, и већ га узе за лакат, спремајући се да га поведе са собом. Но, генерал, досе-

тивши се, дрекну:

– Остав! – али, схвативши да није у војсци, одмах се извади учтивим извињењем и одвуче оца Василија са собом.

Спроводећи протођакона ка столу, представи га својој жени и пријатељима. Оцу Василију понудише бокал шампањца, предложив да га испију за његовог великог деду. Али он, позивајући се на то да шампањац лоше утиче на гласне жице, дозволи да га угосте јерменским коњаком. До тада слободни столови сместа су заузети, а путници који не нађоше место разместише се на палуби поред ресторана, нестрпљиво очекујући када ће запевати отац Василиј. Протођакон, добро знајући Шаљапинов животопис, диплећи коњаче, причао је о свом деди као из књиге, китећи причу само њему познатим уметничким подробностима. Када је у свом приповедању дошао до њижегородског периода живота „деде“, устаде и са свом страшћу отпева „Дубинушку“. Ускоро се опасно загрејао, већ ни сам не сумњајући да је он прави Шаљапинов унук, и отпевао „За острвом на брзаку“. Код речи „грли Персијанке стас...“ обухвати конобарицу која је пролазила око струка. Ова, обамрла од среће, већ је била спремна да подели судбину несрећне кнегињице, али протођакон не крену да је баци са брода. За столом му је постало тесно и он изађе на палубу, окружен гомилом поклоника. Свако је хтео да буде поред њега, да га понуди чашицом. У стопу за њим носили су послужавник са закуском и пићем. Није протођакон заборавио ни црквене песме, које је изводио Шаљапин. Он је с таквим чувством извео сугубу јектенију да су неки почели да се крсте. Али када је са свом страшћу отпевао куплете Мефиста из опере „Фауст“, њега су буквално на рукама понели од крме до прамца брода. Тамо, на прамцу брода, дошао је у животопису до смрти Шаљапина. Причао је како су сахрањивали „деду“, како је цео Париз изашао да се опрости с великим руским певачем, како се при опраштању са Шаљапином слушао снимак „Ниње отпуштајеси раба Твоје-

го Владико...“

– Бесмртни глас великог певача разлегао се над његовим смртним телом и свако, ко је стајао поред одра, схватао је: живот је кратак, а уметност вечна – доконавши тим речима причу, протођакон поче певати „Ниње отпуштајеш“.

У то пјеније он је уложио сву своју душу. А допевавши, као покошен се свалио на палубу и заспао. Чак ни његов моћан, истрениран за теревенке организам, није издржао ту народну љубав према Шаљапину, која се излила на његовог „унука“ те топле летње вечери. Како нико није знао у којој кајути протођакон борави њега, по одлуци капетана моторњака, пажљиво однесоше у слободну луксузну кабину.

Када је ујутру моторњак упловио у град, капетан је телефоном успоставио везу с такси службом и возило се довезло до трапа. Протођакон је стајао на палуби и опраштао се с путницима, када је пришла конобарица, она којој је допала улога „персијске кнегиње“, и донела на послужавнику чашицу охлађене вотке и маринирани краставчић. Отац Василиј по хусарски искапи чашицу, гракну од задовољства и, заложив се краставчићем, цмокну звонко у образ поруменелу конобарицу.

Кола кренуше, а шофер се окрену и зачуђено упита:

– Слушај, оче Василије, да ти ниси променио презиме? Толико те народа испратило да сам нешто помислио како је неки генерал Шаљапин допутовао, или секретар обкома.

– Ех ти, звекане један – насмеши се протођакон. – То је моје презиме по деди, а испраћали су ме генерали. Њих је много, а Шаљапин је један. Схваташ?

– Шта ту имам да схватим, по мени вољ` ти Шаљапин, вољ` ти Шљапин, само да бројач откуцава и да странке не шкртаре с напојницом.

Волгоград, децембар 2001.

Са руској превео Драјан Бунарџић

Снежана Божић

Приче Мирјане Павловић:
о индивидуално и колективно трагичном

Своју прву збирку прича, *Заједнички именицељ*, Мирјана Павловић (1943, Мајданпек) објавила је 1976. године. Данас њен стваралачки опус чини укупно пет прозних збирки. У једном интервјуу као лична ознака Мирјане Павловић истакнуто је да „мало пише јер јој тако одговара”.¹ Остављамо сада по страни то што и овај исказ открива нешто о личности и односу списатељице према стварању, као и према читаоцима, да бисмо истакли следеће: у току и након читања њених књига некако се, сама по себи, наметне мисао да то „мало” представља, у естетичко-квалитативном смислу, велики допринос српској књижевности с краја 20. и почетка 21. века. Домаћа књижевна критика је, чини се, на време и добро уочила високу уметничку вредност прозе Мирјане Павловић. Поред „класичних” критичких читања која су пратила објављивање појединих њених књига, посебно је занимљив и за размишљање подстицајан контекст у коме приче Мирјане Павловић тумачи Владислава Гордић-Петковић. Бавећи се српском женском прозом деведесетих година 20. века, ова ауторка истиче да су се, без обзира на присутне поетичке разлике, српске списатељице, у суштини, бавиле истим: „могућношћу бекства из задатог стања невидљивости уз помоћ стратегија потврђивања женских приповедних модела”. То бекство реализује се на различите начине, па, између осталог, може бити изведено и „брижљивим брушењем технике и поетике” с циљем да се проблематизују утврђени приповедни модели. Мирјана Павловић припада хетерогеној групи „неореалисткиња” (заједно

са Милицом Мићић Димовском, Љиљаном Ђурђић, Љубицом Арсић, Јеленом Ленголд и Љиљаном Јокић Каспар), које „свака на свој начин, преиспитују и преисписују реалност, каткад писање утемељујући као елитистички вид ескапизма, а понекад га објављујући као стратегију читања политичких и социјалних животних дисторзија.”²

Успешно „бекство од невидљивости” (које суштински означава афирмацију женскости, па самим тим и књижевности коју стварају жене), Мирјана Павловић постиже прибегавајући и једном (женском?) „лукавству”: велики број њених прича остварен је као нарација у првом лицу *мушкој* рода. Јагње у вучјој кожи? Ипак не. Уз (очекивано) присуство казивања у женском роду, као и из перспективе свезнајућег приповедача, таквим поступком (нарацијом у мушком роду) у њеним причама заправо се потиरे, *превазилази* значај родних дистинкција. Мирјану Павловић првенствено интересује *људско биће* као такво и његов/њен суштински несрећан земаљски усуд.³ Уметничка транспозиција *универзалној* егзистенцијалног искуства која, притом, досеже високе естетичке домете, на најбољи начин афирмише и тзв. женску књижевност.

Вечити проблем људске егзистенције – њена неодвојивост од смрти – актуализован је збирком прича *Чекаоница* (1980). Није случајно метафора човековог живота, истакнута насловом, чекаоница (и то зубарска!): живети заправо значи боравити у чекаоници смрти, а чекање /време нашег живота/ испуњено је болом, у најбољем случају низом најразноврснијих непријатности. Збирка се завршава горко-ироничном тврдњом да ће „онога ко проводи живот чекајући да умре, Бог гарантовано казнити – смрћу!” Казниће, међутим, и оне који тог чекања нису свесни, или јесу али не желе да о њему размишљају.

Друштвена /колективна/ реалност, транспонована дискретно али сугестивно, само је наизглед стабилна

позадина индивидуалних наративно посредованих неспокоја и личних драма ликова ове збирке: већ су видљиве пукотине кроз које ће, у низу година које следе, исцурети сваки, па и животни смисао. Међутим, иако *Чекаоницом* доминирају бол, сивило, обезличеност и бесмисао, отуђење, горчина, досада и неразумевање, има у овој збирци, ипак, неке чудне енергије, која се можда не може означити као ведрина и животни оптимизам, али свакако је у питању нека *снаја*, која се одупире коначној (у двадестак прича само потврђеној) спознаји пролазности, алијенације и бесмисла. Можда та снага зрачи управо из самог чина и начина писања, при чему иронија, горки хумор, гротеска и сатира, присутни као изражајна средства, заправо (парадоксално?) представљају и средства афирмације живота/људског духа?

У сваком случају, приче ове збирке читаоца никако не остављају равнодушним. Неке наизглед обичне, чак баналне животне ситуације транспоноване су тако да, попут рендгенског снимка, пред његовим очима откривају срж, саму суштину (живота, међуљудских /породичних, пријатељских, љубавничких, пословних, колегијалних.../ односа). То што је спознаја онеспокојавајућа од секундарне је важности. Ако сте узнемирени, подстакнути да размишљате – добро је, живи сте! (Као илустративни пример издваја се, рецимо, прича „Чишћење магистралног пута”, у којој се погибија и нестајање пса могу читати у алегоријском кључу, где би место пса заузео човек. Поента је, у оба случаја, потресна.)

Наредних неколико година стваралачка мисао Мирјане Павловић очигледно се у потпуности концентрисала око појаве која је до тада, у прве две збирке, слућена као суштинска. Било је логично да се из *чекаонице* пређе у одаје смрти. Тај прелазак (без обзира на претходно ишчекивање) прихватљив је (условно речено, јер се заправо не прихвата, онај коме се дешава нема другу могућност) једино као – неочекиван! Зато је човек

у тренутку смрти увек налик животињи која је, нехотице, упала у добро прикривену замку, преварен и претрашен, беспомоћан, јадан. Отуд *Смртоловка* (1986), трећа збирка прича Мирјане Павловић и њен луцидно изабран наслов (замка смрти, оловком о смрти...).

Непредвидивост тренутка смрти с једне и њено не престано свеprisуство с друге стране, послужили су као динамична тематска окосница, лајтмотив који обједињује десет прича у јединствену целину. Чињеница да се у њима смрт не дешава ономе ко јој се из било ког разлога нада (најчешће због свести о нарушеном психофизичком стању), него ономе у његовој близини ко се чини као прави господар живота, без икакве примисли о смрти и зато (наизглед) над њом надмоћан, производи снажан ефекат изневереног очекивања. Тај иронични судбински преокрет до кога долази у готово свим причама ове збирке увек је добро мотивисан, пажљиво и вешто припремљен и остварен. Такође, својеврсни каталог смрти који збирка нуди сасвим је оригиналан (узмимо, као пример, идеју о „колективном самоубиству из индивидуалних побуда” удружења ПУС /Привремено удружење самоубица/ чији чланови у намери да се убију бивају осујећени – сопственом жељом за животом, коју им је вратила изненадна смрт живахног старца, игром случаја затеченог у њиховом друштву).

У већини ових прича реалност је присутна као нужан оквир тј. позадина описиваних збивања, и то је, уз три приче у којима је „социјални бекграунд” наглашенији, довољно да се, захваљујући сугестивности и прецизности израза, дочара амбијент снажног друштвеног „искорака у потрошачку цивилизацију” и, истовремено, постепеног али незаустављивог урушавања социјалистичке радничке утопије средином 80-их година 20. века. Морална и материјална криза, распродаја и коначно одустајање од прокламованих идеала, општи али прикривани дефетизам, растућа незапосленост, мале пензије, тешко

зарађивање, само су нека обележја тог периода, индиректно али упечатљиво предочена у овој прози („Како повући за реп кусог ђавола”, „ПУС”, „Хвала Либији!”, „Дружина Пепељасте жене”, „Сеница у врту троног кауча” и др.). У људима чија је „душа мека”, који болују од „недостатка емоционалног имунитета”, бујају осећања бесмисла, мучнине, страха и тескобе, индукујући размишљања о смрти (као суштинском ослобађању) или жељу за самоубиством. Пошто се смрт увек деси „у суседству” а не њима, преостаје им једино поновно (дефинитивно?) суочавање са већ спознатим животним апсурдима.

Па ипак, врхунац сваковрсних апсурда биће, индивидуално и колективно, достигнут тек деведестих, и њих ће Мирјана Павловић покушати да изрази збирком прича *Сумореске* (1995) и, неколико година касније, збирком *Зрно зрну* (2002).

Ако је хумореска духовита и шаљива прича, сумореска би могла да буде њена друга, тамна страна, на којој шаљиво постаје гротескно (суморне гротеске?). Претежно фрагментарна структура прича, интензивније присуство дијалога (увек на граници конфликта или неразумевања), драматичност и динамика посредовани чешћим променама приповедачких перспектива – неки су од стваралачких поступака којима је у *Суморескама* предочено растакање друштва и индивидуе, одсуство толеранције, егоизам, незнађе, усамљеност, отупелост и равнодушност у међуљудским односима, агресивност у комуникацији, реакције траумираних (раздражених или утрнулих) живаца на континуиране непријатне спољашње подстицаје... Свеопште сивило и апатију, узалудне и апсурдне покушаје бекства (у алкохол, у лудило) посебно уметнички ефектно дочаравају поједине приче из првог дела збирке (нпр. „Резанци клизе и кроз стиснуто грло”, „Вашари у тунелима”, „Приче о спорном лудилу”). Приповедни контекст збирке проширује се проблематизацијом односа према /партизан-

ској/ прошлости („На ноћном раду”, „Низлет”) и довођењем у везу трагичног југословенског комунистичког/социјалистичког пада у тамни понор рата, изолације и беде, са сличним (па ипак не тако драстичним) падовима Румуније, Русије, Пољске... („Чувари празних каса”, „Санке руског пуковника”), док је својеврсна гротескно-саркастична поента збирке прича о Маказићима, који су толико од себе одсецали (у времену и простору) да им није остало ништа осим – имена.

И пошто је, дакле, *све* изгубљено, да ли је *прича* сачувала свој смисао? Није ли се, у општем бесмислу, и тај смисао изгубио? Или, напротив, тек ре-успостављање приче, јачање њеног интегритета, обећава и повратак *свеукупној* смисла? Ово су само нека од питања која чине идејну основу збирке *Зрно зрну*.

Оно што се налази у стању распадања, што је деформисано, хаотично, разбијено, могуће је поправити/излечити једино некаквим фиксирањем, учвршћивањем. Да би „сирови живот” који је деведесетих година отприлике (или баш) тако изгледао ипак сместила у причу и тиме га „излечила”, Мирјана Павловић употребила је традиционалне (стабилне, чврсте) књижевне облике, па три целине њене збирке чине: „Мирнодопске *миракуле* и *моралијетии*”, „Љубавне *бајке*”, „Ратне *басне*”, а на крају се налази „*Ода Зрну*”. Захваљујући садржини која је у њих смештена, ови изабрани модели добили су нову и у контексту збирке једино битну димензију – ироничну. Таква модификација стабилних књижевних структура представља један аспект (и домет) прозног експеримента Мирјане Павловић.

Други аспект тицао би се ауторских коментара, који збирку *Зрно зрну* чине сасвим особеном. Углавном ироничан или аутоироничан осврт ауторке којим се, на крају сваке приче у прве две целине збирке, одређени део њеног садржаја или значења продубљује, додатно експлицира или заокружује (што, повремено, отвара есејистичку али и дидактичку димензију текста), потом

одсуство коментара у трећем делу и, коначно, завршни коментар, поента целокупне збирке под насловом „Ода Зрну”, тешко се може узети само као потврда склоности Мирјане Павловић ка експерименту на плану приповедне форме. Које би било дубље поетичко оправдање оваквог стваралачког поступања?

Ако је живот од почетка до краја деведестих година прошлог века био „до те мере невероватан да се није могао прерађивати и онеобичавати писањем”⁴, може се рећи (наравно условно) да је он на неки начин преузео улогу писца,⁵ коме у тако измењеним (тј. обрнутим) околностима није преостало ништа друго него да причу позајмљену из (од!) живота – коментарише. Функција ауторског коментарисања животних необичности (ненормалности, невероватности, деформација), које чине садржину испричаних прича, била би њихово *убичавање*, враћање (токова приче/живота) у оквире реалног, нормалног, морално исправног, људског...

Иако, заиста, остаје отворено питање колико је постојање ових ауторских коментара утицало на уметничку вредност појединих прича у збирци,⁶ они свакако представљају претходно добро промишљен начин за постизање жељеног стваралачког циља, па је, у том смислу, њихово присуство оправдано. Усмерени су ка читаоцу, њему упућени (то *Зрно* говори *Зрну!*).

„Сирови живот”, у овој као и у претходним књигама Мирјане Павловић, предочен је на начин који (поново) актуализује питања отуђености, усамљености, људске равнодушности, егоизма, безосећајности и сличних негативних појава у ужем и ширем човековом друштвеном окружењу, али су те појаве, на тамној позадини рата, економске исцрпљености, медијског заглупљивања, демонстрација, бомбардовања и реалне животне угрожености, добиле застрашујуће димензије. Њихово кроћење, разобличавање и депатетизација постигнути су великим количинама ироније и гротеске, како у текстовима прича тако и у коментарима.

*

Неком се може учинити да је проза Мирјане Павловић одвећ сива и суморна. Напротив, она је сјајна: интелигентна, духовита, пуна емоционалног набоја, стилски и језички избрушена и углачана, комуникативна на свим нивоима; сив је и суморан живот који предочава.

¹ У питању је интервју „Умеће дневног преживљавања”, који је с Мирјаном Павловић за *Блиц* (11. 3. 2003) урадила Татјана Њежић. Преузето са сајта www.kwizara.com.

² Видети: Владислава Гордић-Петковић, „Мотиви и модели женскости: Српска женска проза деведестих”, у: *На женском континенту*, Дневник – новине и часописи, Нови Сад, 2007, стр. 77, 78.

³ Ово запажње индиректно потврђује и следећи цитат из њене последње збирке: „Ко сам ја? Па већ сам написао: неко затрпан мноштвом. [...] Могао бих рећи и да сам жзатрпана’ мноштвом. Свеједно ми је кога сам пола, не зато што у старости те разлике нема, већ из истог разлога из ког бих могао рећи да сам жнешто’ а не жнеко’ – зато што сам Зрно.” („Ода Зрну”, стр. 137)

⁴ Део исказа Мирјане Павловић у наведеном интервјуу.

⁵ У чину уметничког стварања писци „онеобичавају” уобичајене животне ситуације и појаве; ако су оне већ (унапред) невероватне и онеобичене до крајњих граница, шта остаје писцу? Да би његово дело било уметнички вредно, он грађу која му је на располагању мора да промени тј. да је обради на оригиналан начин, што би у датом случају значило да, применом адекватних уметничких средстава (нпр. ирони-

је и гротеске), издвојену „необичност” демонтира, раскринка и учини је – обичном!

⁶ Критичари су о овом стваралачком поступку Мирјане Павловић износили различита мишљења. Адријана Марчетић (*НИН*, 24. 10. 2002) сматра да „иако је поигравање с конвенцијом поенте главно средство експеримента у књизи Мирјане Павловић”, оно „само у једном случају даје уметнички вредан резултат. Реч је о причи жТВ високе резолуције’ [...]. У другим случајевима ове завршне поенте или жглосе’ не само да основну причу не чине занимљивијом, него често непотребно експлицирају значење које је већ потпуно исказано, а понегде кваре причу сужавајући њен асоцијативни оквир и имагинативни потенцијал.” Ова критичарка истиче да „склоност ка експерименту ради експеримента и формалним иновацијама без дубљег покрића” чини да су „многе приче тек половично успеле, што неминовно одређује и општи утисак о књизи.”/ Ненад Шапоња (*Политика*, 31. 5. 2003) коментаре Мирјане Павловић види „као још један оквир кроз који испричано може да комуницира са конвенционалном реалношћу. На овај начин, измештајући носећу приповедну тачку из саме фабуле, она појачава значењску нестабилност исприповеданог и шири текстуални увид изван дословности приче”. / Истичући као посебно успелу причу „Сви моји потомци зваће се Момчило”, Љубица Пупезин (*Глас јавности*, 26. 8. 2003) запажа: „Чак је и додатак после приче (техника којом се М. П. служи) овде одлично упасован јер проширује значење и разбија очекиваност (за разлику, рецимо, од „Три познате слике непознатих мајстора којој додатак само смета, јер се показује као рационализација, сематичко разводњавање добре приче.”) Сви наводи преузети су са сајта www.kwizaga.com/ Додаћемо и мишљење Владиславе Гордић-Петковић, која сматра да „потреба за таквим накнадним размишљањем потиче свакако и од оне-спокојавајућег сазнања да прича више не може адекватно посредовати свет који се опире тумачењима и истину фикције која више нема ниједну валидну верзију.”(Видети: Владислава Гордић-Петковић, „Свет као зрно” у: *Виртуелна књижевност*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2004, стр. 36)

Марија Голубовић

Приче о људима необичних судбина

Љиљана Ђурђић веома дуго постоји и ствара на српској књижевној сцени. Рођена је 1946. године у Београду. Њен књижевни рад веома је разноврстан и обиман. Објавила је три књиге поезије *Шведска гимнастика* 1977., *Олед далматинској биља и дрући предели* 1980. и *Преобиље / Нула* 1991. Веома је значајан и њен проповедачки рад: књиге приповедака *Како сам љубила Франца Касџара* 1986., *Слике из претходној живоји* 1997., *Стадијум оледала* 2005., као и рад у есејистици (*Beograd by my mind* 1995., *Угри кравицу* 2001., *Пресвлачење 51020000* 2003., *Fool memories* 2005.). Бави се и књижевном критиком, преводачким радом, писањем колумни за часописе, а уредница је и једна од оснивачица часописа за женску књижевност и културу *ПроФемина*. За превод изабраних песама Силвије Плат *Рани одлазак* 1998. године, добила је БИГЗ-ову награду. Заступљена је у више домаћих и страних антологија.

Читајући нека од дела Љиљане Ђурђић стекла сам утисак да она као писац показује два потпуно различита лица. Једно се огледа у приповеткама, а друго у есејима.

Приповетке Љиљане Ђурђић сакупљене у две књиге *Како сам љубила Франца Касџара* и *Слике из претходној живоји*, показују читаоцу ону женску, нежнију, суптилнију страну ауторкине личности. Збирка *Како сам љубила Франца Касџара* састоји се из седам приповедака (*Како сам љубила Франца Касџара*, *Дама на престољу*, *Читаву ноћ јори светило код суседа Павла*, *Слике из претходној живоји*, *Не зови ме именом земаљским*, *Моја мама ме воли*, *Човек који је волео ројство*). Свих седам прештампано је у збирци *Слике*

из *прећходној живојџа* и додато је још пет нових (*После двадесетџ годџна: бордер-лџне, Сенка твој осмеха, Пућџ Фирула 20, Краћџка повестџ о свињџ, Месџи доручак*), као и кратка уводна прича у којој ауторка веома оригинално и занимљиво говори о њиховом могућем повезивању са њом самом, али и са свим људима, јер су све људске судбине у суштини сличне.

Приповетке Љиљане Ђурђић су топле, интимистичке приче о необичним људима и њиховим судбинама. То је оно што обједињује све приповетке у ове две збирке. Различити су мотиви, теме које она обрађује и о којима размишља.

Ауторка се појављује као учесник у причи на тај начин што се сећа својих рођака (Филип Андрејић у приповеци *Не зови ме именом земаљским*, предратна београдска уседелица Наталија Станисављев у приповеци *Слике из прећходној живојџа*), или је хроничар пронађених записа свог покојног пријатеља (Арсеније Николин у приповеци *Човек који је волео ројство*.) Преовлађује приповедање у првом лицу, у исповедном тону.

У неколико приповедака Љиљана Ђурђић дели са читаоцима своја сећања на детињство, породицу, рођаке. (*Пућџ Фирула 20, Не зови ме именом земаљским, Слике из прећходној живојџа*.) Ове приповетке су најдирљивије, читљиве, пријемчиве, намењене су, пре свега, потенцијалним читатељкама.

Из ове групе издваја се *Пућџ Фирула 20*, једна од најупечатљивијих и сигурно најличнијих приповедака у ове две збирке. Ауторка овде најискреније проговара о свом прелепом детињству, проведеном на мору, у Сплиту, на Фирулама.

Допадљиви, живописни описи приморске флоре и фауне преплићу се са сећањима на људе и места која су обележила њено детињство. Неки од ликова су веома упечатљиви (тета Југа) и засигурно су створени да остану дуго упамћени у свести читалаца.

Приповедање је једноставно, течно, а кроз читав ток приче осећа се носталгија и нескривена туга за прохујалим безбрижним временима. Та су времена неповратно нестала, одрасло се, а Фируле су остале у магли, под бомбама, да живе још само у нараторкином сећању и сновима.

У приповеци *Слике из претходној животи*, кроз приповедање у првом лицу, Љиљана Ђурђић се сећа своје необичне рођаке, београдске уседелице, госпођице Наталије Станисављевић. Чувена београдска лепотица коју су сви просили, а она се никада није удала, била је увек интригантна и занимљива за девојчицу која прича причу. Ауторка овде истовремено говори и о својој мајци, присним породичним односима, и на тај начин чини причу још уверљивијом и ближом читаоцима. Много ће читатељки баш у овој приповеци препознати себе и своје детињство.

Две приповетке повезује много пута обрађивана, али непролазна и незаобилазна тема љубави између мушкарца и жене (*Како сам љубила Франца Каспара, Сенка твој осмеха*). У обе, ауторка обрађује ову тему на врло специфичан и оригиналан начин. И када говори о својој љубавној авантури (*Како сам љубила Франца Каспара*) и када прича љубавну причу младе Београђанке Митре, једне од јунакиња, (*Сенка твој осмеха*), мушкарци о којима говори веома су необични. То никако нису млади љубавници, леви, углађени и шармантни „принчеви на белим коњима” које смо толико пута упознали у бајкама, љубавним романима и сличној литератури.

Франц Каспар је чудни, ћутљиви горостас, црн и крупан, кога је нараторка срела негде у Немачкој, у радничком пансиону. Ту се родила необична, страсна, чулна љубав, без много речи. Осећали су огромну жељу једно за другим, и упркос свим међусобним разликама, дуго су се кришом састајали по оставама пансиона. На крају, она се вратила кући, а он доспео у азил за умоболне. Нимало романтичан, нити уобичајен крај љубавне приче.

Млада Митра, у приповеци *Сенка њвој осмеха*, остварује своју љубавну причу са Грком Јакобом који, иако полулуд, задовољава њену потребу за нежношћу, али и жељу за кретањем, променама, авантуром. Она напушта вредног, поузданог Напума и одлучује се за његовог брата, ексцентрика, али доброћудног Јакоба, јер њих везује иста љубав према уметности и путовањима. Кроз лик Митре, Љиљана Ђурђић, између сигурности и идеала недвосмислено се опредељује за идеале.

Догађаји у овим приповеткама нису детаљно описани, већ су више дати у наговештајима и асоцијацијама. Ауторка на тај начин препушта читаоцима да сами надограде причу и одреде њен ток. Љиљана Ђурђић овде покушава да стару и често прозаичну и истрошену тему љубавне авантуре уздигне на виши ниво и учини је новом и интересантном.

Приповедајући о својим необичним јунацима, њиховим судбинама, недоумицама и често промашеним животима, ауторка спонтано и ненаметљиво изражава своје неслагање са садашњим суровим светом, светом страдања, патње и погибије, профита и рачуна у којем се није у потпуности снашла.

У групу приповедака на ову тему спада и једна са веома интересантним насловом *Крајика њовести о свињи*. Ауторка се сећа једног од својих летовања и неких људи које је тамо сретала. Упечатљиво је дат лик човека кога нараторка назива свињом. То је груб, самозадовољан човек, жељан свачије пажње, један од оних „тешких” људи који никоме не одговарају, али им се сви подворавају. На крају приче, он ипак бива жртва других људи који су једва дочекали да га окриве за несрећу која се у летовалишту догодила. Слика која је дата у овој приповеци шири се са конкретног на општи план, тј. ауторка излажући своја лична сећања говори о животу уопште, о људској природи, ненаметљиво изражавајући једну од великих животних истина да су људи увек спремни да другима напакосте и учине зло, али је често раз-

лика између злочинца и жртве врло мала и они лако могу заменити животне улоге.

Кроз исповест болесне старице у приповеци *Читаву ноћ јори светло код суседа Павла*, Љиљана Ђурђић просто вапи за безбрижним, наивним прошлим временима у којима се једноставније и мирније живело. Она прижељкује излаз из свеопштег мрака, али тог излаза нема. Старица у причи види како гори светло у соби суседа Павла, али то је тако само у њеним мислима.

Излаза у овим приповеткама ипак има. Види га Љиљана Ђурђић у породици или љубави, јединим правим и непролазним вредностима, које се ни у најсуровијим ратним временима не могу у потпуности уништити.

Језик ових приповедака је разумљив и читљив, а њихова највећа вредност јесте у њиховој једноставности. На такав начин, оне афирмишу највеће вредности у људском животу, а то су љубав и породица. Због тога мислим да су много ближе женској читалачкој публици.

У неким приповеткама као наратори појављују се сами јунаци (*Дама на престољу*, *Моја мама ме воли*), који говоре о својим необичним, често промашеним животима. Кроз ликове Марка Ласице и Аксентија Ивановича у два наведена приповеткама, Љиљана Ђурђић развија два мотива који су у српској књижевности увек важили за табу теме: инцестуозна љубав између брата и сестре и претерана и болесна љубав сина према мајци, позната у Фројдовој психоанализи као Едипов комплекс.

Марко Ласица, јунак из приповетке *Дама на престољу*, смисао свог живота види у грешној љубави према Види, својој сестри по оцу. Она је ружна, неугледна, мучила га је годинама својим поступцима и понашањем, али за њега је постала опсесија, нешто без чега се никако не може живети. Са њеним одласком, његов живот губи сваки смисао.

О сличној опседнутости говори Љиљана Ђурђић кроз лик Аксентија Ивановича у приповеци *Моја мама ме воли*. Његова опседнутост мајком је толика, да то

постаје његова једина стварност. Он живи несвестан ствари око себе, у својим сновима, у којима је једини јунак мајка коју обожава.

У приповеци *Месни горучак* средовечни мушкарац у ратним 90-им поистовећује месо закланог вола на свом кухињском столу са раскомаданим људским телима која свакодневно гледа на телевизији. Он не разликује стварност од слика које се смењују на TV-екрану и једино што осећа то је свеопште гађење. Приповетка се завршава ефектном, донекле морбидном сликом закопавања вола у башти јер јунак осећа да на тај начин одаје почаст свим мртвима у безумном рату који прати на телевизији.

У овим трима приповеткама теме су потпуно нове, оригиналне и врло ретко обрађиване у нашој књижевности. Необични мотиви око којих се развијају приче у њима, доказују да Љиљана Ђурђић подједнако добро зна да се књижевно изрази и у постмодернистичком, као и у стилу који је много ближи класичном, или чак романтичном (као у приповеткама *Пути Фирула 20*, *Како сам љубила Франца Каспара*).

Ауторка је у наведеним приповеткама вешто иступила из дотадашњег круга својих мотива, веома смело проговорила о „шкакљивим” темама, и на тај начин несумњиво проширила круг потенцијалних читалаца, жељних свега што је ново и неуобичајено.

Приповетке Љиљане Ђурђић су једноставне. Без превише украса и „тешких” речи, Љиљана Ђурђић говори о различитим људима у различитим животним ситуацијама. Кроз животне приче својих јунака или често кроз своја лична сећања, она изражава своје мишљење о савременом свету и животу. Савремени свет за њу је суров и немилосрдан. Свуда око ње живе људи који никада нису и неће остварити своје снове, а принуђени су да играју одређене животне улоге. Савремено, „цивилизовано” друштво не штеди никога, иоле осетљивијег, па ни њу саму.

Мада посредно, Љиљана Ђурђић се не боји да изрази овакав свој став. Њени есеји нам то и директно показују. Сво незадовољство садашњошћу, људима и светом у коме живи, које наговештава у приповеткама, ова храбра жена отворено изражава у својим збиркама есеја. У њима је она оштра, неумољива, директна и бескомпромисна. Ту она говори не околишући, задире у саму срж проблема, све ствари и појаве око себе назива правим именом. У том новом изразу и темама из актуелног културног и политичког живота, назиру се можда теме за неке нове, другачије приповетке које ће писати у будућности.

Оно што карактерише Љиљану Ђурђић као писца, (а вероватно и као особу), у којој год форми да пише, јесте да она говори гласно своју истину, без обзира на последице. И због тога је треба ценити и увек се поново враћати њеним делима.

Слободан Стојадиновић

КАДА ПОЧИЊЕ ПРИЧА ДА ЛЕБДИ

Седимо, клатимо се на својим столицама истовремено, наизменично и налакћени за дуплим столом у бифеу „Обреновац”. Уз ракију славимо рукоположење Стоићевића за возача Б категорије. Пихтије нас одмичу од ракије а купус начичкан ордењем од туцане црвене паприке не да да скренемо са пута за самозабрав. Служи нас стари келнер, демобилисан са овога света а хаварисан у неком од кажњеничких рајева и на оном свету. Да ли има сто година или двесто немамо снаге да се и око тога препиремо јер нам још није стало да склапамо савезе са гостима за другим столовима који углавном пију кафу. Чини нам се да келнер одвише подсећа на нобеловца али и слутимо свако за себе да нам ракија дува у та једра. Пијемо и диференцијално, рекао би Никола Милошевић, јурећи учинке пића и по филозофији пића и по филозофији пијанства или ако је то што пијемо данак навикама, онда пијемо расејано као што и причамо о којечему без тежине.

– Не врећате се неравноправно, рече келнер који личи на Андрића, и као да вам се више не пије.

Измењасмо погледе изненађења, запрепашћености, куцнусмо се, прекрстисмо се, викнусмо и живели и хвала али се келнер не помери од нашег стола као да чека нешто обећано.

– Од кога се ти кријеш овде, када Србија и све њене бивше колоније знају да си умро.

– Кријем се од књижевности, одговори овај шапатам и стави за трен кажипрст на уста.

– Кријеш ли се од читалаца или само од новинара и полиције?

– Маскирам се овим послом јер још нисам довршио неке своје песме.

– А јесте ли почели пити, упитах га тек да и ја нешто питам.

– Мало и ретко где може се наћи моје пиће. На крају и ја сам на почетку...

– Слушате ли поруџбине?

Стари келнер се није одмицао од нашег стола. Мицао је уснама и речи које је говорио нису допирале до нас него су се сливале низ његово грло ко зна где. То је оно ретко пиће које се тешко налази, помислих помало уплашен што ја много више нисам уплашен том помишљу.

Стојићевић узео цигарету из моје кутије и преломи је на неколико делова. Помириса свако парче цигарете и набаца их у пепељару. Узео чашу и искапи је и гледајући у келнера чије се лице нагло подмлађивало. Издра се на сав глас: - Донеси нам своја сабрана дела и муњевито га шутну у десну ногу. Из ноге бљесну неколико десетина варница.

– Од када келнери раде на струју? упита Стојићевић.

– Одувек, одговори овај и весело се тетуралујући одступи према кухињи.

Нисмо стигли ни да се честито запитамо шта би малочас а келнер је ређао по столу тањирчиће тањире и тањирчине из којих су нам намигивали и кезили се проја, боб, шваргле, кавурма, краставчићи, сир, црне и зелене маслинке, црни лук, папричице у уљу са белим луком, киселе паприке, пребранац и док је спуштао на сто качамак који се пушио келнер се избечи и лупивши једном ципелом о другу рече – Једите као што пијете, без реда. Ред није за незаређене, колико могу да проценим, рече театрално али доста подсмешљиво и неколико пута нам се наклони крстећи се.

– Зашто радиш када си умро, упита сасвим бесан Стојићевић.

– Ја сам се давно, господо, спорио о качамаку са Гаврилом. Не знам више колико је он а колико ја та

бајка. Коломбаћ вам је, пискарала, могућност за алкохол првог реда, основа за преображаје човека ако не умете другачије да се одмакнете од себе да би се себи неправедно непознатом приближили...

– Много се замагљено удаљујеш док нам фали ракија, рекох решен да му скинем све маске осим келнерске.

– Знам шта хоћете, поред пића иако све усред пића прави вртлоге из којих се тешко избавља онај који није и сам вртлог као ја. А келнерај је увек био мој главни посао само скоро нико то није могао осетити и та моја предност над бољима и горима од мене име ми је раширила толико да сам га много пута морао теснити и кратити да би могло да пути изданке када ми је то било неопходно. Шта би Принцип написао да сам уместо њега ја пуцао у Фердинанда, ето то вас занима. То вам је ракијица дошапнула! Поштено речено и ја не мислим ни о чему другом поодавно и нарочито од како сам за скоро све људе на такозваном свету умро.

Свитало је и хладан ваздух са Саве бацао је ножеве према мени споро и погађали су ме углавном у цеванице, у ребра, по раменима а мени је требао погодак у главу загрејану исувише причом која се одметнула. Оног који ми је после свега сипао хладно пиво у чашу питао сам – Где се изгубио Андрић? Ко зна где је он ван својих књига. Вероватно га сада боли глава као тебе, рече Стојићевић.

БЕЛЕШКА О ПИСЦИМА И ПРЕВОДИОЦИМА:

Протојереј **Николај Агафонов** рођен је 1955. године на Уралу, у инжењерској породици. Завршио је Московску Духовну семинарију и Санкт-Петербуршку Духовну академију, после које је именован за ректора поново отворене Саратовске Духовне семинарије. Од 1997. године водио је мисионарски одсек у Волгоградској епархији и изградио две пловеће мисионарске цркве, за шта је од стране Патријарха Алексија II удостојен ордена Светитеља Иноћентија 3. степена.

Данас предаје основе богословља у Самарској Духовној семинарији. Ожењен је, отац петоро деце.

Приповетка је преведена из другог издања његове збирке приповедака *Победа над смрћу??*

Соња Атанасијевић је рођена 1962. године у Лебану. Дипломирала је на Економском факултету у Београду. Објавила књигу прича, *Крилатица тшута*.

Марио Беденети је рођен 1924. у Уругвају. Књиге прича: *Montevideanos, Aquí se respira bien, Los pocillos, Acaso irreparable, Escrito en Überlingen, El reino de los cielos, Miss Amnesia, Una carta de amor*

Изабела Бељић, преводилац, рођена је 1972. Дипломирала 2001. године на групи за шпански језик и хиспанске књижевности Филолошког факултета у Београду.

Објављени преводи: *Два злочина*, Хорхе Ибаргуенгоитија. *Решења за дејтоксикацију*, Хелен Фостер.

Станислав Беран је рођен 1977. године у Чешкој. Завршио студије чешког језика и историје у месту Усти над Лабем. Прича је из збирке првенца *Када будеш сћара, нико неће хћићи да те ухваћи за туди*.

Волфганг Борхерт рођен је 1921. у Хамбургу. Трговац књигама, потом глумио у Линебургу. 1941. војник. Тешко рањен, оболео. Због изјава „опасних по државу“ 8 месеци провео у војном затвору. Смртна казна: „упркос осведочавања“ послат на источни фронт. Отпуштен због болести. У Хамбуршком

кабареу рецитовао песме: Затвор у Берлинском Моабиту. 1945. се враћа у Хамбург смртно болестан. Пријатељи омогућили бањско лечење у Швајцарској. Преминуо у Базелу 1947.. Објавио: „Псећи цвет“, 1947. „Овог уторка“, 1947. „Напољу пред вратима“, 1947. 1947. (снимљен као филм: „Љубав 47.“ – Волфганг Либенајнер) Преводио са Шведског, енглеског, француског, јапанског, финског.

Миодраг Вукчевић (1971) је стекао своје основно и средње образовање у Немачкој, студирао је 1991/92. на Рур Универзитету у Бохуму, на Филолошком факултету Универзитета у Београду. Ради на Филолошком факултету Универзитета у Београду

Сандра Владинић, рођена у Београду. Дипломирала на Филолошком факултету на групи за чешки језик и књижевност.

Александра Грубор је рођена у Београду, 1959. године. Књижевни је преводац и историчар уметности. Објавила је две књиге лирске прозе: *Олимписки сој* и *Сјорим бродом за Кину*.

Милена Ивановић је рођена 1976. Основне студије на Филолошком факултету Универзитета у Београду завршила школске 1998/1999. године. Преводи са украјинског и руског.

Љубиша Јеремић рођен је Књажевцу. Професор на Филолошком факултету у Београду. Објавио је збирку прича *Љућро мугрије*.

Милош Латинковић, рођен 1963 године у Кикинди. Књиге прича: *Књића камења и сеџанја*, *Гозба и грује прице*, *Мурали*.

Славко Лебедински родио се у Москви, 1939. године. У Београду дипломирао на групи за општу књижевност са теоријом књижевности. Објавио је збирке приповедака *Познаник Исак Бел*, *Балдахин*, *Кошуља са адресама* и *Слајка ђуџуџка*.

Милијана Милановић (1980, Нови Сад), дипломирала је српску књижевност и језик на Филозофском факултету у Новом Саду. Објављивала у периодици. Живи у Банатском Карловцу.

Ванг Менг је рођен 1934. године, у Пекингу. Познате су му новеле: Глас пролећа, След годишњих доба.

Љубица Мркаљ је рођена у Оџацима. Дипломирала на Академији ликовних уметности са постдипломским студијама. Пише поезију и прозу.

Радосав Пушић професор кинеског и преводаца.

Габриеле Ромагноли је рођена 1954. Прича је преведена из збирке „Solo i treni hanno la strada segnalata” (Mondadori, 2008.)

Видосав Стевановић рођен је 1942 године у Цветојевцу код Крагујевца. Објавио је следеће књиге прича: *Рефуз мртваци*, *Периферијски змајеви*, *Царски рез*.

Татјана Стевановић рођена је 1962. године у Београду. Основну школу и гимназију завршила је у истом граду. Дипломирала је на Грађевинском факултету.

Дело **Зекерије Тамира** (Дамаск, 1931) представља један од стубова савремене арапске прозе, упркос томе што је писац за педесет година књижевног рада објавио само четрнаест књига, међу којима нема ниједног романа. На српски је у протеклих десет година преведено чак осам његових збирки. Збирке прича: *Њисак белца* (1960), *Једно пролеће у њеулу* (1963), *Грмљавина* (1970), *Зашио је заћућала река, приче за децу*, (1973), *Зајожарени Дамаск* (1973), *Тијрови, десетогодина* (1977), *Ружа је рекла ласћи, приче за децу*, (1977), *Славни сће*, *Араћи, славни!* (1986), *Нојев позив* (1994), *Смејаћемо се* (1998), *Кисело трожђе* (2000), *Сви на колена* (2002), *Жрџивини епиграми убици* (2003)

Ото Хорват је рођен у Новом Саду. Судирао је хунгарологију, Новију историју немачке књижевности, итало-романску филологију и славистику. Преводи са мађарског, немачког и италијанског.

CIP – Каталогизација у публикацији Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-1

ПРИЧА : часопис за причу и приче о причама / главни уредник Слободан Стојадиновић ; одговорни уредник Славољуб Марковић. – год. I, бр 1 (новембар 2007). – Београд (Гандијева 167-177) Књижевно друштво “Свети Сава”, 2007 (Ниш : СВЕН). 21 cm.

Тромесечно

ISBN 1820-5909 = Прича

COBISS.SR-ID 144590860